

mai, Angelo, cardinal, ed.

NOVAE PATRUM BIBLIOTHECAE
AB
ANGELO CARD. MAIO EDITAE
TOMUS OCTAVUS

A IOSEPHO COZZA MONACHO BASILIANO ABSOLUTUS

CONTINENS IN PARTE I.

S. THEODORI STUDITAE

EPISTOLAS ET FRAGMENTA

IN PARTE II.

GEORGII METOCHITAE DIACONI

HISTORIAE DOGMATICAE LIBRUM I ET II

IN PARTE III.

SS. SYMEONUM STYLITARUM

SERMONES

ET S. ISAACI SYRI

EPISTOLAM

ROMAE
APUD IOSEPHUM SPITHOEVER
M·DCCC·LXXI·

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΣΑΑΚ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΑ ΗΜΩΝ ΣΥΜΕΩΝΑ

ΤΟΝ ΕΝ Τῷ ΘΑΥΜΑΣΤῷ ΟΡΕΙ.

SANCTI PATRIS NOSTRI ISAACI

EPISTOLA

AD SANCTUM PATREM NOSTRUM SYMEONEM

IN MONTE MIRABILI COMMORANTEM.

1. **L**itterae tuae, vir sancte, non sunt verba in iis impressa, sed tuam potius erga nos caritatem vivide pictam in iisdem ostendisti. Atque ut existimas nos esse, ita ad nos reapse scripsisti, quia eximie nos diligis: in tantum ut ob amoris tui magnitudinem, moduli nostri oblitus sis. Quamobrem quod nostri officii erat, scribere scilicet ad sanctitatem tuam, et interrogare ac discere a vobis veritatem; si certe salutis nostrae cura nobis fuisset; hoc tu pro caritatis tuae amplitudine ad nos potius scripsisti. Sed enim hoc tu fortasse divinae philosophiae artificio fecisti, ut in tuis interrogationibus minutis ac spiritualibus, quibus ego a vobis rogor, expurgaretur anima mea de socordia in qua est depressa. Nihilo tamen minus, ego quoque ob divinam eam caritatem, quae tibi mediocritatis meae oblivionem iniecit, ob hanc inquam obliviscor insufficientiae meae, ita ut iam non considerem quid praestare valeam, sed quid possint preces tuae efficere. Dum enim ego parvitatibus meae obliviscor, et tu interim apud Deum precibus instabis, ut postulatio tua exitum consequatur; sine dubio quod orando petis, Deus concedet.

2. Prima epistolae tuae interrogatio haec est, num omnia Domini mandata oporteat observari; et num resit aliqua salutis ratio non

α'. **Ἡ** ἐπιστολή σου, ἅγιε (1), οὐχὶ λόγοι ἐγκεχαράγμενοι εἰσὶν ἐν αὐτῇ, ἀλλὰ τὴν ἀγάπην σου τὴν πρὸς ἡμᾶς ὡς ἐν ἐσόπτρῳ ἐζωγράφησας καὶ ὑπέδειξας ἐν αὐτῇ· καὶ ὡς νεμίζεις ἡμᾶς εἶναι, οὕτως γεγράφηκας ἡμῖν καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἔργοις, ὅτι ὑπερβαλλόντως ἀγαπᾷς ἡμᾶς· ὥστε ἐκ τῆς πολλῆς ἀγάπης ἐπιλαδέσθαι τοῦ μέτρου ἡμῶν· διότι ὅπερ ἔδει ἡμῖν γράψαι τῇ σῇ ὁσιότητι, καὶ ἐρωτῆσαι καὶ μαθεῖν τὴν ἀληθειαν παρ' ὑμῶν, εἰ πρόνοιαν τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἐποιεῖμεθα, τοῦτο διὰ τὸ μέγεθος τῆς ἀγάπης σου σὺ γεγράφηκας ἡμῖν· καὶ τάχα τοῦτο ἐν τέχνῃ φιλοσοφίας θείας πεποιήκας, ἵνα ἐν ταῖς ἐρωτήσεσι ταῖς σαῖς λεπταῖς καὶ πνευματικαῖς, ἐν αἷς ἐγὼ ἐρωτῶμαι παρ' ὑμῶν, ἐκυσπινῶμαι ἡ ψυχὴ μου ἐκ τῆς ἀμελείας ἣ ἐβουλόμην ἐν αὐτῇ· ὅμως καὶ ἐγὼ ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ θείᾳ ἐκείνῃ, ἐν ᾗ ἐπελάθου τοῦ μέτρου ἡμῶν, ἐν αὐτῇ ἐγὼ ἐπιλανθάνομαι τῆς ἀνικανίας μου· ὥστε μὴ προσέχειν με τί δύναμαι ἀρκέσαι, ἀλλὰ τί δύναται ἡ εὐχή σου ποιῆσαι· ὅτε γὰρ ἐγὼ ἐπιλάθωμαι τοῦ μέτρου μου, καὶ σὺ ταῖς εὐχαῖς τὸν Θεὸν ἐκλιπαρήσεις, ὥστε τελειῶσαι τὴν σὴν αἵτησιν, ὁδοῖται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πάντως σοι ὅπερ ἤτησας ἐν τῇ εὐχῇ.

β'. **Ἡ** ἐρώτησίς σου ἡ πρώτη ἡ ἐν τῇ ἐπιστολῇ σου, ἐστὶν αὕτη· εἰ δεῖ πάσας τὰς ἐντολὰς τοῦ κυρίου φυλάττεσθαι· καὶ εἰ οὐκ ἐστι

Cod. vat. 391.
f. 349. b.

f. 350. a.

(1) Ergo extitit Simeonis nostri ad Isaacum ninivitam praevia epistola, quae nunc desideratur. Obiter moneo, in collectione canonum ecclesiae armeniacae a nobis edita in Script. vet. tomo X. p. 301. legi Iohannis styliitae canones interrogatorios ad Isaacum patriarcham Armeniorum.

τρόπος σωτηρίας τῷ μὴ φυλάττοντι αὐτά (1). Καὶ περὶ τούτου, καθὼς δοκῶ, οὐδὲ ἐρωτᾶν θέλω τίς· εἴαν γὰρ καὶ πολλαὶ εἰσι, φυλάττεσθαι ὀφείλουσιν· εἰ δὲ μὴ, οὐκ ὀφείλουν δοθῆναι παρὰ τοῦ σωτῆρος· τί γὰρ περισσὸν ὑπάρχον, καὶ μὴ ἔχον αἰτίαν καὶ χρεῖαν, καθὼς δοκῶ, οὐκ ἐρρίθη οὐδὲ ἐπαράχθη παρὰ τοῦ κυρίου; διότι ὁ σκοπὸς τῆς παρουσίας αὐτοῦ γέγονεν, ἵνα καθαρῶς τὴν κακίαν τῆς πρώτης παραβάσεως ἐκ τῆς ψυχῆς, καὶ μεταβάλλῃ αὐτὴν εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς κατάστασιν, ἥνικα τὰς ζωοποιὺς ἐντολὰς αὐτοῦ ὡς περ φάρμακα καθαρτικὰ τῆς ἐμπαθείας τῆς ψυχῆς δέδωκεν ἡμῖν· ὅπερ γὰρ τὰ φάρμακα τῷ νοσούντι σώματι ἐμπιεῖ, τοῦτο πικρῶσι καὶ αἱ ἐντολαὶ τῇ ἐμπαθεῖ ψυχῇ· καὶ δῆλον ἐστὶν ὅτι αἱ ἐντολαὶ ἐξ ἐναντίας τῶν παθῶν ἐτίθησαν πρὸς ἰατρείαν τῆς παραβάσεως φύσεως· καθὼς λέγει ὁ κύριος τῶς μαθηταῖς αὐτοῦ φανερώς· * ὁ ἔχων τὰς ἐντολὰς μου, καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκείνος ἀγαπᾷ με· καὶ ἐκείνος ἀγαπῶν με, ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρὸς μου, καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτὸν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν· καὶ πάλιν· * ἐν τούτῳ γινώσκεται ὁ κόσμος ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστέ, εἴαν ἀγάπην ἔχητε εἰς ἀλλήλους· καὶ δῆλόν ἐστιν, ὅτι ἡ ἀγάπη μετὰ τὴν υἱεῖαν τῆς ψυχῆς προσκτηθῆναι δύναται· καὶ ἡ ψυχὴ οὐχ υἱαίνει, εἰ μὴ φυλάξῃ τὰς ἐντολὰς· ἡ φυλακὴ τῶν ἐντολῶν ἀκμὴ ὑποκατάσκει τῆς πνευματικῆς ἀγάπης ἐστὶ· καὶ διὰ τὸ εἶναι τοὺς πολλοὺς φυλάττειν τὰς ἐντολὰς ἐκ τοῦ φόβου, ἢ ὑπὲρ ἀμειβῆς τῶν μελλόντων, καὶ οὐχὶ διὰ τὴν ἀγάπην, πολλὰ παραινεῖ εἰς τὴν φυλακὴν τῶν ἐντολῶν ἐκ τῆς ἀγάπης, τῶν παρεχόντων τῇ ψυχῇ τὸ φῶς· καὶ πάλιν· * ἵνα θεωρῶσιν οἱ ἄνθρωποι τὰ ἀγαθὰ ὑμῶν ἔργα, καὶ δεξάσωνται τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ οὐ δυνατόν ἐρᾶσθαι ἐν τῇ ψυχῇ τὰ ἀγαθὰ ἔργα, ἅπερ ἐδίδασκεν ὁ κύριος, εἰ μὴ φυλαχθῶσιν αἱ ἐντολαὶ· καὶ ὅτι οὐκ εἰσὶν αἱ ἐντολαὶ βαρεῖαι τῶς ἀγαπῶσι τὴν ἀλήθειαν, ὁ κύριος εἶπε· * δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ ἐγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς· ὅτι ὁ ζυγός μου χρηστός, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν.

γ'. Ὅτι δὲ πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ ὀφείλουσι φυλάττεσθαι ὑφ' ἡμῶν ἐπιμελῶς, αὐτὸς ἐνετείλατο φανερώς λέγων· * ὁ καταλύων μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων, καὶ διδάσκων τοὺς ἀνθρώπους οὕτως, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ

observanti. De hac quidem re, ne interrogationem quidem a quovis instruendam puto: etiamsi enim multa sunt, attamen omnia observari debent; secus, ne tradenda quidem a Salvatore fuissent. Nam quod supervacaneum esset et absque causa vel usu, quantum ego quidem existimo, neque dicendum neque agendum a Domino erat. Quandoquidem scopus adventus eius fuit, ut primae transgressionis vitium ex anima eliceret, eamque in antiquum statum reponeret, dum salutaria sua mandata, veluti pharmaca passionum animae purgatoria nobis imposuit. Nam quod pharmaca aegro corpori praestant, hoc mandata faciunt animae passionibus perturbatae. Exploratumque est, mandata passionibus adversantia, ad medelam lapsae naturae esse proposita; prout manifeste discipulis suis Dominus dicit: qui habet mandata mea, et servat ea, ille me diligit; idemque me diligens, diligitur a patre meo; et ego diligam eum. Et manifestabo ei me ipsum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus. Et rursus: in hoc cognoscet mundus quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem. Age vero constat, caritatem nonnisi post animae sanitatem posse adquiri: neque animae sanari, nisi observet mandata: nam mandatorum observantia summus spiritualis caritatis in hac terra vertex est. Et quia multi ob metum mandata observant, vel propter futuram remunerationem, non propter caritatem, diu hortatur ad servanda mandata et caritatem, quia lumen animae suppeditant. Et rursus: ut videant homines opera vestra bona, et glorificent patrem vestrum qui in caelis est. Fieri autem non potest, ut in anima spectentur bona opera, quae Dominus docuit, nisi mandata servantur. Et quod non sint gravia mandata veritatem diligentibus, Dominus dicit: venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos; quia iugum meum suave est, et onus meum leve.

3. Quod autem omnia mandata observari a nobis accurate debeant, ipse iussit dicens: qui solverit unum de mandatis istis minimis, et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno caelorum. Sequitur itaque, ut ego

(1) Loquitur praesertim de consiliis Domini, quae in evangeliis mandatorum instar pronunciari solent.

post haec omnia scripta ad salutem nostram, nequaquam dicere possim non oportere mandata omnia observari. Sed neque ipsa anima purgari potest, nisi mandata custodiat, quae tamquam pharmaca purgandis passionibus et peccatis a Domino tradita fuerunt. Profecto non ignoras, improbitatem ex mandatorum transgressione nobis obrepisse. Manifeste itaque superest, ut per mandatorum observantiam cupiamus atque speremus animae purificationem; quandoquidem ab initio nequaquam ambulavimus via illa, quae ad animae puritatem nos duceret. Neque dicas, quod Deus possit etiam absque practico mandatorum exercitio, donare nobis gratuito animae munditiam. Haec enim in arbitrio sunt Domini, neque ecclesia sic nos postulare docet. Quippe et Iudaei, tempore reditus sui Babylone ad Hierosolyma, via naturaliter trita incesse, et ita ad sanctam civitatem venerunt, et mirabilia Domini viderunt. At enim Ezechiel supernaturaliter in negotio revelationis raptus fuit, et usque Hierosolyma translatus. Revelatione scilicet divina spectavit futuram eius urbis renovationem.

4. Prorsus ita contingit in animae quoque purificatione. Nonnulli sunt, qui via trita et legitima per mandatorum observantiam, laborioso vitae genere, atque ut ita dicam, per sanguinem suum ad animae munditiam perveniunt: et sunt alii, qui gratiae dono illa digni fiunt. Atque hoc mirum est, quod dandam ex gratia munditiam, non admonemur oratione postulare, immo vero eam operosa vita impetrare iubemur. Et diviti illi roganti Dominum, quomodo vitam aeternam posset obtinere, manifeste respondit: serva mandata. Cumque ille diceret: et quanam mandata sunt? ait ei ut apprime a pravis operibus abstineret; atque ita admonuit ut naturalia praecepta exsequeretur. Rursus cum exquireret, quid praeterea sibi discendum foret, ait illi: si vis perfectus esse, vade, vende omnia quae habes, et da pauperibus; et tolle crucem tuam ac sequere me. Id est da operam, ut rebus tuis omnibus moriaris, atque ita in me vivas. Egredere de mundo vetere cupiditatum, atque ita ingredi in mundum novum spiritus. Tolle a te et exue scientiam morum tortuosorum et calliditatis, atque ait

τῶν οὐρανῶν· λοιπὸν εὐχί, μετὰ ταῦτα πάντα τὰ γραφέντα εἰς σωτηρίαν ἡμῶν, δύναμαι εἰπεῖν, ὅτι οὐ δεῖ φυλάττειν πάσας τὰς ἐντολάς· ἀλλὰ καὶ οὐδὲ αὐτὴ ἡ ψυχὴ ἱκανὴ καθαρθῆναι, ἐὰν μὴ φυλάξῃ τὰς ἐντολάς, αἵτινες ὡς τὰ φάρμακα καθαιρεῖν τὰ πάθη καὶ τὰ πταίσματα ἐδόθησαν παρὰ κυρίου· σὺ γινώσκεις ὅτι ἡ κακία διὰ τῆς παραβάσεως τῶν ἐντολῶν ὑπεισηλθεν ἡμῖν· λοιπὸν δὴ λὸν ἐστὶν ὅτι ἐν τῇ φυλακῇ τῶν ἐντολῶν, δεῖ ἡμᾶς ἐπιδυμεῖν ἢ ἐλπίζειν τὴν κάθαρσιν τῆς ψυχῆς, ἥνικα ἐν πρώτοις οὐ βαδίζομεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ τῇ ἀπαγωγῇ ἡμᾶς πρὸς τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς· καὶ μὴ εἴπῃς ὅτι ὁ Θεὸς δύναται καὶ χωρὶς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν πρακτικῶς, δωρήσασθαι ἡμῖν χάριτι τὴν κάθαρσιν τῆς ψυχῆς· ὅτι ταῦτα τὰ κρίματά ἐστι τῷ κυρίου, καὶ οὐ παραγγέλλει ἡ ἐκκλησία τὰ αὐτὰ ἡμᾶς ἐπερωτᾶν· καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐπανόδου αὐτῶν τῆς ἀπὸ Βαβυλῶνος εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἐν τῇ ὁδῷ τῇ τετριμμένῃ ὑπὸ τῆς φύσεως ὤδευσαν, καὶ οὕτως ἦλθεν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν αὐτῶν, καὶ ἐδεάσαντο τὰ θαυμάσια κυρίου· ἀλλ' ὁ Ἰεζεκιὴλ ὑπὲρ φύσιν ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῆς ἀποκαλύψεως ἠρπάγη, καὶ ἦλθεν εἰς Ἱερουσαλὴμ· καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῇ θεϊκῇ ἐγένετο θεωρὸς τῆς μελλούσης ἀνανεώσεως πραχθῆναι ἐν αὐτῇ.

δ. Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐγγίνεται καὶ ἐν τῇ καθαρότητι τῆς ψυχῆς· γίνονται τινές, ὅτι ἐν τῇ ὁδῷ τῇ πατρυμένη καὶ νομίμῳ διὰ τῆς φυλακῆς τῶν ἐντολῶν ἐν πολιτείᾳ πολυμύχθῳ ἐν τῷ αἵματι αὐτῶν εἰσέρχονται εἰς τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς· καὶ εἰσὶν ἄλλοι, οἵτινες ἐκ τῆς δωρεᾶς τῆς χάριτος αὐτῆς ἀξιοῦνται· καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ θαυμαστόν, ὅτι τὴν διὰ τῆς χάριτος δωρομένην οὐκ ἐπετράπημεν ἡμεῖς αἰτήσασθαι ἐν προσευχῇ, καὶ παραστήσασθαι τὴν πολιτείαν τῆς ἐργασίας· καὶ ἐκείνῳ τῷ πλεονέκῳ τῷ ἐρωτήσαντι τὸν κύριον πῶς κληρονομήσω τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, φανερώς εἶπεν αὐτῷ· * φυλάξεν τὰς ἐντολάς· καὶ ὅτε εἶπε, ποῖαι εἰσὶν αἱ ἐντολαί, εἶπεν αὐτῷ ἐν πρώτοις ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶν κακῶν ἔργων· καὶ οὕτως ὑπέμνησεν αὐτὸν τὰς φυσικὰς ἐντολάς· καὶ ὅτε ἐζήτησε τί περισσὸν μαθεῖν, εἶπεν αὐτῷ· εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὑπάγε πώλησον τὰ ὑπάρχοντά σου καὶ δός πτωχοῖς, καὶ ἄρον τὸν σταυρόν σου, καὶ ἀκολούθει μοι· τοῦτο δὲ ἐστὶν, ἵνα νεκρωθῇς πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν σοι, καὶ οὕτως ζήσης ἐν ἐμοί· ἐξελθε ἐκ τοῦ κόσμου τοῦ παλαιοῦ τῶν παθῶν, καὶ οὕτως εἰσέρχῃ εἰς τὸν κόσμον τὸν καινὸν τοῦ πνεύματος· ἄρον καὶ ἀπόδυσον τὴν γνώσιν τῶν τρόπων καὶ τῆς πανευργίας, καὶ οὐ-

f. 351. a.

• Matth. XIX. 17.

τως ἐνδύη τὴν γνῶσιν τὴν ἀπλὴν τῆς ἀληθείας· ἐν τῷ εἰπεῖν γὰρ ἄρον τὸν σταυρὸν σου, νέκρωσιν ἐκ πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἐδίδαξεν ὁ κύριος· καὶ ὅτε ἐνέκρωσεν ἐν αὐτῷ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ἦται τὰ πάθη, τότε εἶπεν αὐτῷ, ἔλθι ὁπίσω μου· οὐκ ἔστι τόπος τῷ παλαιῷ ἀνθρώπῳ περευθῆναι ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ Χριστοῦ, καθὼς ὁ μακάριος

• I. Cor. XV. 50.

• Eph. IV. 22. 24.

• Rom. VIII. 7.

• Matth. XIX. 7.

I. 351. b.

Παῦλος εἶπεν *, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν Θεοῦ κληρονομῆσαι οὐ δύναται, οὐδὲ ἡ φθέρᾳ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ· καὶ πάλιν * ἐκδύσασθε τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας, καὶ τότε δυνήσεσθε ἐκδύσασθαι τὸν νέον τὸν ἀνακαινύμενον ἐν ἐπιγνώσει τῆς ὁμοιώσεως τοῦ κτίσαντος αὐτόν· καὶ πάλιν * τὸ φρόνημα τὸ χοῖκόν, ἔχθρα εἰς θεόν· τῷ νόμῳ γὰρ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται· οὐδὲ γὰρ δύναται· οἱ γὰρ ἐν σαρκὶ ὄντες, τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσι· καὶ ἀρεῖσαι τῷ Θεῷ ἐν τῷ φρονήματι τοῦ πνεύματος οὐ δύνανται.

ε. Σὺ δὲ ὦ ἅγιε, ἐὰν ἀγαπᾷς τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς καὶ τὸ φρόνημα τὸ πνευματικόν, ὅπερ εἶπας, κολλήσῃται ταῖς δεσποτικαῖς ἐντολαῖς, καθάπερ εἶπες φανερώς· * ἐὰν ἀγαπᾷς εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, φυλάξον τὰς ἐντολάς, διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ τεθεικότος αὐτάς, καὶ οὐχὶ διὰ τὸν φόβον, ἢ διὰ τὴν ἀμειβὴν τοῦ μισθοῦ· διότι οὐχ ὅτε πράξομεν τὴν δικαιοσύνην, γευσόμεθα τῆς ἡδονῆς τῆς κεκαλυμμένης ἐν τῇ δικαιοσύνῃ, ἀλλ' ὅτε ὁ πόθος τῆς δικαιοσύνης ἐσθίει τὴν καρδίαν ἡμῶν· καὶ οὐχὶ ὅτε πράξομεν τὴν ἀμαρτίαν, γινόμεθα ἀμαρτωλοὶ, ἀλλ' ὅτε μὴ μισήσωμεν τὴν ἀμαρτίαν καὶ μεταμεληθῶμεν ἐπ' αὐτῇ· καὶ οὐ λέγω ὅτι οὐ γέγονε τις ἄνθρωπος οὐδὲ ἐκ τῶν ἀρχαίων οὐδὲ ἐκ τῶν ἐσχάτων, μὴ φυλάξας τὰς ἐντολάς, φθάρσας τὴν καθαρότητα, καὶ ἀξιώδεις τῆς θεωρίας τοῦ πνεύματος, ἀλλ' ὡς δοκῶ ὅστις τὰς ἐντολάς οὐκ ἐφύλαξε, καὶ κατ' ἔχνος τῶν μακαρίων ἀποστόλων οὐχ ᾤδυσεν, οὐδὲ δεῖ καλεῖσθαι αὐτὸν ἅγιον. Ὁ μακάριος Βασίλειος καὶ οἱ μακάριοι Γρηγόριοι, περὶ ὧν εἶπας ὅτι ἦσαν ἀγαπῶντες τὴν ἔρημον, καὶ ἦσαν στύλοι καὶ φῶς τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἦσαν ἐπαινεῦντες τὴν ἡσυχίαν, οὐχ ὅτε ἦσαν ἀργοὶ ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν ἦλθον εἰς τὴν ἡσυχίαν, ἀλλὰ πρότερον κατήκησαν ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἐφύλαξαν τὰς ἐντολάς, ἃς ἔδει τοῖς οἰκῦσι μετὰ πολλῶν φυλάττεσθαι, καὶ οὕτως ἦλθον εἰς τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς, καὶ ἡξιώθησαν τῆς θεωρίας τοῦ πνεύματος· ἐγὼ πιστεύω ἀληθῶς, ὅτι ὅτε ἦσαν οἰκῦντες ἐν ταῖς πόλεσιν, ἦσαν ὑποδεχόμενοι τοὺς ξένους, καὶ ἐπισκεπτόμενοι τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ τοὺς γυμνοὺς ἐν-

indue scientiam simplicem veritatis. Namque dum dixit tolle crucem tuam, mortificationem a mundanis omnibus docuit Dominus. Et postquam in illo mortificavit veterem hominem, seu cupiditates, tunc ait eidem: veni post me. Non est facultas veteri homini gradiendi in Christi via, sicuti beatus Paulus dixit, quoniam caro et sanguis regnum Dei possidere non possunt: neque corruptio incorruptelam hereditat. Et rursus: exuite veterem hominem qui corrumpitur in concupiscentiis; et tunc poteritis novum induere, renovatum in agnitione similitudinis creatoris sui. Et denuo: sensus terrenus, inimicus Dei est; nam legi Dei non subicitur; nec enim potest. Quippe qui in carne sunt, carnalia sapiunt, et placere Deo in sensu spiritali nequeunt.

5. Tu vero, vir sancte, si puritatem animae amas, et sensum spiritalem, prout dixisti, adhaere mandatis dominicis, sicut ille manifeste dixit: si cupis ad vitam ingredi, serva mandata; amore tamen eius qui illa tradidit, non timore, nec propter mercedis remunerationem. Quamobrem non quando iustitiam exercebimus, tunc reconditam in iustitia voluptatem gustabimus, sed tunc demum cum iustitiae amor cor nostrum consumet. Neque tam cum peccatum committimus, tunc sumus peccatores; sed quando peccatum non detestamur, neque illius nos paenitet. Neque tamen adfirmo, quod nemo sive ex priscis, sive ex novissimis, etiamsi mandata non servaverit, ad puritatem pervenerit, et spiritus theoria dignus evaserit; sed, quantum ego iudico, qui mandata non servavit, neque apostolorum vestigia sectatus sit, hic sanctus appellari non debet. Beatus Basilius, et beati Gregorii, quos amatores eremi fuisse dixisti, et columnas lumenque ecclesiae, ac solitudinis laudatores; hi inquam non quia essent ad mandatorum executionem segnes, quietum vitae genus sectati sunt: sed primum in pace habitarunt, et mandata servarunt, prout oportebat eos observare qui multorum contubernales erant: atque ita animae puritatem consecuti sunt, et spiritus theoria digni habiti sunt. Equidem vere credo, quod cum in urbibus habitabant, hospites exciperent, infirmos inviserent, nudos vestirent, pedes fessorum la-

varent, et quod si quis eos angariaret ad mille passus, bis millibus irent. Et quod postquam mandata observassent, quae oportet ab iis custodiri qui inter multos versantur, tunc coepisse mentem illorum ad primam quietem regredi divinasque et mysticas theorias, et denique in eremi quietem secessisse: ex quo tempore res interioris hominis experti sunt, donec contemplativi evaserunt: manseruntque in spiritali theoria, quoad usque vocati a gratia fuerunt, ut ecclesiae Christi pastores fierent.

6. Illud vero quod de beato Basilio dixisti, nempe eum modo contubernium cum multis laudare, modo solitudinem; id eo fit, quia duobus modis lucrum obvenit in veritate studiosis hominibus, unicuique secundum vires, et diversam rationem, et scopum, quem sibi proposuit. Nam fortes interdum iuvantur in multorum contubernio, interdum etiam infirmi. Atque etiam in eremo eodem modo res evenit. Qui firma animae sanitate viget, et cuius mens spiritui conglutinata est, et humanae conversationi mortua, huic multorum contubernium non obest, si certe sibi vigilet. Et hic quidem non ut iuветur, sed ut iuвет, a Deo vocatus est in patrum reliquorum nomine. At enim si quis infirmus est homo, et qui omnino eget incrementum accipere a lacte mandatorum, huic magnopere prodest multorum sodalitas, donec exerceatur, et vexetur, et colaphizetur tentationibus, et cadat, et resurgat cum multis, et animae sanitatem consequatur. Nullus est infans qui sine lacte nutriatur: nullus item monachus qui lacte mandatorum non alatur, prospere agendo et vincendo cupiditates, ut fiat puritate dignus. Eodem modo eremus saepe quidem reis peccatorum fit utilis, interdum vero etiam fortibus. Reis quidem, ne materiam habeant, quae ipsorum cupiditates augeat: fortibus autem, quia in media materia versantur, et diaboli bella sustinent.

7. Revera enim cupiditates sedat eremus, prout dixisti; verumtamen non id solum quaeritur, nempe ut cupiditates suas quisque sedet, verum etiam ut radicitus evellat; id est ut eas superemus quotiescumque adversus nos insurgunt. Secus enim, sedatae tantum passionēs, si qua causa nobis occurrat, expergi-

δύοντες, τοὺς πόδας τῶν κοπιῶντων ἀπένιπτυν· καὶ εἰ ἡγγάρευεν αὐτοὺς τίς μίλιον ἓν, δύο ἀπήρχοντο· καὶ ὅτε ἐφύλαξαν τὰς ἐντελὰς τὰς δεομένας μεταξὺ τῶν πολλῶν ἀναστρέφεισθαι, καὶ ἤρξατο ὁ νοῦς αὐτῶν τῆς ἀκνησίας τῆς πρώτης, καὶ τῶν θείων καὶ μυστικῶν θεωριῶν, ἐκ τότε ἔσπευσαν καὶ ἐξῆλθον εἰς τὴν ἡσυχίαν τῆς ἐρήμου· καὶ ἐκ τότε ὑπέμειναν μετὰ τοῦ ἔσω αὐτῶν ἀνθρώπου· ὥστε γενέσθαι αὐτοὺς θεωρητικούς· καὶ διέμειναν ἐν τῇ θεωρίᾳ τοῦ πνεύματος, ἕως ἃν ἐκλήθησαν ὑπὸ τῆς χάριτος γενέσθαι αὐτοὺς ποιμένας τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

ζ'. Ἐκεῖνο δὲ ὅπερ εἶπας περὶ τοῦ μακαρίου Βασιλείου, ὅτι ποτὲ μὲν τὴν συνείκησιν τῶν πολλῶν ἐπαινεῖ, ποτὲ δὲ τὴν ἀναχώρησιν, διότι ἐν ταῖς δυσὶ τρόποις εὐρίσκεται τὸ κέρδος ἐν ἀληθείᾳ τοῖς σπουδαίοις, ἐκάστῳ κατὰ τὴν δύναμιν καὶ τὴν διαφύλακτον καὶ τὸν σκοπὸν ὃν ἔθηκεν ἐν αὐτῷ· γίνεται γάρ ποτε τοῖς δυνατοῖς ὠφέλεια ἐν τῇ συνείκῃ τῶν πολλῶν, καὶ γίνεται ποτε καὶ τοῖς ἀσθενέσι· καὶ ἡ ἐρημος τῷ αὐτῷ τρόπῳ ὁμοίως· ὁ σταθεὶς ἐν τῇ ὑγείᾳ τῆς ψυχῆς, καὶ ὁ νοῦς αὐτοῦ συνεκράθη μετὰ τοῦ πνεύματος, καὶ νεκρωθεὶς τῇ πολιτείᾳ τῇ ἀνθρωπίνῃ, τῷ τοιοῦτῳ οὐ γίνεται βλαβερὰ ἢ συνόκησις τῶν πολλῶν, ἐὰν νήφῃ ἐν τοῖς ἑαυτοῦ· καὶ οὗτος οὐχ ἵνα ὠφεληθῇ, ἀλλ' ἵνα ὠφελήσῃ· ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐκλήθη ἐν τῷ ὀνόματι τῶν λοιπῶν πατέρων· ἐὰν γένηται ἀνθρώπος ἀσθενής, καὶ ἀκμὴν χρήζῃ αὐξῆσαι ἐν τῷ γάλακτι τῶν ἐντολῶν, καὶ τούτῳ ὠφελεῖ μέγαλως ἡ συνόκησις τῶν πολλῶν, ἕως ἃν γυμνασθῇ καὶ κατεργασθῇ καὶ κλαφισθῇ ἐν ταῖς πειρασμοῖς, καὶ πέσῃ, καὶ ἀναστῇ μεταξὺ τῶν πολλῶν, καὶ κτήσεται τὴν ὑγίαν τῆς ψυχῆς· οὐκ ἔστι βρέφος ὅπερ ἀνετράφη χωρὶς γάλακτος, οὐδὲ μοναχὸς μὴ ἀνατραφεὶς ἐν τῷ γάλακτι τῶν ἐντολῶν, κατεργῶν καὶ νικῶν τὰ πάθη, καὶ ἀξιοῦμενος τῆς καθαρότητος κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον· δὲ καὶ ἡ ἐρημος πολλὰκις ποτὲ μὲν τοῖς φεύγουσι γίνεται ὠφέλιμος, ποτὲ δὲ τοῖς δυνατοῖς· τοῖς φεύγουσι μὲν, ἵνα μὴ εὐρεθῇ αὐτοῖς ὕλη αὐξῆσαι τὰ πάθη αὐτῶν· τοῖς δυνατοῖς δὲ τῷ μεσάζειν ἐν ὕλῃ καὶ καταντῆσαι πρὸς τοὺς πολέμους τοῦ πονηροῦ.

ζ'. Ἐν ἀληθείᾳ γάρ ἐστιν ὅτι ἡ ἐρημος κατακοιμίζει τὰ πάθη καθὼς εἶπας, ἀλλ' οὐ τοῦτο μόνον ζητεῖται τοῦ κατακοιμῆσαι τινὰ τὰ πάθη αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκτίλλαι· τούτο δὲ ἐστὶ τοῦ νικῆσαι αὐτὰ ἡνίκα φιλονικήσωσιν ἐξ ἐναντίας ἡμῶν· τὰ πάθη γάρ τὰ κοιμοθέοντα, ὅτ' ἂν ἀπαντήσῃ αὐτοῖς αἰτία τίς, ἐξυπνίζει αὐτὰ

εἰς τὴν πρᾶξιν αὐτῶν· ὡς δὲ μάθης ὅτι οὐχ ἡ ἔρημος μόνη κοιμίζει τὰ πάθη καθὼς εἰρη-
 κας; κατανόησον ἐν τῇ καιρῇ τῆς νόσου καὶ τῆς
 πολλῆς ἀσθενείας, ὅτι σφοδρῶς οὐ πελεμοῦσι τὰ
 πάθη· καὶ αὐτὰ τὰ πάθη ποσάκις κοιμίζουσιν
 ἀλλήλους, ὅτε δώσουσι τόσων ἀλλήλοις καιρὸν
 τινὰ καὶ στρέφονται· τὸ πάθος γὰρ τῆς κε-
 νοδοξίας, ποσάκις κοιμίζει τὸ πάθος τῆς πορ-
 νείας; καὶ τὸ τῆς πορνείας, τὸ τῆς δόξης; λοι-
 πὸν μὴ θελήσωμεν καταδιώξαι τὴν ἔρημον, διότι
 κοιμίζει τὰ πάθη μόνον· ἀλλ' ὅτι ἐν τῇ ἀπο-
 ρία τῶν αἰσθητῶν, καὶ ἐν τῇ ἀναχωρήσει τῇ
 ἐκ πάντων, σφιζόμεθα ἐν τῇ ἐρήμῳ· καὶ ἀνα-
 καινίζεται ἐν ἡμῖν ὁ ἔσω ἀνθρώπος τοῦ πνεύ-
 ματος ἐν Χριστῷ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν· καὶ πα-
 σαν ὥραν γινόμεθα θεωρητικοὶ ἑαυτῶν· καὶ γί-
 νεται ὁ κῦς ἡμῶν ἐργήγορος, καὶ φυλάττει ἑαυ-
 τὸν καθ' ὥραν, μὴ πως κλαπῇ ἐξ αὐτοῦ ἡ μνή-
 μη τοῖς ἐλπίδος αὐτοῦ· ταῦτα ὡς δεκῶ ἀρκέῃσι
 πρὸς τὴν ἐρώτησίν σου τὴν πρώτην, εἰ καὶ ταῦτα
 ἔχρηζεν.

l. 363. b.

ἡ'. Ἡ ἐρώτησίς σοι ἡ δευτέρα ἔστιν αὕτη·
 διὰ τί ὁ κύριος ἡμῶν πρὸς τὴν ὁμοίωσιν ἐκείνης
 τῆς μεγαλωσύνης τοῦ πατρὸς τοῦ ἐν οὐρανῷ,
 τὴν ἐλεημοσύνην ὥρισεν, εἰ μοναχῶν δὲ τὴν ἡσυ-
 χίαν τιμῶσιν ὑπὲρ αὐτήν; Ἡ δὲ ἀπόκρισις αὐ-
 τῆς, αὕτη. Καλῶς ὅτι ἐκ τοῦ εὐαγγελίου παρά-
 δεῖγμα ἦνεγκας καὶ τύπον ἐξετάσεως τῆς σωλι-
 τείας τῆς μεγάλης τῆς ἡσυχίας· ἡμεῖς κατέναν-
 τι ταύτης ἴσμεθα ἡ ζήτηῦμεν τοῦ καταργῆσαι
 αὐτήν ὡς πρᾶγμα τί περισόν· ὁ κύριος τὴν
 ἐλεημοσύνην ὥρισε πρὸς τὴν ὁμοίωσιν τοῦ πα-
 τρός, ὡς προσεγγίζουσιν αὐτῷ τοὺς τελειοῦντας
 αὐτήν· τοῦτο ἀληθές ἐστι· καὶ οὐδὲ ἡμεῖς εἰ
 μοναχοὶ τὴν ἡσυχίαν χωρὶς τῆς ἐλεημοσύνης τι-
 μῶμεν· ἀλλ' ὅτι ἐκ τῆς μερίμνης καὶ τῆς τα-
 ραχῆς καθόσον δυνατόν ἀπέχεσθαι σπουδάζο-
 μεν· οὐχὶ ὅτ' ἂν ἐξ ἐναντίας τῶν ἀναγκαίων,
 ἂν ἂν ἀπαντήσωσιν ἡμῖν, ἀντιστῆναι βουλόμε-
 θα, ἀλλὰ φροντίζομεν τῆς ἡσυχίας, ἵνα ἐν τῇ
 ἀδολεσχίᾳ τοῦ Θεοῦ διαμείνωμεν· ἐν ᾗ δυνάμε-
 θα ἐπὶ πλεον διυλισθῆναι τῆς βολώσεως καὶ
 προσεγγίσει αὐτῷ· ἐὰν δὲ ἅπαξ ποτὲ πρὸς πο-
 σότητα κινῶν ἐπέλθῃ ἡμῖν χρεία τις καὶ ἀνάγ-
 κη ἀδελφῶν, μὴ δὲ ταύτης ἀμελεῖν ἡμᾶς προσ-
 ἡκει· ἀναγκάσωμεν οὖν ἑαυτοὺς διηνεκῶς ἵνα γεν-
 ὴμεθα ἐν παντὶ καιρῷ ἔσωθεν ἐλεημοσύνης ὑπὲρ
 πάσης τῆς φύσεως τῶν λογικῶν· οὕτως γὰρ ἐπι-
 τρέπει ἡ διδασκαλία τοῦ κυρίου· καὶ αὕτη ἐστίν
 ἡ διαφορὰ τῆς ἡσυχίας ἡμῶν, καὶ οὐχ ὡς ἔτυχε.

scuntur ad actus suos. Quomodo autem di-
 sces, non solum eremum cupiditates sedare,
 ut dixisti? At tu observa, quod morbi tem-
 pore gravisque infirmitatis, non magnopere
 nos oppugnant cupiditates. Quia immo quo-
 ties mutuo sedantur, cum loco invicem cedunt
 et convertuntur? Quoties enim vanae gloriae
 cupiditas scortationem inhibet? vicissimque
 scortatio, gloriae amorem? Reliquum ergo est,
 ut eremum haud ob id solum praeceptare veli-
 mus quia cupiditates sedat; sed quia sensibili-
 bus illic deficientibus, cum omnimoda a rebus
 humanis separatione, sapientiae sensum in ere-
 mo lucramur, atque in nobis renovatur inter-
 ior homo spiritualis in Christo qui spes nostra
 est: atque omni hora nostri ipsorum contem-
 platores efficimur, mens nostra evigilat, seque
 ipsam quovis temporis puncto custodit, ne
 quasi furto sibi surripiatur spei suae memoria.
 Haec, primae tuae interrogationi, ut reor suf-
 ficiunt; si tamen his ipsis opus erat.

8. Secunda interrogatio tua est haec: cur
 Dominus noster ad similitudinem illius munifi-
 centiae patris caelestis, eleemosynam fieri con-
 stituerit, monachi vero eremiticam quietem ei
 praeferunt? Sic autem huic respondetur. Bene
 habet, quod ex evangelio exemplum tulisti ac
 typum, ad quem grande hoc vitae genus, id
 est quietis monasticae, exigatur. Nos probe id
 scimus, nec eleemosynam antiquare quaeri-
 mus, quasi opus superfluum. Eleemosynam Do-
 minus imperavit ad similitudinem seu normam
 patris sui, utpote quae largiores beneficos ad
 Deum proxime facit accedere. Sane hoc verum
 est; ac ne nos quidem monachi quietem ab
 eleemosyna disiunctam in pretio habemus: a
 curis tantum et perturbatione, quantum fieri
 potest, abesse studemus. Nec necessariis autem,
 siquando nobis occurrant, adversari nolumus:
 sed quietem sectamur, ut in Dei meditatione
 perseveremus: cuius ope magis magisque pur-
 gari inquinamenti, et Deo appropinquare pos-
 simus. Quod si aliquando, pro temporum qua-
 litate eveniat fratribus usus aliquis aut neces-
 sitas, ne hanc quidem negligi a nobis decet.
 Itaque conemur omni tempore interiorem elee-
 mosynam erga quamlibet rationalem creatu-
 ram conservare. Sic enim iubet Domini magi-
 sterium. Atque haec est differentia quietis no-
 strae, quae peculiari forma pollet.

9. Neque tamen hanc solam servamus eleemosynam interiorē; sed cum tempus agendi incidit, operumque necessitas, nemo ex nobis negligere debet caritatis suae demonstrationem, et quidem manifeste, praecipue si quietem plenissimam apud se non statuit conservare, ita ut nulli rei interveniat; sed utitur hebdomadarum regula, atque eorum qui septies multiplicatam quietem sibi conciliant. Nam qui sunt huiusmodi, vel in mediis regularum claustris, non se continent quominus proximo haec officia praestent; nisi forte aliquis valde durus est et inhumanus, et quietem suam coram facie tantum oculisque hominum tenere decrevit. Quamobrem scimus, sine caritate erga proximum, ne mentem quidem conversatione et amore Dei posse illuminari. Et nunc certe, quis est monachus (de monachis loquor sapientibus) qui si escam et indumenta habeat, videatque fratrem suum esurientem aut nudum, quis inquam patitur rei suae parcere? Vel quis, si quem carnis suae participem aegrotum aut afflictum et visitatione indigentem sciat, quis, aio rursus, propter suae quietis amorem servare mavult inclusionis suae regulam, quam vitam proximo conservare?

10. Quamdiu igitur necessitates huiusmodi non incumbunt, mente contineamus caritatem et eleemosynam erga proximum. Secus, rerum conditione postulante, vult Deus ut opere quoque eleemosynam perficiamus. Porro exploratum est, quod si nihil in nostra potestate sit, nullatenus iubemur, pauperum causa sollicitudinem ac perturbationem suscipere. Nam quod habemus, id demum a nobis exigitur. Rursusque, si incolatus noster absit a contuberniis atque convictibus, et hominum conspectu, non oportet deserere nos cellam nostram, sedemque propriam monasticam et anachoreticam, nosque tradere mundanis circumstationibus, et visitare infirmos, et huiusmodi actibus occupari. Patet enim tunc monachum rem minorem, omitta maiore, sectari. Quod si quis in multorum contubernio vivit, aut stationem suam hominibus proximam habet, et alii laborem tolerant, dum ipse sive valens sive aegrotus quiescit, hic plane debet idem praestare vicissim, non autem perpetuam ab aliis requiem sibi expectare. Cum autem viderit carnis suae vel schematis sui filium,

θ'. Καὶ σὺ μόνον ταύτην τὴν ἑσῶθεν ἡμῶν φυλάξομεν, ἀλλὰ καὶ ὅτ' ἂν καλῇ καιρὸς τῶν ἔργων καὶ ἡ ἀνάγκη τῶν πραγμάτων, οὐ δεῖ τινὰ ἡμῶν ἀμελεῖν τῷ δεῖξαι τὴν ἀγάπην αὐτοῦ φανερώς, μάλιστα εἰ τὴν ἡσυχίαν τὴν παντελῆ οὐκ ἔκρινε κατ' αὐτὸν, τοῦ μὴ ἀπαντῆσαι τινὰ· ἀλλὰ τῷ κανόνι τῶν ἐβδωμάδων καὶ τῶν ἐποτάκις ἑπτὰ ποιούντων ἑαυτοῖς ἡσυχίαν· οἱ γὰρ τοιοῦτοι ἐκ τῶν πραγμάτων τῆς ἐλεημοσύνης τῆς πρὸς τὸν πλησίον οὐδὲ ἐν μέσῳ τῶν ὄρων τῶν κανόνων αὐτῶν ὄντων, πρὸς τὸ πληρῶσαι ταῦτα κατέχουσιν ἑαυτούς· εἰ μὴ ἐὰν ἢ τίς πολὺ ἀπότομος καὶ ἀπάνθρωπος, καὶ κατέναντι τῷ προσώπῳ καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀνθρώπων κρατῇ τὴν ἡσυχίαν· διότι γινώσκωμεν ὅτι χωρὶς τῆς ἀγάπης τῷ πλησίον, οὐδὲ ὁ νῦν δύναται ἐν τῇ ὁμιλίᾳ καὶ τῇ ἀγάπῃ τῇ θεῷ φωτισθῆναι· καὶ νῦν τίς ἐστὶ μοναχὸς ἐκ τῶν σφῶν μοναχῶν, ὅτ' ἂν ἔχη τροφήν καὶ ἐνδύματα, καὶ θεωρεῖ τὸν πλησίον αὐτοῦ πεινῶντα καὶ γυμνητευόντα, καὶ καρτερεῖ φειδωλῶς τινὸς ἐξ αὐτοῦ; ἢ τίς δεῖ τῶν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ τινὰ νοσούντα ἢ μοχθῶντα καὶ χρεῖαν ἔχοντα ἐπισκέψαι, καὶ αὐτὸς διὰ τὸν πόθον τῆς ἡσυχίας θέλει τιμῆσαι τὸν κανόνα τοῦ ἐγκλεισμοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τὴν ζωὴν τῷ πλησίον αὐτοῦ;

ι'. Ὅτ' ἂν σὺν τινὰ τοιαῦτα οὐκ εἰσὶν ἐγγύς, ἐν τῷ νοῦ φυλάξομεν τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐλεημοσύνην εἰς τὸν πλησίον· ὅτ' ἂν δὲ πράγματα ἐγγύς, καὶ ἐν τῷ ἔργῳ πληρῶσαι καὶ τελειῶσαι ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν ὁ θεός· δῆλον γὰρ ὅτι ἐὰν μὴ κτησώμεθα τι, οὐκ ἐπιτράπημεν πεσεῖν εἰς μέριμναν καὶ ταραχὴν διὰ τοὺς πτωχοὺς· ἀλλ' ὅπερ ἔχομεν, ἀπαιτούμεθα· καὶ ἐὰν πάλιν ἀπέχωμεν ἐν τῇ διαγωγῇ ἡμῶν ἐκ τῷ συγκαθῆσθαι καὶ συναναμίγνυσθαι, καὶ ἐκ τῆς θεωρίας τῶν ἀνθρώπων, οὐ χρὴ ἡμᾶς καταλιπεῖν τὸ κελλὶον ἡμῶν καὶ τὸ κάθισμα ἡμῶν τὸ μοναστικὸν καὶ ἐκδεῦναι ἑαυτοὺς πρὸς τὸ γυρεῦσαι εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀρρώστους, καὶ ἀσχολεῖσθαι ἐν πράγμασι τοιοῦτοι· δῆλον γὰρ ὅτι ἐκ τοῦ μείζονος εἰς τὰ ἐλάττωνα ἔρχονται τὰ τοιαῦτα· ἐὰν δὲ τις συνοικῇ τοῖς πολλοῖς, καὶ πλησίον ἐστὶ τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν διαμονὴν τοῦ καθίσματος αὐτοῦ τὴν μετ' αὐτῶν, καὶ ἀναπαύεται ἐν κόποις ἐτέρων ἐν τῷ καιρῷ τῆς ὑγείας αὐτοῦ καὶ τῆς ἀρρώστιας αὐτοῦ, τὸ αὐτὸ καὶ αὐτὸς ὠφείλει ποιῆσαι· καὶ οὐχὶ αὐτὸς ἐξ ἄλλων ἐντελῶς ἀπαιτεῖν τὴν ἀνάπαυσιν· ἡνίκα δὲ ἴδῃ τὸν υἱὸν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ τὸν υἱὸν τοῦ

f. 363. a.

σχήματος αὐτοῦ ἐν στενωσί, μᾶλλον δὲ τὸν
 ι. 353. b. Χριστὸν ἐρριμμένον καὶ μεχθεῦντα ὑποχωρεῖν
 καὶ κρύπτεσθαι ἐξ αὐτοῦ, ἥνικα φαντάζεται τὴν
 ψευδῇ ἡσυχίαν· ἕκαστος γὰρ τοιοῦτος ἀνελή-
 μων ἐστί.

ια'. Καὶ μὴ ἀγάγῃς μοι εἰς μνήμην Ἰωάννην
 τῆς Θηβαίδος καὶ τὸν Ἀρσένιον, καὶ εἶπῃς τίς
 ἐστὶν ἐκ τούτων ὃς εἰς τὰ τοιαῦτα ἐξέδωκεν ἑαυ-
 τὸν, ἢ ἐπεμελήσατο τῶν ἀρρώστων καὶ τῶν πτω-
 χῶν, καὶ ἡμέλησεν εἰς τὴν ἡσυχίαν αὐτοῦ; μὴ
 ἐγγίσης πράγμασι τοῖς τοιούτοις· ἐὰν γὰρ ἀπέ-
 χῃς ἀπὸ πάσης ἀναπαύσεως καὶ ἀπαντήσεως ἀν-
 θρώπων, ὡς ἦσαν οὗτοι, ἐπιτρέπεται σοι κατα-
 φρονεῖν τῶν τοιούτων· ἐὰν δὲ ἐξ ἐκείνης τῆς τε-
 λειότητος ἀπέχῃς, καὶ ἐν ταῖς κόποις τοῦ σώ-
 ματος καὶ τῇ συντυχίᾳ τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχῃς
 ἐν παντὶ καιρῷ, διὰ τί ἀμελεῖς εἰς τὰς ἐντελάς,
 ἃς τὸ μέτρον σου θέον φυλάξαι; ὅτ' ἂν πρὸς
 σίξῃ εἰς τὴν πολιτείαν τὴν μεγάλην τῶν ἁγίων,
 ἣν τινα οὐ προσήγγισας, ἐγὼ δὲ καὶ τοῦ μνη-
 μονεύσαι τῆς τοῦ ἁγίου Μακαρίου τοῦ μεγάλου
 χρήσεως οὐκ ἀμελήσω, ἥτις πρὸς ἐλεγχον τῶν
 καταφρονούντων τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν ἐσημάνθη·
 ἀπῆλθε γὰρ ἁπασὲν ἐπισκεψάσθαι τινὰ ἀδελφὸν
 ἀσθενούντα· καὶ ὅτε ἠρώτησεν αὐτὸν τί ἐπιθυ-
 μεῖ, εἶπεν αὐτῷ· ἐπιθυμῶ ἄρτον ἐλίγον τρυφε-
 ρόν, ὅτι εἰ μοναχὸς τότε τὸν ἄρτον τοῦ χρόνου
 ἔλθου ἐπίσκευ πάντες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ· οὕτως γὰρ
 ἦν τὸ ἔσθῃς τοῦ τόπου ἐκείνου· καὶ ἀπῆλθεν ἐκεῖ-
 νος ὁ ὁσιωμακάριστος ἀνὴρ ἐννεήκοντα ἐτῶν ὑπ-
 ὄρχων ἐκ τῆς Σκήτιος εἰς Ἀλεξάνδρειαν τὴν πό-
 λιν, ἥνικα ἄρτους ξηροὺς ἔλαβεν ἐν τῷ μηλω-
 ταρίῳ αὐτοῦ, καὶ ἠλλαξεν αὐτοὺς καὶ ἠνεγκεν
 αὐτοὺς πρὸς αὐτόν. Ἀλλὰ καὶ μείζον τοῦτου ἄλ-
 λος ἐποίησεν ὁ ὁμοῖος αὐτοῦ Ἀββᾶς Ἀγαθὸν,
 ἀνὴρ ἐμπειρότατος πάντων τῶν μοναχῶν τῶν κα-
 τὰ τὸν καιρὸν ἐκείνου ἀνὴρ, ὃς τις ὑπὲρ πάντας
 τὴν σιωπὴν καὶ τὴν ἡσυχίαν ἐτίμα· οὗτος ἐν και-
 ρῷ ἀπῆλθε πανηγύρεως πωληῆσαι τὸ ἐργόχειρον
 αὐτοῦ καὶ εὗρεν ἐν τῇ ἀγορᾷ τινὰ ξένον ἐρριμ-
 μένον καὶ ἀσθενούντα, καὶ ἐμισθώσατο οἶκον,
 καὶ ἔμεινε παρ' αὐτῷ ἐργαζόμενος ταῖς ἰδίαις χερ-
 σὶ, καὶ ἐξ-οιάζων ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ἐδίδου καὶ τὸ
 μίσθωμα τοῦ οἴκου, καὶ ὑπηρετεῖ αὐτῷ ἕξ μῆνας
 ἕως ἂν ὑγίανεν· οὗτος καθὼς διηγεῖται ἡ ὑπό-
 ι. 354. a. θεσις, ἔλεγεν· ὅτι ἤθελον εὐρεῖν λωβὸν, καὶ δοῦ-
 ναι αὐτῷ τὸ σῶμα μου, καὶ λαβεῖν τὸ αὐτοῦ
 αὕτη ἐστὶν ἡ τελεία ἀγάπη.

ιβ'. Οἱ φοβούμενοι τὸν Θεόν, ὧ ἀγαπητέ,
 εὐμαρῶς προθυμούνται καὶ προνοῶσι φυλάξαι τὰς

vel potius ipsum Christum, angustiiis pressum,
 iacentem, et afflictum, nequaquam se subtra-
 here ab illo, et celare debet, et falsam quie-
 tem imaginari: namque omnes huiusmodi,
 immisericordes sunt.

11. Neque mihi in memoriam reducas Io-
 hannem illum Thebaidis atque Arsenium, et
 dicas: quis horum talibus curis se implicuit,
 aut curam aegrotorum gessit ac pauperum,
 propria quiete neglecta? Atqui, o bone, nolim
 te attingere horum facinora. Nam si tu absti-
 neres ab omni hominum recreatione et con-
 victu, ut isti fecerunt, liceret tibi quamlibet
 eiusmodi occupationem respuere. Sin vero lon-
 ge abes a perfectione illa, et in corporeis la-
 boribus hominumque convictu omni tempore
 versaris, cur mandata negligis, quae pro tuo
 modulo debes observare? Profecto cum tu
 praetendis magnam illam sanctorum politiam,
 a qua longe abes; ego tibi revocare in mentem
 sententiam magni Macarii non omitam, quae
 ad reprehensionem eorum pertinet qui suos
 fratres negligunt. Perrexit enim aliquando ad
 aegrotum fratrem invisendum; quem cum in-
 terrogasset, numquid cuperet; ille cupio in-
 quit parvum delicatum panem; quia illa aetate
 monachi panem semel pro totius anni spatio
 plerumque conficiebant; haec enim illius loci
 consuetudo erat. Tunc ille vere beatissimus
 vir, annos iam nonaginta natus, de Scete Ale-
 xandriam perrexit, quod aridos panes in suo
 sacco repositos portans, delicato alio commu-
 tavit, quem ad aegrum reportavit. Sed et ma-
 ius suprascripto facinus patravit alius Maca-
 rio similis, abbas Agatho, vir inter omnes eius
 temporis monachos prudentissimus, qui et prae
 cunctis silentium quietemque colebat. Hic nun-
 dinarum tempore ad vendendum opus quod-
 dam suarum manuum abiit; invenitque in foro
 peregrinum quendam iacentem et aegrum; et
 conduxit pretio domum, mansitque apud eum
 propriis manibus ministrans, impensasque pro
 eo faciens, mercedem incolatus solvens: atque
 huic inserviit mensibus sex, donec valetudinem
 recuperavit. Hic, sicuti narrat historia, aiē-
 bat: utinam truncatum aliquem membris inve-
 nirem, ut ei corpus meum traderem, et illius
 vicissim reciperem! Haec est perfecta caritas.

12. Qui timent Dominum, o carissime, fa-
 cili alacritate sunt, et mandata observare sa-

tagunt. Quod si inter agendum contingat aliquem ope indigentem comperire, aut in periculum praedicti causa incurrere; Deus quidem perfectionem hominis illigavit suspenditque mandatis duobus, nempe amore erga Deum, parique erga creaturam eius amore, scilicet erga Dei imaginem. Et prior quidem amor scopum adsequitur spiritalis theoriae; alter autem theoriam simul complectitur atque praxim. Nam divina quidem natura simplex est, et compositionis expers, invisibilis, nullius rei indiga in quiete sua, nempe nec corporalis actionis, neque cuiusvis operae aut crassae cogitationis. Simplex enim est divina vis, et in una mentis particula, secundum adorabilis causae simplicitatem, quae est supra sensum sensibilis carnis, operatur. Secundum vero mandatum, quod est caritas erga homines, sicut est humana natura duplex, ita duplici cum cura exercetur; id est, quod intra conscientiam invisibiliter facimus, hoc pariter corpore quoque praestare volumus, neque manifeste tantum, sed etiam clam: vicissimque quod externo actu efflicimus, idem intra quoque conscientiam perficimus. Sicut homo duabus partibus constat, id est anima et corpore, ita omnia illius dupliciter fieri censentur secundum eius constitutionis duplicitem. Et quia in omni loco praecedit actio theoriam, fieri nequit ut quisquam celsam illam adipiscatur, nisi antea inferiorem actu exercuerit. Et nunc certe nemo audet dicere se caritate erga proximum intra animum suum pollere, si desit ei pars illa, quae corpore exercetur, pro viribus, tempore, ac loco, et prout agendi occasio fert. Et tunc demum credimus, possidere nos et cognoscere theoricam etiam caritatem. Et postquam in his fuerimus fideles sincerique pro viribus, tunc licebit animae ad magnificam illam theoriae partem excelsae ac divinae semet extendere simplicibus liberisque cogitationibus.

13. Ubi autem homo in rebus visibilibus exercere erga proximum caritatem corporaliter atque opere nequit, tunc coram Deo sufficit custodita intra mentem tantum caritas erga proximum: praesertim si genus illud secutus fuerit inclusionis ac solitudinis, et in hac vitae exercitiique sublimitate abunde permanserit. Quod si omni dictae solitudinis quietisve parte

ἐντολάς· καὶ ἐὰν ἐπ' ἔργοις ἐγγένηται πεσεῖν εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν ἢ εὐρεῖσιν αὐτῶν, ἢ κίνδυνον ὑποφέρειν χάριν αὐτῶν, ἐδέσμησε τὴν τελειότητα αὐτῶν, καὶ ἐκρέμασεν ὁ ζωοποιὸς ἐν δυσὶν ἐντολαῖς περιεχούσαις πάσας, τῇ ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῇ ὁμοίᾳ τῆς κτίσεως αὐτῆς, τῇ ἀγάπῃ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ καὶ ἡ μὲν πρώτη κατορθοῖ τὸν σκοπὸν τῆς θεωρίας τοῦ πνεύματος· ἡ δευτέρα δὲ, θεωρίαν καὶ πράξιν· διότι ἡ φύσις ἡ Θεϊκὴ ἀπλή ἐστι, καὶ ἀσύνδετος, καὶ ἀόρατος, καὶ ἀνεκδήκατὰ τὴν φύσιν ἐν τῇ ἀδόλεσχίᾳ αὐτῆς, πράξεως σωματικῆς, καὶ ἐνεργείας τινός, καὶ ἐννοιῶν παχύτητος· ἀπλή γάρ ἐστιν ἡ ἐνέργεια αὐτῆς, καὶ ἐν τῷ ἐνὶ μέρει τοῦ νοῦς κατὰ τὴν ἀπλότητα τῆς προσκυνητῆς αἰτίας, τὴν ὑπὲρ αἰθῆσιν * τῆς αἰσθήσεως τῆς σαρκός, ἐνεργεῖ· ἡ δευτέρα δὲ ἐντολὴ ἣτις ἐστὶν ἡ φιλανθρωπία, κατὰ τὸ διπλὴν τῆς φύσεως, οὕτως καὶ ἐν διπλότητι ἡ μέριμνα τῆς ἐργασίας αὐτῆς· λέγω δὲ ὅτι ὅπερ ἐν τῇ συνειδήσει πληροῦμεν ἀσράτως, θέλομεν καὶ ἐν τῷ σώματι ὁμοίως πληρῶσαι· καὶ οὐ μόνον φανερώς, ἀλλὰ καὶ κρυπτῶς· καὶ ἡ ἐν ταῖς πράγμασι τελειούμενη, μετὰ τῆς συνειδήσεως τελειούμενη· καθάπερ ὁ ἄνθρωπος ἐκ δύο μερῶν ἐγένετο, ἥτοι ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, οὕτως τὰ αὐτοῦ πάντα διπλῶς φροντίζονται κατὰ τὴν διπλὴν τῇ καταστάσεως αὐτοῦ· καὶ διότι προηγείται ἡ πράξις τῆς θεωρίας ἐν παντὶ τόπῳ, ἀδύνατον τινὰ ὑψωθῆναι εἰς τὸ μέρος ἐκείνης τῆς ὑψηλῆς, εἰ μὴ πρῶτον τελειώσῃ τὴν ὑποδεεστέραν τῷ ἔργῳ· καὶ νῦν οὐδεὶς ἄνθρωπος τοῖμα εἰπεῖν περὶ τῆς κτήσεως τῆς ἀγάπης τοῦ πλησίον, ὅτι ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ κατορθοῖ, ἐὰν περιλειφθῇ τὸ μέρος ἐκεῖνο ὅπερ ἐν τῷ σώματι πληροῦται κατὰ δύναμιν καὶ κατὰ τὸν καιρὸν καὶ τὸν τόπον τὸν παρέχοντα χεῖρα εἰς τὸ πρᾶγμα· καὶ τότε πιστεύεται ὅτι ἡ ἀγάπη ἡ ἐν θεωρίᾳ κατέχεται καὶ γνωρίζεται καὶ ὅτε ἐν ταῦταις γενόμεθα πιστοὶ καὶ ἀληθινοὶ κατὰ τὸ δυνατόν, τότε πρὸς τὸ μέρος τὸ μέγα τῆς θεωρίας τῆς ὑψηλῆς καὶ Θεϊκῆς δίδοται τῇ ψυχῇ δύναμις ἐκτείνεσθαι ἐν ταῖς ἐννοίαις ταῖς ἀπλαῖς καὶ ἀνομιαῖς.

ιγ'. Ὅπου δὲ οὐκ ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος ἐν ταῖς πράγμασι ταῖς ὁρατοῖς τελειῶσαι τὴν ἀγάπην τοῦ πλησίον ἐν πράγμασι καὶ ἐν σώματι, αὐταρκεῖ πρὸς τὸν Θεὸν ἡ ἐν τῷ φρονήματι μόνον φυλαττομένη ἀγάπη τοῦ πλησίον ἡμῶν· μάλιστα ἐὰν τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ ἐγκλεισμοῦ καὶ τῆς ἡσυχίας, καὶ ἡ ἐν αὐτῇ ὑπερβολή, ἀρκούντως διαμένη ἐν τῇ ἐργασίᾳ αὐτῆς· ἐὰν δὲ ἐξ ὧν τῶν μερῶν ἐκεί-

* Ita cod.

f. 354. b.

νης τῆς ἡσυχίας ὑπερούμεθα, πληρώσωμεν τὴν ἑλλειψιν αὐτῆς εἰς τὴν ἐντολὴν τὴν μετ' αὐτὴν, ὅτις ἐστὶν ἡ πρᾶξις ἡ αἰσθητὴ, ἣν τινα ὡς πληρῶμα τῆς ἀναπαύσεως τῆς ζωῆς ἡμῶν πληρώσωμεν ἐν τῷ κόπῳ τοῦ σώματος ἡμῶν ἵνα μὴ εὐρεθῇ ἡ ἐλευθερία ἡμῶν πρόφασις τῶν ὑπεταγῆναι τῇ σαρκί, ἥνικα ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἀναχωρητικῷ ματαίως κοπιῶμεν· ὁ δὲ ὅτι οὐκ ἐπετρέπη ὁ ἐκ τῆς συντυχίας τῶν ἀνθρώπων ἀπορῶν τελείως, καὶ ἐν τῷ θεῷ ἐννοῶν δλωρ, ἥνικα ἐστὶ νεκρὸς ἐκ πάντων ἐν τῇ ἀποχῇ τῇ ἀπ' αὐτῶν, ὑπηρετεῖν καὶ διακονεῖν τοῖς ἀνθρώποις· ὁ δὲ ἔχων τὸν κανόνα τῆς ἡσυχίας αὐτοῦ ἐν ὅρῳ ἐβδομάδων ἐπτά, ἡ καὶ ἐβδομάδα, καὶ μετὰ τὸ πληρῶσαι τὸν κανόνα αὐτοῦ ἀπαντᾷ καὶ συμμίσχεται τοῖς ἀνθρώποις καὶ συμπαραμυθεῖται μετ' αὐτῶν, καὶ ἀμελῶν εἰς τοὺς ἐν θλίψει ὄντας ἀδελφούς αὐτοῦ, ἥνικα δεῖκεν ὅτι τὸν ἐβδομαῖον κανόνα κατέχει ἐν δεσμῷ, οὗτος ἀνελεῖς καὶ ἀπότομος· καὶ τούτο ἐκδηλόν ἐστιν, ὅτι ἐκ τοῦ μὴ ἔχειν ἐλεημοσύνην, καὶ ἐκ τῆς οἰήσεως, καὶ ἐκ τῶν λογισμῶν τῶν ψευδῶν αὐτοῦ, κοινωνῆσαι τοῖς τοιούτοις πράγμασιν οὐ συγκαταβαίνει· ὁ καταφρονῶν τοῦ ἀσθενοῦς, οὐκ ἐτι ὀψεται φῶς· καὶ ὁ ἀπιστρέφων τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἐν στενοχωρίᾳ ὄντος, σκοτισθεῖν, ἡ ἡμέρα αὐτοῦ· καὶ ὁ καταφρονῶν τῆς φωνῆς τοῦ ἐν μόχθῳ ὄντος, ἐν τῇ ἀρασίᾳ ψηλαφῆσαισαν υἱοὶ οἴκων αὐτοῦ.

1. 266. a. 18. Μὴ καθυβρίσωμεν τὸ ὄνομα τὸ μέγα τῆς ἡσυχίας ἐν τῇ ἀγνωσίᾳ ἡμῶν· πάση γὰρ πολιτείᾳ καιρὸς ἐστὶ, καὶ τόπος, καὶ διαφορά· καὶ τότε τῷ θεῷ ἐγνωσται πᾶσα ἡ ἐργασία αὐτῆς, εἰ δεκτὴ γενήσεται· καὶ ἐκτὸς τούτων ματαία ἡ ἐργασία τῶν πάντων τῶν τὸ μέτρον μεριμνούντων τῆς τελειότητος· ὁ προσδοκῶν παρακληθῆναι καὶ ἐπισκεφθῆναι τὴν ἀσθενειαν αὐτοῦ ἐξ ἄλλων, οὗτος ταπεινώσει ἑαυτὸν, καὶ συγκριπᾷ τῷ πλησίον αὐτοῦ ἐν τοῖς καιροῖς ἐν οἷς πειράζεται· ἵνα γένηται ἐν χαρᾷ ἡ ἐργασία αὐτοῦ, ἡ ἐν τῇ ἡσυχίᾳ αὐτοῦ, ἀπέχουσα ἀπὸ πάσης οἰήσεως καὶ πλάνης τῶν δαιμόνων. Ἐρρίθη τῶν ἁγίων γνωστικῶν ὄντι, ὅτι οὐδὲν δύναται λυτρώσασθαι τὸν μοναχὸν ἐκ τοῦ δαίμονος τῆς ὑπερηφανίας, καὶ συνεργῆσαι τῷ ὅρῳ τῆς σωφροσύνης αὐτοῦ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐξάψεως τοῦ πᾶσους τῆς πορνείας, ὡς ἐκείνο τὸ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς κατακειμένους ἐν ταῖς στρωμαῖς αὐτῶν, καὶ τοὺς κατατηχθέντας ἐν τῇ θλίψει τῆς σαρκὸς ἐπισκέπτεσθαι μεγάλη ἐστὶν ἡ πρᾶξις ἡ ἀγγελικὴ τῆς ἡσυχίας, ὅτ' ἂν διακρίσιν τοιαύτην συμμίξῃ ἑαυτῇ, διὰ τὴν χρεῖαν

caruerimus, defectum hunc supplebimus, secundi praecepti observantia, id est sensibili opere, quod ceu supplementum quietae vitae nostrae per corporis laborem praestabimus; ne sit nostra libertas causa, quamobrem carni subiciamur, dum sub anachoretico nomine incassum laboramus. Exploratum quippe est, non sini eum qui commercio hominum prorsus caret, et de Deo tantummodo cogitat, quandoquidem quasi mortuus est ob suum ab his omnibus recessum, non sini inquam subservire hominibus ac ministrare. At enim qui habet regulam solitudinis suae ad septem hebdomadarum spatium praefinitam, vel certe ad hebdomadam; et postquam regulam suam adimpleverit, admiscetur hominibus et cum iis recreatur; negligitque fratres in tribulatione versantes, propterea quod alligatum se hebdomadariae regulae dicit; hic demum immisericors est et crudelis. Idque patet, tum quia eleemosynam non largitur, et quia de se praesumit, et quia falsas cogitationes fovet, ideoque ad huiusmodi opera participanda non flectitur. Qui infirmum contemnit, lumen non videbit. Qui faciem suam avertit ab angustiato, obtenebretur dies eius. Postremo, qui negligit vocem hominis in afflictione versantis, in caecitate palpent filii domus eius.

14. Ne, quaeso, magnum solitudinis vocabulum, ob inscitiam nostram iniuria adficiamus. Cuilibet enim vivendi generi suum tempus est, et locus, et diversitas. Et tunc a Deo cognoscitur opus hominis, cum acceptabile fuerit. His omissis, vanum est opus quodlibet, cuiuslibet hominis de perfectione cogitantis. Qui expectat recreari, et in infirmitate sua ab aliis visitari, hic humiliabit se, et collaborabit proximo suo temporibus quibus ille tentatur; ut fiat cum gaudio opus eius, nec non solitudo quiesque eius, ab omni praesumptione doloque daemonum remota. Dictum est ab uno ex sanctis illuminato, nihil tam posse monachum a superbiae daemone redimere, nihil item tam posse proposito eius pudicitiae prodesse, si quando fornicationis passio in eo exardescat, quam infirmorum in lectis iacentium, et corporis doloribus cruciatorum inspectio. Magnum est negotium hoc angelicae solitudinis, ita tamen si ei admisceatur haec temperatio, humilitatis conciliandae

gratia. Nam cum non cognoscimus, tunc subripimur.

15. Haec dixi, fratres, non ut negligamus aut aspernemur solitudinis quietisve professionem: nos enim omni loco hanc suasimus. Neque item contrarii nostris ipsis verbis deprehendamus. Nemo sumat et proferat particulam aliquam sermonum nostrorum, et reliquis omissis, huic insipienter adhaereat. Nam meminī me multis locis dixisse cum admonitione, ut siquando contingat aliquem in perfecta quiete versari intra cellulam suam, hunc propter necessitatem quae nobis obveniat, non debere absolutum egressum praeoptare, neque opus exterius existimare melius esse quam vitae genus in claustris agenda. Exitum absolutum dixi, non si casus necessarius vobis accidat, tuque tunc aliquot hebdomadibus exeas, ut in his solamen vitamve proximo tuo lucreris; quod quidem neque otium neque vacationem existimare debes. Si quis vero se perfectum existimet, et rebus omnibus mundanis excelsiorem, propter suam cum Deo coniunctionem, et a visibilibus cunctis abstractionem, hic quidem cum recto obtentu exteriora opera recuset. Ceteroqui magni momenti est discretio illorum qui opem ferunt sub directione Dei, qui misericordia sua praestabit nobis ut verba eius opere compleamus. Si quid volueritis vobis ab hominibus fieri, similiter et vos illis facite. Ipsi gloria et honor per saecula.

Pars reliqua epistolae.

16. Insuper in epistola tua scripsisti, monachum diligendi Dei cupidum, prae omnibus curam velle purgandae animae gerere. Recte dixisti, si ad hoc tibi vires sufficiant. Et quia dixisti, non posse animam confidenter orare, nisi omnino passiones debellaverit, a me quoque duo haec contraria existimantur, etiamsi idiota sum. Nam si passiones nondum debellaverit, quomodo de animae puritate cogitat? Et quoniam a spiritalis iustitiae regula nondum id ei conceditur, quia passionibus haud est facta superior; tu sane quaeris quae supra vires eius sunt. Etenim haud ideo quia quisquam cupit, propterea amare cognoscitur; sed si amat, inde eum cupere apparet. Namque amor naturaliter cupiditati praecedit:

τῆς ταπεινώσεως· ὅτι ὅπου οὐ γινώσκμεν, κλεπτόμεθα.

15. Ταῦτα εἶπον, ἀδελφοί, οὐχ ἵνα ἀμελήσωμεν καὶ καταφρονήσωμεν εἰς τὸ ἔργον τῆς ἡσυχίας· ἡμεῖς γὰρ εἰς ἕκαστον τόπον περὶ τοῦτου πείθομεν καὶ οὐχὶ ἐξ ἐναντίας τῶν ῥημάτων ἡμῶν ἀνδιστάμενοι εὐρέθημεν ὡς μηδεὶς λάβῃ καὶ ἐξοίσῃ λόγον γυμνὸν ἐκ τῶν λόγων ἡμῶν, καὶ ἀφήσῃ τὸ ὑπόλοιπον, καὶ κρατήσῃ αὐτὸν ἀνότητως· ἐγὼ μνημονεύω ὅτι ἐν τόποις πολλοῖς εἶπον παρακαλῶν, ὅτι καὶ ἐὰν συμβῇ τινὶ ἐν ἀργίᾳ τελεία εἶναι ἐν τῷ κελίῳ αὐτοῦ, διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς ἀσθενείας ἡμῶν τῆς ἐπιερχομένης ἡμῖν, χάριν τούτου οὐ δεῖ ἐπιλέγεσθαι ἐξοδὸν τελείαν ἐξ αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐξωτερὰν ἐργασίαν κρείττονα εἶναι τῆς ἐργασίας τῆς ἐκείσε λογίσασθαι· ἐξοδὸν τελείαν εἶπον, οὐχὶ ἐὰν ἀπαντήσῃ ὑμῖν πᾶγμα ἀναγκαῖον, καὶ ἐξέλθῃς ἐν αὐτῷ ἐβδομάδας τινὰς τοῦ ἐμπορεύεσθαι ἐν αὐταῖς τὴν ἀνάπαυσιν καὶ τὴν ζωὴν τοῦ πλησίον, ἵνα τοῦτο ἀργίαν καὶ ἀσχολίαν ψηφίσῃς ἢ λογίσῃ τοῦτο· ἐὰν δέ τις δοκῇ ἐν ἑαυτῷ ὅτι τελείος ἐστὶ καὶ ἀνώτερός ἐστιν ἐκ πάντων τῶν ἐνταῦθα τῇ διαμονῇ αὐτοῦ τῇ πρὸς τὸν Θεόν, καὶ τῇ ἀποχῇ τῇ ἐκ πάντων τῶν ὀρωμένων πραγμάτων, εὐλόγως καὶ ἐκ τούτων παραιτησάσθω· μεγάλη ἐστὶν ἡ ἐργασία τῆς διακρίσεως τῶν συνεργουμένων ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὃς τῷ ἐλέει αὐτοῦ δώσει ἡμῖν πληρῶσαι τὸν λόγον αὐτοῦ ὃν εἵρηκεν· εἴ τι θέλετε ἵνα ποιήσωσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, ὁμοίως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· αὐτῷ ἢ δόξα καὶ ἡ τιμὴ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἐπιστολῆς.

15. Πάλιν ἐν τῇ ἐπιστολῇ σου ἔγραψας, ὅτι ὁ μοναχὸς ὁ θέλων ἀγαπήσαι τὸν Θεόν, πλεον πάντων θέλει μεριμνῆσαι περὶ τῆς καθαρότητος τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· καὶ καλῶς εἶπας, ἐὰν ἱκανῆς πρὸς τοῦτο· καὶ ἐπειδὴ εἶπας ὅτι οὐκ ἔχει ἡ ψυχὴ παρρησίαν ἐν τῇ εὐχῇ, ἡ ἀκμὴν νικήσασα τὰ πάθη, καὶ ἐμοὶ τὰ δύο ταῦτα ἐναντία νομίζεται, καὶ ἰδιώτης εἰμὶ· ἐὰν τὰ πάθη οὐκ ἐνίκησεν, πῶς μεριμνᾷ τὴν καθαρότητα; καὶ ὡς ἐκ τοῦ κακόνος τῆς δικαιοσύνης τῆς πνευματικῆς οὐκ ἐπιτέτραπται αὕτη, ἐπειδὴ τὰ πάθη αὐτῆς οὐκ ἐνίκησεν, ζητεῖς ὅπερ ἐστὶν ὑψηλότερον αὐτῆς· οὐχὶ γὰρ ἐξ ὧν ἐπιθυμεῖ τίς, γνωρίζεται ὅτι ἀγαπᾷ· ἀλλ' ἐξ ὧν ἀγαπᾷ, γνωρίζεται ὅτι ἐπιθυμεῖ· ὁ πόθος γὰρ κατὰ φύσιν προηγείται τῆς ἐπιθυμίας· εἰ μὴ ἀγαπήσει, οὐδὲ ἐπιθυμήσει· τὰ πάθη γὰρ

Θύρα εἰς κεκλεισμένη ἐπὶ πρόσωπον τῆς καθαρότητος· καὶ ἐὰν τὴν κεκλεισμένην Θύραν μὴ ἀνοίξῃ τις, εἰς χώραν ἀγνὴν καὶ καθαρὰν τῆς καθαρότητος οὐκ εἰσελευσεται.

ιζ'. Καὶ ἐκεῖνο ὅπερ ἔγραψας, ὅτι οὐκ ἐν παρρησίᾳ ἐγγίνεται ἡ ψυχὴ ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς προσευχῆς, ἀληθῶς εἶπας· ἡ παρρησία νῦν οὐχὶ ὑπεράνω τῶν παθῶν μόνον ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ὑπεράνω τῆς καθαρότητος· καὶ οὕτως γίνεται ἡ τάξις τῆς παραδόσεως καθὼς λέγω· ἡ ὑπερμενὴ ἡ μετὰ βίας ἀντιπαλαίει τοῖς πάθεσιν ὑπὲρ τῆς καθαρότητος· ἐὰν οὖν νικήσῃ τὰ πάθη, προσκτᾶται ἡ ψυχὴ τὴν καθαρότητα· ἡ καθαρότης δὲ ἡ ἀληθὴς ποιεῖ τὸν νοῦν κτᾶσθαι παρρησίαν ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς προσευχῆς· ἄρα καὶ αὐτὴν ἴσως ἦν εἵπομεν καθαρότητα ψυχῆς αἰτούμενοι ἐν προσευχῇ, ὑπὸ τὴν μέμψιν ἐσμέν; ἡ ἄρα αὕτη ἡ αἵτησις, τῆς εἰήσεως καὶ τῆς υπερηφανίας, τὸ αἰτήσασθαι παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνο ὅπερ ἡ θεία γραφὴ καὶ οἱ πατέρες παραγγέλλουσι; καὶ αὐτὸς ὁ μοναχὸς ἐπίσω αὐτοῦ ἐξηλθεν εἰς τὸν ἀναχώρησιν· ἀλλ' ἐγὼ νομίζω, ἅγιε, ὅτι ὡςπερ ὁ υἱὸς οὐ διστάζει εἰς τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ οὐκ αἰτεῖ παρ' αὐτοῦ οὕτω λέγων, δίδαξόν με οὕτως τέχνην, ἢ ὅς μοι τάδε· διότι γινώσκει ὅτι ὑπὲρ ὃ προνοεῖ ὁ πατήρ τοῦ υἱοῦ, ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ ἐστίν εἰς ἡμᾶς· καὶ διὰ τοῦτο πρέπει ἡμῖν ταπεινώσασθαι ἑαυτοὺς καὶ πεινῆσαι ὑπὲρ τῶν αἰτίων τῶν παραπτωμάτων τῶν ἐκτὸς τοῦ θελήματος ἡμῶν, ἐὰν ἐν τοῖς λογισμοῖς, καὶ ἐὰν ἐν τοῖς ἔργοις ἐπράχθῃ παρ' ἡμῶν· καὶ εἰπεῖν ἐν καρδίᾳ συντετριμμένη ἐκεῖνο ὅπερ ὁ τελώνης εἶπεν· ὁ Θεὸς Ἰλασθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ· καὶ ἐργάσασθαι κρυπτῶς καὶ φανερώς ὅπερ ἐδίδαξεν ὁ κύριος, νικήσατε ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν· καὶ ὅτ' ἂν ποιήσητε πάντα τὰ προστεταγμένα ὑμῖν, εἶπατε ὅτι ἀχρεῖαι θεοὶ ἐσμέν· ὁ ὀφειλόμενος ποιεῖν πεποιθήκαμεν· ἵνα ἡ συνείδησίς σου μαρτυρῇ σοι ὅτι ἁμαρτωλὸς εἶ, καὶ χρεῖαν ἔχεις ἐλέους· καὶ σὺ γινώσκεις, ὅτι οὐχὶ τὰ ἔργα καὶ αἱ πολιτεῖαι ἀνοίγουσι τὴν θύραν τὴν κεκλεισμένην τῆς καρδίας, ἀλλὰ καρδίᾳ συντετριμμένη καὶ ἡ ταπεινότης τῆς ψυχῆς, ὅτε νικήσῃς τὰ πάθη ἐν τῇ ταπεινώσει, καὶ οὐχὶ ἐν τῇ περιφρονήσει· ἐκεῖνος γάρ ὁ νοσῶν ἐν πρώτοις ταπεινῶνται, καὶ μεριμνᾷ τὴν υγίαν τῶν παθῶν αὐτοῦ· καὶ τότε ἐκζητεῖ γενέσθαι βασιλεῦς· ἡ καθαρότης γὰρ καὶ ἡ υγία τῆς ψυχῆς ἐστίν ἡ βασιλεία τῆς ψυχῆς· καὶ τίς ἐστίν ἡ βασιλεία τῆς ψυχῆς; ὡςπερ ὁ νοσῶν οὐ λέγει τῷ πατρὶ αὐτοῦ ποίησόν με βασιλέα, ἀλλὰ πρῶτον μεριμνᾷ τὴν ἀρρώστιαν αὐ-

nisi amet, ne cupiet quidem: nam passionibus veluti clausa ianua puritati obsistunt: quam obsecratam ianuam nisi quis reseret, in castam mundamque puritatis regionem non ingreditur.

17. Illud pariter quod scripsisti, non confieri in anima fiduciam orationis tempore, vere affirmasti. Nam fiducia nunc, non passionibus tantum sed ipsa quoque puritate excelsior est. Atque hic est traditionis ordo, uti iam dicam: patientia passionibus violenter repugnat, propter obtinendam puritatem: quod si passionibus vicerit, tunc demum anima puritatem adipiscitur: vera autem puritas facit ut anima orationis tempore fiducia fruatur. Num igitur si ipsam, quam diximus, animae puritatem orando postulamus, reprehendi possumus? Vel haec ipsa postulatio praesumptiosa ac superba est, nempe si id a Deo postulamus quod sacra scriptura patresque suadent, et cuius obtinendi causa monachus in solitudinem secessit? Verumtamen ego existimo, o vir sancte, quod sicuti filius haud dubitat dicere patri suo: doce me artem, aut rem hanc mihi concede; ita monachus haud haesitans a Deo petere debeat: da mihi hoc vel illud; quia nimirum novit, patris providentiā erga filium potius esse illam quam Deus de nobis gerit. Ideoque decet, ut nosmet humiliemus, et causas deploremus peccatorum illorum quae praeter nostram voluntatem peccavimus cogitatione et opere; et contrito corde publicani verba dicamus: propitius esto mihi peccatori; et tum occulte tum manifeste faciamus quod dixit Dominus: vincite in bono malum. Et postquam egeritis omnia quae praecepta sunt vobis, dicite: servi inutiles sumus; quod debuimus facere, fecimus: nempe ut conscientia tua testificetur tibi peccatorem te esse, et misericordiae indigentem. Et tu quidem nosti, haud ab operibus et acta vita clausam cordis ianuam patefieri, sed potius a corde ipso contrito et ab animae humilitate; quum passionibus humilitate non autem sapientiae abundantia viceris. Nam qui infirmus est, apprime humiliatur, et de passionibus suis curandis cogitat, et tunc demum rex fieri quaerit: etenim puritas et sanitas animae, regnum animae est. Quodnam vero est animae regnum? Sicut aegrotus haud a patre suo postulat ut fiat rex, sed in primis

curam habet valetudinis suae, et postquam animae adeptus est sanitatem tunc plane istud est patris regnum. Ita peccator et poenitens et qui accepit animae suae sanationem, ingreditur cum patre in regionem naturae purae, et regnat in gloria patris sui.

18. Et hoc quidem factum esse meminimus in beato apostolo Paulo, qui ipse defectus suos enarrat, et in novissimo et humillimo loco animam suam collocat. Ait: Iesus Christus in mundum venit peccatores salvos facere, quorum ego primus sum; sed ideo misericordiam consecutus sum, ut in me primum ostenderet omnem patientiam suam; quoniam prius fui persecutor et contumeliosus et blasphemus; sed misericordiam consecutus sum; quia ignorans feci in incredulitate. Haec quando, et qua occasione dixit? Postquam agones magnos et facinora, quanta fieri poterant, exantlasset, post praedicationem, quam in universo mundo de Christi evangelio annuntiavit: postquam mortem continue oppetisset, post varias tribulationes, quas ab Iudaeis et ethnicis passus est. Hoc pacto profectum suum vel ab initio sectabatur; et non modo non multi faciebat puritatem illam animae, quam adeptus erat; sed neque se computandum inter discipulos arbitrabatur, ut quidem par erat. Dicebat enim: non sum dignus vocari apostolus, quia ecclesiam Dei persecutus sum. Et postquam prae omnibus hominibus de cupiditatibus suis victoriam retulisset aiebat: castigo corpus meum et in servitutem redigo, ne cum aliis praedicaverim ipse reprobus efficiar. Si vero dicas ipsum quibusdam in locis magna quoque de se dicere; ipse tibi suadet non sponte et voluntate sua hoc facere, nec pro se haec dicere; sed ob praedicationem. Et quando ad utilitatem fidelium narrat quae istiusmodi sunt, mentis suae propositum super hac laude declarat, dicens et proclamans: Vos me coegistis; et rursus: Non dico haec secundum Dominum, sed in insipientia in hac occasione laudis. Ecce norma quam nobis proposuit sanctus apostolus, iusta et recta: hanc custodiamus et in hac aemulemur. Recusemus quidem quaerere sublimia Dei, si ipse Deus haec nobis non porrigat, et gratia sua

τοῦ, καὶ μετὰ τὴν ὑγίαν τῆς ψυχῆς ἐκ παντὸς ἡ βασιλεία τοῦ πατρὸς αὕτη ἐστὶ. οὕτως καὶ ὁ ἁμαρτωλὸς καὶ ματανοῶν καὶ λαμβάνων τὴν ὑγίαν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ εἰσέρχεται μετὰ τοῦ πατρὸς εἰς τὴν χῶραν τῆς φύσεως τῆς καθαρᾶς· καὶ βασιλεύει ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. 1. 358. b.

ἰη'. Ὅτε μνημονεύομεν τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Παύλου, ὅτε τὰ πλημμελήματα αὐτοῦ διηγείται, καὶ ἐν τῷ μέρει τῷ ἐσχάτῳ καὶ κατωτέρῳ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θεῖ. Ἰησοῦς χριστός, φησιν, ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον σώσαι ἁμαρτωλοὺς, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ. ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠλέησέ με, ἵνα ἐν ἐμοὶ πρῶτον ἐνδείξηται τὴν ἅπασαν αὐτοῦ μακροθυμίαν· διότι ἐξ ἀρχῆς ἤμην διώκτης καὶ λείδορος καὶ βλάσφημος. ἀλλ' ἐλεήθην ὅτι ἄγνωστος ἔπραξα ἐν ἀπιστείᾳ. ταῦτα πότε καὶ ἐν ποίῳ καιρῷ ἔλεγεν; μετὰ τοὺς ἀγῶνας τοὺς μεγάλους καὶ τὰ ἔργα τὰ δυνατὰ, μετὰ τὸ κήρυγμα, ὃ ἐκήρυξεν ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ· μετὰ τοὺς θανάτους τοὺς συνεχεῖς, καὶ τὰς θλίψεις τοὺς πολυτρόπους, ἃς ἔπαθεν ἐκ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνῶν οὕτως ἀκμήν ἐν τοῖς πρώτοις αὐτοῦ ἐθεώρει· καὶ οὐχὶ μόνον ὅτι ἔφθασεν εἰς τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς οὐκ ἐνέμιζεν· ἀλλ' οὐδὲ ψηφισθῆναι μαθητὴν ἐπενόησεν· ὅτι πρέπον ἐστίν. ἔλεγε γάρ· ὅτι οὐκ εἰμὶ ἄξιος καλεῖσθαι ἀπόστολος, 1 Tim. 1. διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ· καὶ ὅτε ὑπὲρ πάντας τοὺς ἀνθρώπους ἐκέκτητο τὴν νίκην κατὰ τῶν παθῶν, ἔλεγεν· ὑποπιάζω I Cor. 9. μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, ἵνα μὴ ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι. εἰάν δὲ εἴπῃς ὅτι καὶ τὰ μεγάλα ἐν τόποις διηγείται περὶ αὐτοῦ, αὐτὸς πείθει σε περὶ τούτου ὅτι οὐχ ἐκουσίως ἐποίησεν, οὐδὲ περὶ αὐτοῦ εἶπεν· ἀλλὰ περὶ τοῦ κηρύγματος· καὶ ἡνίκα ὑπὲρ τῆς ὀφελείας τῶν πιστῶν διηγείτο ταῦτα, ἔθηκεν ἑαυτὸν ἐστερημένον διανοίας ὑπὲρ ταύτης τῆς καυχήσεως ἡνίκα κράζει καὶ βοᾷ λέγων· ἡμεῖς μὲ ἠναγκάσατε· καὶ πάλιν οὐ II Cor. 12. κατὰ κύριον λαλῶ ἐν ταῦτα· ἀλλ' ἐν ἀφροσύνῃ II Cor. 11. νῇ ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ τῆς καυχήσεως. ἰδοὺ οὗτος κανὼν ἐν ᾧ ἔθηκεν ἡμῖν ὁ ἅγιος Παῦλος, ὁ δίκαιος καὶ εὐθύς. αὐτὸν φυλάξωμεν καὶ ἐν αὐτῷ ζηλώσωμεν· καὶ τοῦ μὲν ζητῆσαι ἡμᾶς τὰ ὑψηλά τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτοῦ ταῦτα ἡμῖν μὴ παρέχοντος μὴ δὲ δωρουμένου ἐν χάριτι, παραιτησώμεθα· διότι ὁ Θεὸς γινώσκει τὰ σκεῖνη τῆς ἐκλογῆς τῆς ὑπηρεσίας αὐτοῦ. ὁ μακά-

2. 357. a. **ρ**ιος γὰρ Παῦλος οὐδὲ μετὰ ταῦτα ἠτήσατο τὴν βασιλείαν τῆς ψυχῆς· ἀλλὰ μετὰ τὰ ἄλλα εἶπεν· νύχμην γὰρ ἀνάθεμα εἶναι· καὶ **Rom. 9.** τὰ ἐξ ἧς. καὶ πῶς ἡμεῖς τολμήσωμεν καὶ πρὸ τοῦ καιροῦ τοῦ γνωσκομένου ὑπ' αὐτοῦ αἰτήσασθαι τὴν βασιλείαν τῆς ψυχῆς· ὅπου οὔτε τὰς ἐντολάς ἐτηρήσαμεν, οὐδὲ τὰ πάθη ἐνίκησαμεν, οὐδὲ τὸ χρεῖος ἡμῶν ἀπεδώκαμεν; παρακαλῶ ὦ ἅγιε, ἵνα μηδὲ ἐπὶ τῷ λογισμῷ σου ἀνέλθῃ τοῦτο· ἀλλὰ κτῆσαι ὑπὲρ ἅπαντα ὑπερμονὴν τῶν ἐπερχομένων· καὶ ἐν ταπεινώσει μεγάλῃ καὶ συντριμμῷ καρδίας ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς καὶ τοῖς λογισμοῖς ἡμῶν αἰτησώμεθα παρὰ τοῦ θεοῦ τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν καὶ τὴν ταπεινώσιν τῆς ψυχῆς.

ιβ'. Ἐγράφη ὑπὸ τινος τῶν ἁγίων· ὅτι ἕκαστος, ὅστις οὐ λογίζεται ἑαυτὸν ἁμαρτωλόν, οὐκ ἔστιν ἡ εὐχὴ αὐτοῦ εὐπρόσδεκτος παρὰ κυρίῳ. ἐὰν δὲ εἴπῃς ὅτι τινες τῶν πατέρων ἔγραψαν περὶ τούτων, τί ἐστὶν καθαρότης ψυχῆς; καὶ τί ἐστὶν ἡ υἰεῖα ψυχῆς; καὶ ἡ ἀπόθεια καὶ ἡ θεωρία τῆς ψυχῆς; εὐχὴ ἵνα ζητήσωμεν αὐτὰ πρὸ καιροῦ ἐν προσδοκίᾳ ἔγραψαν. διότι ἔγραψεν ὅτι **Prov. 17.** οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐν παρατηρήσει προσδοκίας· καὶ οἱ ἐν τούτῳ τῷ σκοπῷ εὐρεθέντες ὑπερηφανίαν ἐκτῆσαντο καὶ πτώσιν. ἀλλ' ἡμεῖς καταστήσωμεν τὴν χώραν τῆς καρδίας ἐν τοῖς ἔργοις τῆς μετανόιας, καὶ ταῖς πολιτείαις ταῖς εὐαρεστούσαις τῷ θεῷ· καὶ τὰ τοῦ κυρίου ἀφ' ἑαυτῶν ἔρχονται, ἐὰν ὁ τόπος τῆς καρδίας γίνῃται καθαρὸς καὶ ἀμόλυντος. ἐκεῖνα δὲ ἅπερ ζητοῦμεν ἐν παρατηρήσει τὰ ὑψηλὰ τοῦ θεοῦ· ἀδόκιμόν ἐστι τοῦτο τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ· καὶ οἱ λαβόντες ὑπερηφανίαν ἐκτῆσαντο καὶ πτώσιν· καὶ τῇ πτώσει ἐγένεοντο· καὶ εὐχὴ σμῖνον ἔστι τοῦ ἀγαπᾶν τινὰ τὸν θεόν, ὅλλὰ νέσος ψυχῆς. καὶ πῶς ἡμεῖς ζητήσωμεν τὰ ὑψηλὰ τοῦ θεοῦ. ὅπου Παῦλος ὁ θεῖος καυχᾶται ἐν ταῖς θλίψεσιν, καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν παθημάτων τοῦ χριστοῦ ἡγεῖται εἶναι τὰ ὑψηλὰ τοῦ θεοῦ;

κ'. Πάλιν ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἔγραψας, ὅτι ἡγάπησεν ἡ ψυχὴ σου ἀγαπᾶσαι τὸν θεόν, ἀλλ' οὐκ ἔφθασας τοῦ ἀγαπᾶν, εἰ καὶ ἐπιθυμίαν πολλὴν ἔχεις τοῦ ἀγαπᾶν· καὶ περὶ τούτου ἡ ἀναχώρησις τῆς ἐρήμου πεποιητὴ ἐστὶ σοι· καὶ **1. 357. b.** ἔδειξας ἐν τούτοις, ὅτι ἡ καθαρότης τῆς καρδίας ἤρξατο ἐν σοί, καὶ ἡ μνήμη τοῦ θεοῦ ἐπιμελὲς πυρεῦται καὶ θερμαίνεται ἐν τῇ καρ-

donet; quia ipse cognoscit vasa electa ad ministerium suum. Beatus enim Paulus neque post haec quaesivit animae regnum, adiungens: desideravi enim anathema esse: et quae sequuntur. Et quo pacto, etiam ante tempus quod ipse Deus noverit audebimus quaerere animae regnum: postquam neque mandata custodivimus, neque cupiditates devicimus, neque quod debueramus, reddidimus? Quaeso, o pater sancte, ne haec tibi in mentem veniant; sed prae omnibus satage acquirere patientem futurorum expectationem; et in magna humilitate et contritione cordis, in iis quae nostra referunt et cogitationibus nostris, a Deo precemur remissionem peccatorum et animae humilitatem.

19. Quidam sanctorum scripsit: si quis se peccatorem non existimat, preces eius non sunt Domino acceptabiles. Sin autem dixeris, nonnullos Patrum hac in re scripsisse: quid sit animae puritas; quid animae curatio; quid cupiditatum subiectio; quid animae contemplatio. Sed minime haec scripserunt, ut ante tempus in anxietate ea quaeramus. Scriptum est enim: quod regnum Dei non venit in expectatione praestolantis; et quotquot in hunc finem laborare inventi sunt, superbia elati ceciderunt. Nos vero prius praeparemus regionem cordis in operibus poenitentiae, et exercitationes Deo acceptas praemittamus; tunc dona Dei ultro venient, si locus cordis purus sit et impollutus. Exquirere autem illa sublimia Dei in anxietate minime probata res est in ecclesia Dei; et qui hoc tentaverunt, superbia elati ceciderunt, et facti sunt in offendiculum; neque hoc est indicium quod aliquis diligat Deum; sed potius morbus animae eius. Quomodo vero nos quaeremus sublimia Dei, quando divinus Paulus in tribulationibus gloriatur, et participari passionibus Christi sibi sublimia Dei esse arbitratur?

20. Rursus tu in epistola aiebas, quod anima tua amat amare Deum; attamen ad eum amandum non pervenisti, etsi desiderium amandi multum habeas: atque hac de causa tibi dulcis est in eremo secessus. Equidem in his demonstrasti, quod iam in te nata est cordis puritas, et sedula memoria Dei accenditur, et calorem auget in corde tuo.

Haec si vera, magna quidem sunt : sed a te scribi nollem. Non enim omnia eiusdem sunt ordinis; si vero secundum interrogationem haec pertractavero, haud certe talis esset interrogationis ordo. Etenim ille qui dicit animam suam in oratione non obtinere fiducia augmentum, quia non devicit cupiditates, quomodo audet asserere quod anima sua amat amare Deum? Alius enim modus adest nullus, ut in anima divina charitas dominetur, ad quam tu consequendam cursum anachoreticae vitae instituisti, nisi anima cupiditates devincat. Quenim dicit quod anima sua non vicit cupiditates, et tamen amat amare Deum, quid dicat nescio. Tu vero ais te non dixisse: ego amo; sed ego amo amare. Sed neque illud locum habere potest, nisi anima sit in puritate. Si vero subtilius loqui cupias, non tu solus hoc dices; sed unusquisque dicet se velle amare Deum. Quinimo non solum christiani viri, sed et ceteri omnes, etsi non recte Deum colant, atque a singulis hic idem sermo proprie usurparetur. In iis autem verbis lingua tantum movetur; mens autem haud percipit quae dicit; sicut multi ex infirmis haud norunt se morbo detineri. Quandoquidem malitia est morbus animae; et error est perniciēs veritatis. Plurimi homines, etsi iis in rebus veluti infirmi sint, sanitatem praedicant et a multis laudantur. Etenim nisi anima sanata sit a morbo malitiae et restituta sit illi naturali sanitati, in qua creata fuit, ita ut a sanitate spiritus nascatur spiritus desiderium, fieri non potest ut homo desideret ea quae sunt spiritus, quaeque naturam superant. Idcirco quantacumque anima sit; tamen in morbo cupiditatum non percipit sensum rerum spiritualium, neque novit eas desiderare, sed tantum audiens vel legens eadem concupiscit. Itaque iure quidem paulo ante dicebam necesse omnino esse, ut qui perfectionem desiderant, omnia custodiant mandata: quoniam abscondita mandatorum operatio sanat vim animae. Haec autem operatio haud quidem ultro fit et quasi fortuito; scriptum est enim: -absque sanguinis effusione non fit remissio - Et quidem in primis per incarnationem Christi natura nostra accepit remova-

διά σου. καὶ ταῦτα εἰ ἀληθῆ, μεγάλα εἰσι· γραφῆναι δὲ ταῦτα παρὰ σοῦ οὐκ ἤθελον· οὐκ ἔχουσι γὰρ μίαν ἐξ αὐτῶν τάξιν· εἰάν δὲ διὰ τὴν ἐρώτησιν διηγήσω αὐτά· ἦν γὰρ ἄλλως πῶς ἡ τάξις τῆς ἐρωτήσεως. ἐκεῖνος γὰρ ὁ λέγων ὅτι οὐκ ἔχει ἀκμὴν παρρησίας ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν τῇ προσευχῇ, διότι οὐκ ἐνίκησε τὰ πάθη, πῶς τολμᾷ εἰπεῖν ὅτι ἠγάπησεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἀγαπῆσαι τὸν θεόν; οὐκ ἔστι τρόπος τοῦ νικηθῆναι ἐν τῇ ψυχῇ τὴν θείαν ἀγάπην, ἣν μυστικῶς ἐν ἀναχωρήσει τρέχεις ὀπίσω αὐτῆς· εἰ μὴ ἐνίκησεν ἡ ψυχὴ τὰ πάθη. καὶ σὺ εἶπας ὅτι ἡ ψυχὴ σου τὰ πάθη οὐκ ἐνίκησεν, καὶ τὸν θεόν ἠγάπησεν ἀγαπῆσαι· ὅπερ οὐκ ἔχει τάξιν. ὁ γὰρ λέγων ὅτι τὰ πάθη οὐκ ἐνίκησε, καὶ ὅτι ἀγαπᾷ ἀγαπῆσαι τὸν θεόν ἐγὼ οὐκ οἶδα ὅπερ λέγει. ἀλλὰ σὺ λέγεις, ὅτι οὐκ εἶπον ὅτι ἀγαπᾷ· ἀλλ' ἔγωγε ἀγαπῆσαι, καὶ οὐδὲ τοῦτο ἔχει τόσων, εἰάν οὐκ ἔστιν ἡ ψυχὴ ἐν καθαρότητι. εἰάν δὲ λόγον ψιλὸν θέλῃ εἰπεῖν· τοῦτο οὐ σὺ μόνον λέγεις· ἀλλ' ἕκαστος λέγει τὸν λόγον τοῦτο· ὅτι θέλει ἀγαπῆσαι τὸν θεόν. καὶ οὐχὶ μόνον ὁ χριστιανός, ἀλλὰ καὶ οὗτοι οἱ μὴ ὀρθῶς προσκυνῶντες τῷ θεῷ. καὶ οὗτος ὁ λόγος οἰκείως ἐξ ἑκάστου λέγεται. ἀλλ' ἐν τοῦτοις τοῖς λόγοις ἡ γλῶσσα μόνον κινεῖται, τῆς ψυχῆς μὴ αἰσθανομένης τὸ τί λέγει· καὶ πολλοὶ νοσοῦντες καὶ οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο ἐπίστανται ὅτι νοσοῦσι· κακία γὰρ νόσος ἐστὶ ψυχῆς, καὶ πλάνη τῆς ἀληθείας ἀπώλεια. καὶ οἱ πλειστοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν τοῦτοις ἀρρώστοις ὑγίαν κηρύττουσιν καὶ ὑπὸ πολλῶν εὐφημοῦνται· εἰάν γὰρ μὴ ὑγιάνη ἡ ψυχὴ ἐκ τῆς κακίας, καὶ σταθῇ ἐν τῇ ὑγείᾳ τῇ φυσικῇ, ἐν ἣ ἐκτίσθη, ὅπως γεννηθῇ ἐκ τῆς ὑγείας τοῦ πνεύματος ἡ ἐπιθυμία τοῦ πνεύματος ἐπιθυμῆν ἀνθρώπων τὰ τοῦ πνεύματος τὰ ὑπὲρ φύσιν οὐ δύναντον ἐστὶ. διότι ὅσον ἐστὶν ἡ ψυχὴ ἐν τῇ νόσῳ τῶν παθῶν οὐκ αἰσθήσει αἰσθάνεται τῶν πνευματικῶν, οὐδὲ ἐπιθυμῆν αὐτὰ οἶδεν· ἀλλ' ἐκ τῆς ἀκοῆς τῶν ὁτῶν καὶ τῶν γραφῶν μόνον ἐπιθυμεῖ. λοιπὸν δικαίως ἄνωθεν εἶπον, ὅτι χρὴ τοὺς ἐπιθυμοῦντας τῆς τελειότητος φυλάττειν πάσας τὰς ἐντολάς· διότι ἡ ἐργασία ἡ κρυπτὴ τῶν ἐν- 1. 358. a. τολῶν ἰατροῦε τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς· καὶ αὕτη οὐχ' ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἐγένετο· διότι Hebr. 9. γέγραπται· ὅτι χωρὶς ἐκχύσεως αἵματος οὐκ ἔστιν ἄφεσις. ἀλλὰ ἐν πρώτοις ἐν τῇ ἐναν-

ᾠρωπήσει τοῦ χριστοῦ εἰδέατο ἡ φύσις ἡμῶν τὸν ἀνακαινισμόν τῆς ἐκχύσεως τοῦ αἵματος, καὶ ἐκαινώθησε τῷ πάθει αὐτοῦ καὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ. καὶ τότε μετὰ τὸν ἀνακαινισμόν τῆς ἐκχύσεως τοῦ αἵματος ἀνεκαινίσθη, καὶ ἡγιασθῆ ἡ φύσις ἡμῶν, καὶ ἱκανὴ ἐγένετο δέξασθαι τὰς ἐντολάς τὰς νέας καὶ τελείας. εἰ γὰρ ἐδόθη αὐτῇ πρὸ τῆς ἐκχύσεως τοῦ αἵματος, πρὸ τοῦ ἀνακαινισθῆναι καὶ ἀγιασθῆναι τὴν φύσιν ἡμῶν, τάχα καὶ αὗται αἱ ἐντολαὶ αἱ νέαι κατ' ἐκείνας τὰς παλαιὰς τὴν κακίαν ἐκκωπῶν ἐκ τῆς ψυχῆς, καὶ οὕτε αὐτὴν τὴν ρίζαν τῆς κακίας ἐκτίλλαι ἐκ τῆς ψυχῆς ἠδύναντο. νῦν δὲ οὐχ' οὕτως· ἀλλ' ἡ κρυπτὴ ἐργασία ἡ ἐξακολουθοῦσα, καὶ αἱ ἐντολαὶ αἱ καιναὶ καὶ πνευματικαί, αἵ τῇ ψυχῇ φυλάττει ἐν τῇ περιβλέψει τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ, ἀναβιβάζουσιν αὐτὴν καὶ ἀγιάζουσιν καὶ κρυπτῶς ἰατροῦνσι πάντα τὰ μέλη αὐτῆς. ὅτι ἐκάστη ἐντολὴ δὴλόν ἐστι ὁποῖον πᾶς ἰατροῦει ἐν τῇ ψυχῇ ἡσύχως· καὶ τῆς ἐνεργείας τούτων αἰσθάνεται ὁ ἰατροῦν καὶ ὁ ἰατρούμενος μόνος καθ' ὁμοίότητα τῆς αἰμυρόρουστος γυναικός.

κα'. Σὺ γινώσκεις, ὦ ἀγαπητέ, ὅτι εἰ μὴ ἰατρουθῇ πρῶτον τὸ ἐμψαθὲς μέρος τῆς ψυχῆς, καὶ ἀνακαινισθῇ καὶ ἡγιασθῇ κρυπτῶς, καὶ δεσμευθῇ ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ πνεύματος, οὐ μὴ κτήσεται ὑγίαν, ἐν δ' ἐλευθερωθήσεται τοῦ λυπεῖσθαι ἐκ τῶν ἀπαντῶντων αὐτῇ πραγμάτων τῶν ἐν τῇ κτίσει. καὶ αὕτη ἡ ἰατρεία ἐστὶ ταύτην γενέσθαι ὑπὸ τῆς χάριτος, καθάπερ ἐπὶ τῶν μακαρίων ἀποστόλων· ὅτι ἐν τῇ πίστει ἐτελειώθησαν ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ χριστοῦ. καὶ ἐστὶν ὅτε νομίμως ὑποδέχεται ἡ ψυχὴ τὴν ὑγίαν· ἐκεῖνος γὰρ ὁ ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῶν ἐντολῶν καὶ τοῖς σκληροτέροις ἔργοις τῆς πολιτείας τῆς ἀληθείας νικήσας τὰ πάθη, τοῦτο γνωστόν ἐστι, ὅτι τὴν ὑγίαν τῆς ψυχῆς νομίμως ἐκτήσατο, καὶ ἀπεγαλακτίσθη ἀπὸ τῆς σωματώσεως τούτου τοῦ κόσμου, καὶ ἐκόπη ἐξ αὐτοῦ τὸ ἔθος τῶν προλήψεων αὐτοῦ καὶ ἀνεγεννήθη ὡς ἐξ ἀρχῆς ἐν τοῖς πνευματικαῖς· καὶ ἐνωράθη ἐν τῇ χάριτι ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ πνεύματος ἐν ταῖς ἐννοίαις τοῦ ἐσωτέρου ἀνθρώπου, καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν κόσμὸς καινὸς ἀσύνδετος. ὅτε ἀνακαινισθῇ ὁ νῦς καὶ ἡ καρδίᾳ ἡγιασθῇ, πᾶσαι αἱ ἐννοίαι αἱ κινούμεναι ἐν αὐτῇ, κατὰ τὴν φύσιν ἐκείνου τοῦ κόσμου, ἐν ᾧ εἰσ-

tionem per sanguinis effusionem, et participata facta est passionis et mortis eius. Et tunc post renovationem per sanguinis effusionem natura nostra renovata, et sanctificata est et idonea effecta ut acciperet mandata nova atque perfecta. Si enim haec remissio hominibus concessa fuisset ante sanguinis effusionem, naturaeque nostrae renovationem et sanctificationem, iam haec nova mandata, sicut illa vetera, amputarent quidem malitiam animae; at vero radicem malitiae ab anima non possent evellere. Sed modo non ita res se habet: verum abscondita operatio quae sequitur, et mandata nova et spiritualia, quae anima custodit in circumspectione timoris Dei, faciunt eam crescere et sanctificant, et abscondite sanant omnes partes eius; quoniam manifesta res est unumquodque mandatum specialem passionem in anima abscondite curare. Horum mandatorum operationem dumtaxat sanator et qui sanatur sentiunt; uti in illa muliere haemorroissa factum esse legimus.

21. Tu plane nosti, frater charissime, quod nisi prius curata fuerit infirma pars animae et renovata, et abscondite sanctificata et alligata in ea vivendi ratione, quae propria est spiritus, non consequetur sanitatem, nec liberabitur ab occurrentium sibi terrenarum rerum sensu. Huiusmodi curatio talis est, ut per gratiam evadat anima, sicut anima beatorum Apostolorum, qui in fide perfecti evaserunt in charitate Christi; quod quidem evenit, quando anima recte suscipit sanationem. Etenim manifesta res est eum, qui in operatione mandatorum et in durissimis operibus rectae conversationis cupiditates devicerit, legitime esse adeptum animae sanationem, et ablactatum a corporeis rebus mundi huius et a se consuetudinem sollicitudinum illius abscidisse, regeneratumque esse in spiritualibus, sicut fuerat principio; nec non in gratia versari conspicitur in regione spiritus, in cogitationibus hominis interioris, atque in mundo quodam novo et immateriali susceptum. Quando igitur mens est renovata et cor sanctificatum, tunc omnes cogitationes, quae

in corde agitantur, iuxta naturam mundi illius, quem ingreditur, moventur. Primus omnium movetur desiderium istud harum rerum divinarum, et concupiscit conversationem cum angelis, et revelationes mysteriorum et mens experitur cognitionem spiritalem creaturarum, exoritur in ea contemplatio mysteriorum sanctae Trinitatis una cum mysteriis venerandae oeconomiae Verbi pro nobis incarnati; et tunc illa perfecte in cognitione spei rerum futurarum coniungitur.

22. Quaeso igitur mecum considera et cum istis, quae tibi scripsi compara verba tua, utrum in veritate possit amare Deum anima, quousque detineatur in regione cupiditatum suarum; haud magnam experitur necessitatem quaerendi et addiscendi mysteria spiritus. Verum ex his liquido apparet doctrinas et cognitionem non prodesse in mediis cupiditatibus, neque haec valere ad aperiendam ianuam illam, quae puritate aheunte clausa fuit. Si cupiditates ab anima auferantur, mens illuminatur, et in loco puro naturae suae constituitur; neque opus habet quaeritandi, quia splendide contemplatur bona quae in loco suo reperiuntur. Sicut enim sensus nostri exteriores, qui neque ex doctrina, neque ex inquisitione norunt res naturales et actiones quae sese sibi obiciuntur; et sensus suapte natura et absque ulla inquisitione percipit ea, quae sibi repraesentantur; quoniam nullum intercedit magisterium inter sensibilia et inter actus, qui illa percipiunt. Quicquid caeco praedicetur de solis et lunae laudibus atque universi chori stellarum, de fulgore lapidum pretiosarum, tantum in nominibus percipit et discernit et cogitat de pulchritudine illorum; sed cognitio et discretio eius longe absunt a gustu, qui eorum visu percipitur. Eadem porro ratione circa spiritualem contemplationem contingere arbitror; mens enim contemplativa mysteriorum spiritualium absconditorum, si in sanitate naturae suae versatur, perfecte contemplatur Christi gloriam, nec aliquid quaerit neque addiscit, sed gaudet in deliciis mysteriorum huius novi mundi superni in libertate voluntatis iuxta fervorem fidei et spei quae est in Christo: si-

έρχεται, κινούνται. πρῶτος κινεῖται ἐν αὐτῷ ὁ πάθος οὗτος τούτων τῶν θείων· καὶ ἐπιποθεῖ τὴν κοινωνίαν τὴν μετὰ τῶν ἀγγέλων· καὶ τὰς ἀποκαλύψεις τῶν μυστηρίων τῆς γνώσεως τοῦ πνεύματος· καὶ αἰσθάνεται ὁ νοῦς αὐτοῦ τῆς γνώσεως τῆς πνευματικῆς τῶν ποιημάτων· καὶ ἀνατέλλει ἐν αὐτῷ ἡ θεωρία τῶν μυστηρίων τῆς ἁγίας τριάδος, σὺν τοῖς μυστηρίοις τῆς οἰκονομίας τῆς προσκυνητικῆς τῆς ὑπὲρ ἡμῶν· καὶ τότε ἐνοῦται ὁλοτελῶς τῇ γνώσει τῆς ἐλπίδος τῶν μελλόντων.

κβ. Κατανόησόν μοι λοιπὸν ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ὧν ἔγραψά σοι, τὰ σά, ἐὰν ἡδύνατο ἡ ψυχὴ, ἥνικα ἦν ἐγκεκλεισμένη ἐν τῇ χώρᾳ τῶν παθῶν, ἀγαπήσαι τὸν Θεὸν ἐν ἀληθείᾳ· οὐ πολλὴν χρεῖαν εἶχε τοῦ ἐρωτῆσαι καὶ μαθεῖν τὰ μυστήρια τοῦ πνεύματος· ἀλλὰ δῆλον ὅτι οὐκ ὠφελοῦσιν αἱ μαθήσεις καὶ ἡ γνώσις ἐν τοῖς πάθεσιν, οὐδὲ ἱκανοῦσι τοῦ ἀνοῖξαι τὴν θύραν τὴν ἀποκεκλεισμένην τῆς καθαρότητος κατὰ πρόσωπον. ἐὰν δὲ ληφθῶσι τὰ πάθη ἐκ τῆς ψυχῆς, φωτίζεται ὁ νοῦς καὶ συνίσταται ἐν τῷ τόπῳ τῷ καθαρῷ τῆς φύσεως· καὶ οὐ χρήζει ἐρωτήσεως, ὅτι θηλαυγῶς θεωρεῖ τὰ ἀγαθὰ τὰ εὐρισκόμενα ἐν τῷ τόπῳ αὐτοῦ. καθάπερ γὰρ αἱ αἰσθήσεις ἡμῶν αἱ ἔξω οὐχὶ ἐκ μαθήσεως καὶ ἐρωτήσεως αἰσθάνονται τῶν φύσεων καὶ τῶν πραγμάτων τῶν συγγενόντων αὐτῶν· ἀλλ' ἐκάστη τῶν αἰσθήσεων φυσικῶς, καὶ οὐχὶ μετ' ἐρώτησιν αἰσθάνεται τοῦ πράγματος τοῦ ἀπαντόντος αὐτῇ. ὅτι οὐκ ἔστι διδασχὴ μεσιτεύουσα μεταξὺ τῶν αἰσθητικῶν καὶ τῶν αἰσθητῶν. τῷ τυφλῷ πόσον ἐὰν λέγεται αὐτῷ περὶ τῆς δόξης τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης καὶ τοῦ χοροῦ τῶν ἀστέρων καὶ τῆς λαμπροδότης τῶν λίθων τῶν τιμίων, ἐν ὀσμασίᾳ μόνον δέχεται καὶ διακρίνει καὶ νοεῖ τὴν ὡραιότητα ἣν ἔχουσιν· ἡ δὲ γνώσις αὐτοῦ καὶ ἡ διάκρισις, ἀπέχουσιν ἀπὸ τῆς ἡδονῆς τῆς ὁράσεως αὐτῶν. I. 359. a. οὕτως καὶ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ νοεῖ μοι περὶ τῆς θεωρίας τοῦ πνεύματος· ὁ νοῦς γὰρ ὁ θεωρητικὸς τῶν κρυπτῶν μυστηρίων τοῦ πνεύματος ἐὰν ἔστιν ἐν τῇ ὑγείᾳ τῆς φύσεως αὐτοῦ, θεωρεῖ ἀρτίως τὴν δόξαν τοῦ χριστοῦ, καὶ οὐκ ἐρωτᾷ καὶ μανθάνει· ἀλλὰ τρυφᾷ ἐν τῇ ἡδονῇ τῶν μυστηρίων τοῦ κόσμου τοῦ καινοῦ ὑπεράνω τῆς ἐλευθερίας τοῦ θελήματος κατὰ τὴν θερμότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλπίδος τῆς εἰς τὸν χριστὸν· καθὼς ἔγραψεν ὁ μακά-

Rom. 8. ριος Παῦλος· ὁ βλέπομεν, τί καὶ ἐλπίζομεν; εἰ δὲ ὁ εὐ βλέπομεν ἐλπίζομεν, δι' ὑπομο- νῆς ἀπεκδεχόμεθα. ἀφείλομεν λοιπὸν ἀπεκδέ- χεσθαι καὶ ἐμμένειν μυστικῶς καὶ μετὰ ἀπλό- τητος πρὸς τὸν ἔσω ἡμῶν ἄνθρωπον, ὅπου οὐκ ἔστιν ἐκτυπώματα τῶν λογισμῶν καὶ οὐδὲ θεω- ρία τῶν συνθέτων· διότι ὡς ὁ νοῦς βλέπει, οὕτως ὑποδέχεται τὰ παραδείγματα. ὅταν γάρ πρὸς τὸν κόσμον βλέπει κατὰ τὴν παραλλα- γὴν τῶν σχημάτων εἰς ἃν μετεωρίζεται κατὰ τοσοῦτον δέχεται ἐξ αὐτῶν ὁ νοῦς τύπους καὶ ὁμοιώματα· καὶ ταῦτα πρὸς τὸ μέτρον τοῦ πλῆθους αὐτῶν· καὶ πρὸς τὴν διαφορὰν τῆς ἀλλοιώσεως αὐτῶν κινεῦσιν ἐν αὐτῷ λογι- σμοῦς· καὶ ὅτε κινηθῶσιν οἱ λογισμοί, σφρα- γίζουσι τὸν νοῦν· ἐὰν δὲ εἰς τὸν ἔσω ἄν- θρωπον ἀπεβλέπει, ὅπου οὐκ ἔστι τί, καὶ τί χρίσασθαι δυνατόν ἐν τῇ ἀλλοιώσει τῶν σχημάτων, οὐδὲ σύνθετον τῶν συνθέτων διαι- ρεῖται ἐν τῇ ἀλλοιώσει τῶν τύπων· ἀλλ' ὅ- λον ἐξ ὅλου χριστός.

κγ. Δῆλον ὅτι τὴν ἀπλὴν θεωρίαν δέ- χεται ὁ νοῦς, ἣν οὐδὲν τι μυρίζει τὸν φά- ρυγγα τῆς ψυχῆς καὶ κτήσασθαι αὐτὴν ποιεῖ παρρησίαν ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς προσευχῆς ὡς περ αὐτῇ. διότι αὕτη ἔστιν ἡ τροφή τῆς φύσεως τῆς ψυχῆς· καὶ ἡνίκα στή ὁ νοῦς ἐν τῇ χώ- ρᾳ τῆς ἐπιγνώσεως τῆς ἀληθείας εὐ χρήζει τῆς ἐρωτήσεως· ὅτι ὡς περ ὁ ἐφθαλμός ὁ σω- ματικὸς οὐκ ἐρωτᾷ, καὶ οὕτως βλέπει τὸν ἡ- λιον· οὕτως οὐδὲ ὁ ἐφθαλμός τῆς ψυχῆς· οὐκ ἐξετάζει, καὶ οὕτως θεωρεῖ τὴν γνῶσιν τοῦ πνεύματος· οὕτως καὶ ἡ θεωρία ἡ μυστικὴ, ἣν ἐπιθυμοῦμεν ὦ ἅγιε, μετὰ τὴν ὑγίαν τῆς ψυ- χῆς ἀποκαλύπτεται τῷ νοῦ· ἐκείνη δὲ ἡ με- τὰ ἐξετάσεως καὶ ἀνακρίσεως μαθεῖν μυστή- ρια τοιαῦτα θέλουσα, ἀφροσύνη ψυχῆς ἐστί.

1. 369. b. καὶ γὰρ ὁ μακάριος Παῦλος οὐχὶ ἐν μαθή- σει ἢ ἐν τόπῳ ὑλικῷ εἶπεν, ὅτι εἶδε καὶ ἤκουσε μυστήρια καὶ ἄρρητα ῥήματα ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι· ἀλλὰ ἀρπαγῇ ἡρ- πάγη εἰς τὴν χώραν τὴν πνευματικὴν, εἶπε καὶ ἐθεάσατο τὴν ἀποκάλυψιν τῶν μυστη- ρίων.

κδ. Καὶ σὺ, ὦ ἅγιε, ἐὰν ἀγαπᾷς τὴν κα- θαρότητα, κίψον ἐκ πάντων ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐκκεχυμένη πρὸς πάντας· καὶ εἰσελθε, ἔρ- γασαι ἐν τῇ ἀμπελῶνι τῆς καρδίας σου· ἔκ- τιλλον ἐκ τῆς ψυχῆς τὰ πάθη, ἔργασαι μὴ γνῶναι κακίαν ἀνθρώπου. ἡ καθαρότης βλέ-

cut scribit b. Paulus: Quod videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus, spe- ramus, per patientiam expectamus. Expe- ctandum itaque et mystice permanendum nobis est, et cum simplicitate iuxta nostrum interiorem hominem; ubi non sunt species cogitationum, neque contemplatio rerum materialium. Quamobrem mens nostra iuxta id quod videt, sibi exemplaria efformat. Si- quidem quando ad mundum respicit iuxta illam diversitatem specierum, quibus trahi- tur, mens ab eis suscipit exemplaria et si- militudines; atque haec iuxta mensuram commovent in ea ratiocinationes; et cum ra- tiocinationes moventur, tunc quasi signum menti imprimunt. Si vero ad interiorem ho- minem respiciat, ibi nihil est, nihilque a- ptum esse potest ad excipiendam varietatem specierum, neque compositio ex variis com- positionibus distrahitur in divisione exem- plarium; sed omne et ex omni re est Christus.

23. Tunc itaque apertum est mentem accipere simplicem contemplationem; qua nihil quicquam maius gustum animae de- lectat, et illam perducit ad acquisitionem libertatis tempore preceationis, ut ipsa exigit natura sua. Ipsa enim est animae ali- mentum naturale; et quando mens permanet in loco cognitionis veritatis, tum mi- nimo opus habet inquisitionis; nam sicut oculus corporis haud inquirens statim so- lem videt; ita et animae oculus haud inqui- rens illico contemplatur spiritualem cogita- tionem. Hac itaque ratione mystica contem- platio, quam tu, vir sancte, exoptas, post animae sanitatem menti revelatur; illa vero quae per inquisitionem et responsionem ad- discere vult huiusmodi mysteria, est animi stultitia. Nam b. Paulus non ex doctrina vel in aliquo materiali loco dixit, se vidisse et audivisse mysteria et arcana verba, quae non licet homini loqui; sed raptu raptus est ad spiritualem regionem, et contem- platus est mysteriorum revelationem.

24. Tu, o vir sancte, si cupis puritatem, profice ex omnibus in charitate, quae in omnes diffusa est; ingredi, operare in vinea cordis tui; evelle ab anima cupidita- tes; satage ne humanam malitiam quidem cognoscas. Puritas illa quae videt Deum,

non ex inquisitione nascitur et viget in anima; sed ex eo quod ignoret cuiusvis hominis malitiam. Si vis itaque cor tuum fieri locus mysteriorum mundi novi; prius esto dives operum spiritualium et corporalium: scilicet ieiuniorum, vigiliarum, ministerii, asceticae exercitationis, patientiae, purificationis cupiditatum, et aliorum huiusmodi. Mentem tuam cohibe in lectione scripturarum et earundem meditatione. Scribe praecepta ante oculos tuos, et cupiditatibus redde debitum, si quando vincaris et tu vincas. Et per continuum orationis et precum et meditationum exercitium e corde tuo dele omnem imaginem et speciem, quibus forte incaute praeventus es. Assuesce mentem tuam meditandis continue Verbi incarnati mysteriis; dimitte inquisitionem cognitionum et contemplationis, quae verbis exaequari nequeunt, neque earum tempus neque locus exprimi possunt. Perdura in exercitio mandatorum et in operibus quae ad consequendam puritatem apta sunt. Et per orationem postula a Domino in omnibus sensum ardentem ignis illius, quem ipse in Apostolorum et Martyrum et Patrum cordibus effudit, ut eundem infundat in corde tuo; et dignus habearis spiritualis vitae capessendae. Huiusce autem vitae spiritualis initium et medium et finis est segregatio ab omnibus in unione in Christo.

25. Si cupis contemplationem obtinere mysteriorum, in operibus exerceare praecepta in teipso, minime vero in persequenda illorum cognitione gestias. Itaque spiritualis contemplatio in puritatis regione intra nos operatur, ubi inhabitat Christus princeps vitae nostrae. Et prius ediscas, quomodo regionem spiritualium mysteriorum ingrediaris, atque hoc pacto manum operi admove. Puritas, quae consequitur per exercitium mandatorum, dicitur mysteriorum primum; contemplatio autem est consideratio rationalis mentis absorptae et meditantis praeterita et futura: est talis visio mentis de providentia Dei in omni generatione de gloriosis eius et de novi mundi terribilibus, in quibus cor obtinet contritionem, et sicut parvuli Christi, renovatur lacte

πει τὸν Θεόν, οὐχὶ ἐξ αἰτήσεως ἀνατέλλει καὶ ἀνθεὶ ἐν τῇ ψυχῇ· ἀλλ' ἐξ ἐκείνου τοῦ μὴ γινώσκειν κακίαν τινὸς ἀνθρώπου· ἐὰν δὲ θέλῃς ἵνα γένηται ἡ καρδία σου τόπος μυστηρίων τοῦ καινοῦ κόσμου, πρῶτον μὲν πλοῦτησον ἐν ἔργοις σωματικοῖς καὶ ψυχικαῖς νηστεία, ἀγρυπνία, λειτουργία, ἀσκήσει, ὑπομονῇ, καθαιρέσει τῶν λογισμῶν καὶ τοῖς λοιποῖς. δέσμευσον τὸν νοῦν ἐν τῇ ἀναγνώσει τῶν γραφῶν καὶ τῇ μελέτῃ τῇ ἐν αὐταῖς· γράψον τὰς ἐντολὰς κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν σου· καὶ ἀπόδος τὸ χρέος τῶν παθῶν ἡνίκα ἠττάσαι καὶ νικᾷς. καὶ ἐν τῇ ὁμιλείᾳ τῇ διηνεκεῖ τῆς εὐχῆς καὶ τῆς λιτῆς καὶ τῇ μελέτῃ ἐν αὐταῖς. ἔκτιλλον ἐκ τῆς καρδίας σου πᾶσαν εἰκόνα καὶ πᾶν ὁμοίωμα, ὥπερ προληπτικῶς προελήφθης· ἔθισον τὸν νοῦν σου αἰεὶ ἐν τοῖς μυστηρίοις τῆς οἰκονομίας τοῦ σωτῆρος μελετᾶν· καὶ ἄφες τὴν αἴτησιν τῆς γνώσεως καὶ τῆς θεωρίας, ἅπερ ὑπερβάλλει τὴν διήγησιν τῶν λόγων εἰς τὸν τόπον καὶ τὸν καιρὸν αὐτῶν· καὶ ἀκολουθεῖ τῇ ἐργασίᾳ τῶν ἐντολῶν καὶ τοῖς ἔργοις τῆς ὑπὲρ τῆς καθαρότητος· καὶ αἶτει σεαυτῷ παρὰ τοῦ κυρίου ἐν τῇ προσευχῇ λύπην πυρὸς πεπυρωμένην ἐν πᾶσιν, ἣν ἔσταξεν ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἀποστόλων καὶ μαρτύρων καὶ τῶν πατέρων· ἵνα σταῇ ἐν τῇ καρδίᾳ σου, καὶ ἀξιωθῇς τῆς πολιτείας τῆς διανοίας· ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ μέσον καὶ τὸ τέλος τῆς πολιτείας τῆς διανοίας αὕτη ἔστιν· ἡ ἐκκοπὴ ἐκ πάντων ἐν τῇ ἐνώσει τῇ ἐν χριστῷ.

κέ. Ἐὰν δὲ ἐπιθυμῇς τῆς θεωρίας τῶν μυστηρίων, ἐν ἔργοις ἐργασαι τὰς ἐντολὰς ἐν σεαυτῷ, καὶ οὐχὶ ἐν τῇ καταδιώξει τῆς γνώσεως αὐτῶν. ἡ θεωρία οὖν ἡ πνευματικὴ ἐν τῇ χώρᾳ τῆς καθαρότητος ἐνεργεῖ ἐντὸς ἡμῶν ὅπου οἰκεῖ ὁ χριστὸς ὁ ἀρχηγὸς τῆς ζωῆς ἡμῶν· καὶ σὺ ζήτησεν πρῶτον μαθεῖν πῶς εἰσέρχῃ εἰς τὴν χώραν τῶν μυστηρίων τοῦ πνεύματος· καὶ οὕτως ἄρξαι· πρῶτον τῶν μυστηρίων καλεῖται ἡ καθαρότης ἡ συνισταμένη ἐκ τῆς ἐνεργείας τῶν ἐντολῶν· θεωρία δὲ ἔστιν ἡ θεωρία ἡ πνευματικὴ τοῦ νοός, τὸ ἐκπλήττεσθαι καὶ κατανεῖν ἐν πᾶσιν οἷς ἐγένοντο καὶ γενήσονται· θεωρία ἔστιν ἡ ὁρασις τοῦ νοός ἐκπλήττεσθαι ἐπὶ τῇ οἰκονομίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ ἐν πάσῃ γενεᾷ, καὶ κατανεῖν τὰς δόξας αὐτοῦ καὶ τὰ δυσχερῆ τοῦ καινοῦ κόσμου, ἐν οἷς συντρίβεται ἡ καρδία καὶ ἀνακαινίζεται καθομοιωτῶν τῶν νηπίων τῶν ἐν χριστῷ· ἀντρί-

φεται ἐν τῷ γάλακτι τῶν ἐντολῶν τῶν καινῶν καὶ πνευματικῶν, καὶ γίνεται χωρὶς κακίας καὶ ἐδίξεται ἐν τοῖς μυστηρίοις τοῦ πνεύματος καὶ ἐν ταῖς ἀποκαλύψεσι τῆς γνώσεως ἐπαυρόμενος ἀπὸ γνώσεως εἰς γνῶσιν, καὶ ἀπὸ θεωρίας εἰς θεωρίαν καὶ ἀπὸ κατανοήσεως εἰς κατανόησιν, καὶ μανθάνει καὶ κραταιοῦται μυστικῶς ἕως ἂν ὑψωθῇ ἐν τῇ ἀγάπῃ, καὶ ἐνωθῇ τῇ ἐλπίδι καὶ ἐνδομυχήσῃ ἐν αὐτῷ ἡ χαρὰ καὶ ὑψωθῇ ἐν τῷ Θεῷ, καὶ στεφανωθῇ τῇ δόξῃ τῇ μυστικῇ τῆς δημιουργίας αὐτοῦ ἐν ἡ ἐκτίσθῃ.

κς'. Ἐν ταύταις ταῖς νομαῖς τοῦ πνεύματος ἀνέρχεται ὁ νοῦς ἐν ταῖς ἀποκαλύψεσι τῆς γνώσεως, καὶ πίττει καὶ ἐγείρεται, καὶ νικᾷ καὶ ἡττᾶται, καὶ τυγανίζεται ἐν τῇ καμίνῳ τοῦ κελλίου· καὶ οὕτως καθαίρεται καὶ γίνεται τὸ ἔλεος, καὶ πρακτικῶς ἀξιούται τῆς θεωρίας τῆς ἁγίας τριάδος, ἥς ἐν ἐσιθυμίᾳ ὑπάρχεις. Θεωρίαι γὰρ τῶν φύσεων ἐν αἷς ὁ νοῦς ὑψοῦται καὶ ἐνεργεῖ καὶ γυμνάζεται τρεῖς εἰσὶ· δύο τῶν φύσεων τῶν κτιστῶν τῶν λογικῶν καὶ ἀλόγων καὶ πνευματικῶν καὶ σωματικῶν, καὶ ἡ ἄλλη τῆς ἁγίας τριάδος. πρῶτον μὲν εἰς πᾶν ἐλθὼν εἰς κτίσιν γίνεται θεωρία καὶ διέρχεται δι' αὐτῆς ὁ νοῦς ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς γνώσεως. τὰ δὲ μὴ ὑποπίπτοντα τῇ αἰσθήσει, θεωρία νοητὴ γίνεται ἐν αὐτοῖς· καὶ ὁ νοῦς ἔχει θεωρίαν τοῦ θεωρεῖν ἑαυτὸν· ἐν ἡ οἱ φιλόσοφοι ἔξω ἐμετεώρησαν τὴν διάνοιαν αὐτῶν ἐν τῇ φαντασίᾳ τῶν κτισμάτων. θεωρία σὺν τῶν νύων τοῦ μυστηρίου τῆς πίστεως μετὰ τῆς πίστεως συγκεκολλημένη ἐστὶ· καὶ ἐν τῷ λειμῶνι τῶν γραφῶν ποιμαίνεται.

κζ'. Εἰ τις συνάγει τὸν νοῦν ἀπὸ παντός μετεωρισμοῦ ἐξωτέρου, καὶ δεσμεύει αὐτὸν ἐν τῇ ἐνώσει τοῦ χριστοῦ κατ' ὁμοιότητα Βασιλείου καὶ Γρηγορίου· καὶ εἰς τοὺς μυστικούς λόγους τοὺς τεθέντας ἐν τῇ γραφῇ γίνεται ἡ θεωρία αὐτοῦ· καὶ οἱ μὴ καταλαμβανόμενοι ὑπὸ τῆς γνώσεως λόγοι δεκτοὶ διὰ τῆς γνώσεως ὑφ' ἡμῶν γίνονται καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ δεχόμεθα γνῶσιν ὑπὲρ αὐτῶν, ἡ τις γίνεται ἐν ἡμῖν μετὰ τὴν κάθαρσιν, καὶ διὰ τὰ μυστήρια τοῦ πνεύματος τὰ ὑπὲρ τὴν γνῶσιν· ὥνπερ αἱ αἰσθήσεις τοῦ σώματος σὺν αἰσθάνεται οὐδὲ τὸ λογικὸν τοῦ νοός. ἔδωκεν ἡμῖν πίστιν ὁ Θεὸς ἐν ἡ γινώσκωμεν μόνον ὅτι εἰσὶ· καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς πίστεως γεννᾶται ἐν ἡμῖν ὑπὲρ αὐτῶν· ἐν τῇ

mandatorum novensilium et spiritualium et enutritur, fit expertus malitiae, et in mysteriis spiritus et in revelationibus, a cognitione ad cognitionem, a contemplatione ad contemplationem, ab intellectuali comprehensione ad comprehensionem mystice addiscit et roboratur, quousque elevetur per charitatem, et per spem uniatur, atque in eo gaudium inhabitet, et exaltetur in Deo, et mystica gloria creationis, in qua creatum fuerat, coronetur.

26. Ad haec pascua spiritus mens accedit in revelationibus scientiae, cadit et surgit, vincit et vincitur; et examinatur in fornace cellulae, et sic purificatur, et misericordiam consequitur, et practice digna efficitur contemplatione sanctae Trinitatis, cuius tu es avidus. Tres quidem sunt contemplationes naturarum, in quibus mens elevatur et operatur et exercetur: duo de rebus creatis sunt, rationabilibus et irrationabilibus, spiritualibus et corporalibus; alia vero de sancta Trinitate. Primo quidem mens ad omnia se convertens in rebus creatis, fit contemplatio, per quam attingit ad scientiae manifestationem, quae vero sensibus non sunt obnoxia, mentalem efficiunt in semetipsis contemplationem, et mens contemplationem obtinet contemplando semetipsam. In ea profani philosophi mentem suam per phantasiam rerum creatarum elevaverunt. Contemplatio igitur filiorum mysterii fidei cum fide coniuncta est, et in pratis divinarum scripturarum pascua invenit.

27. Si quis mentem colligit ab omni externa elevatione, et devincit eam in unione Christi; sicut fecerunt Basilius et Gregorius; et in mysticis verbis sacrarum litterarum contemplatio eius versatur; tunc verba, quae per scientiam non comprehenduntur, comprehensibilia nobis fiunt per fidem, et in contemplatione de ipsis scientiam adipiscimur, quae in nobis oritur post purificationem et per mysteria spiritus, quae scientiam superant, et quae nec corporeis sensibus, neque mentis viribus possunt attingi. Fidem nobis dedit Deus, in qua tantum ea mysteria esse dignoscimus; ex hac fide nascitur in nobis spes in iisdem. In fide

confitemur Deum esse Dominum et regem et creatorem et factorem rerum omnium, et in scientia discernimus debitum esse nostrum illius obtemperare mandatis; ac novimus quod timor vetera servat mandata, nova vera et vivifica mandata Christi amor custodit: sicut ipse dixit: Ego custodivi mandata Patris mei, et maneo in charitate eius. Manifesta autem res est filium non in timore custodire praecepta Patris, sed ex amore. Proinde mandat nobis, ut nos ex amore praecepta custodiamus dicens: — Si diligitis me, praecepta mea servato; et ego rogabo Patrem, et alium Paraclitum mittet vobis. Adventum Paracliti hic appellat charismata revelationis mysteriorum spiritus; ita ut perfectio cognitionis spiritualis fiat in ea susceptione spiritus, quam acceperunt Apostoli. Et ipse Dominus confessus est et promisit post mandatorum observantiam et puritatem se rogaturum Patrem, et daturum eis Paraclitum, ut maneret cum eis in saecula post mandatorum observantiam purificationemque.

28. En vides per observantiam mandatorum mentem dignam effici gratia mysticae contemplationis et revelationis cognitionis spiritualis; non vero, sicut tu o sapiens rebaris, opera observantiae mandatorum impedimenta esse contemplationi arcanorum Dei, quae in quiete perficitur. Quaeso itaque si experiaris in anima tua te iam attigisse regionem charitatis, custodi mandata nova ob charitatem illius qui dedit ea, non vero ob timorem: sicut beatus Paulus divino succensus amore dicebat: Quis me separabit a charitate Christi? tribulationes, an carceres? an persecutiones? et quae sequuntur. Et rursus addit: Confido enim, quod neque mors, neque vita, neque praesentia, neque futura separare me possint a charitate Dei, quae est in Domino nostro Iesu Christo.

29. Ne vero quis crederet illum desiderasse mercedem magnam vel honorem et gloriam supernam rerum spiritualium, ut sanctitas tua desiderat, ipse ait: Desideravi anathema esse a Christo, si possibile esset, ut alii sint domestici Christi. Et ut co-

πίστει εξομολογούμεθα, ὅτι ὁ Θεὸς κύριος καὶ δεσπότης καὶ κτίστης καὶ δημιουργὸς τῶν πάντων ἐστὶ· καὶ ἐν τῇ γνώσει διακρίνομεν ὅτι θεὸν ἡμᾶς φυλάξαι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, καὶ νοῦσαι τοῦτο καὶ ἡμεῖς· ὅτι τὰς ἐντολὰς τὰς παλαιὰς ὁ φόβος φυλάττει, τὰς δὲ ζωποιοὺς ἐντολὰς τοῦ χριστοῦ ἡ ἀγάπη φυλάττει· καθὼς εἶπεν αὐτός· ἐγὼ τετήρηκα τὰς ἐντολὰς τοῦ πατρὸς μου καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ· καὶ δῆλον ὅτι οὐκ ἐν φόβῳ φυλάττει ὁ υἱὸς τὰς ἐντολὰς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἀλλ' ἐξ ἀγάπης. διὰ ταῦτα παραγγέλλει ἡμῖν, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἐξ ἀγάπης τηρήσωμεν τὰς ἐντολὰς ὡς λέγει· ἐὰν ἀγαπήτε με τὰς ἐντολὰς ἐμὰς τηρήσατε· καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα μου· καὶ ἄλλον παράκλητον πέμψει ὑμῖν· τὴν παρουσίαν τοῦ παρακλήτου καλεῖ τὰ χαρίσματα τῆς ἀποκαλύψεως τῶν μυστηρίων τοῦ πνεύματος, ὡς εἶναι ἐν τῇ ὑποδοχῇ τοῦ πνεύματος, ἣν οἱ ἀπίστοι οὐκ ἐδέξαντο ἢ τελείωσις τῆς γνώσεως τῆς πνευματικῆς, καὶ τὸν παράκλητον καθωμολόγησε καὶ ὑπέσχετο ὁ κύριος ἐρωτῆσαι τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ δοῦναι αὐτοῖς τὸν παράκλητον, ὅπως διαμένει μετ' αὐτῶν εἰς τοὺς αἰῶνας μετὰ τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν καὶ τὴν κάθαρσιν.

καὶ Ὁρᾷ ὅτι ἐκ τῆς φυλακῆς τῶν ἐντολῶν ἀξιοῦται ὁ νοῦς τῆς χάριτος τῆς θεωρίας τῆς μυστικῆς καὶ τῆς ἀποκαλύψεως τῆς γνώσεως τοῦ πνεύματος· οὐχὶ ὡς ἡ σοφία σου ὑπενόησε, ὅτι τὸ ἔργον τῆς φυλακῆς τῶν ἐντολῶν ἀναχαιτισμὸς τῆς θεωρίας τῶν θείων μυστηρίων τῶν ἐν τῇ ἡσυχίᾳ τελουμένων ἐστὶ. παρακαλῶ οὖν ἐγὼ, ὅτι ἐὰν αἰσθηθῇς ἐν τῇ ψυχῇ σου, ὅτι ἐφθασας τὴν χῶραν τῆς ἀγάπης, τηρήσον τὰς ἐντολὰς τὰς νέας διὰ τὸν φόβον τοῦ θήσαντος αὐτάς· καὶ οὐχὶ διὰ τὸν φόβον· καθὼς καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἡνίκα ἐπυροῦτο ἐν ἀγάπῃ τῇ θείᾳ εἶπε· τίς χωρίσει με ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ χριστοῦ; θλίψεις; ἡ φυλακαί; ἡ διωγμοί; καὶ τὰ ἐξῆς — καὶ πάλιν προτιθεῖ — πέπεισμαι γὰρ ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ, οὐδὲ ἐνεστώτα, οὐδὲ μέλλοντα δύνανται χωρίσαι με ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

καθ' ἡμῶν. Καὶ ἵνα μὴ νομισθῇ ὅτι τὸν μισθὸν τὸν πολὺν ἢ τὴν τιμὴν ἢ τὴν δόσιν τὴν ὑπερβάλλουσαν τῶν πνευματικῶν ἐπιθυμεῖ, καθὼς ἡ σὴ ἀγωγὴ ἐπιθυμεῖ, εἶπεν· νυχόμην γὰρ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ χριστοῦ· καὶ εἰ δυνατόν ἐν ταύτῃ ἵνα οἱ ἄλλοι οἰκωθῶσι τῷ χριστῷ· καὶ ἵνα γνῶς,

- ὅτι οὐ τὴν θεωρίαν τὴν μυστικὴν καὶ ἀναχωρητικὴν
τὴν καταδιώκων καθ' ὁμοίτητα τῆς σῆς πατρο-
σύνης· ἀλλ' ἐπεθυμεί ἐκείνην ἥς πολλάκις τινες
ἀξιοὶ ἠξιώθησαν αὐτῆς διὰ τῆς χάριτος. ἀκουσόν
τι λέγει ἐν ἄλλῳ τόπῳ ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν
- 1 Cor. 13. ἄγγελων λαλῶ καὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀγάπην δὲ
μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἡχῶν ἢ κύμβαλον ἀλα-
λάζον· καὶ ἐὰν ἔχω προφητείας, καὶ ἴδω τὰ μυσ-
τήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἔχω
τὴν πίστιν, ὥστε ὅρη μεδιστάνειν· ἀγάπην δὲ μὴ
ἔχω, οὐδὲν εἰμὶ· ὅτι ἡ θύρα ἡ νομίμη ἡ εἰσφέ-
ρουσα εἰς ταῦτα ἡ ἀγάπη ἐστίν. ἐὰν δὲ κτήσο-
μαι ἀγάπην, αὐτὴ εἰσφέρει με εἰς ταῦτα· ἐὰν
δὲ ἐν χάριτι ἀξιωθῶμεν τούτων, χωρὶς ἀγάπης
οὐ πάντως ποτὲ γενήσεται ἡμῖν ἀποκτήσασθαι
αὐτά. ἡ κτήσις γὰρ καὶ ὁ φρουρὸς τῶν ὑψη-
λότερων τῶν ἁγίων, καὶ τῆς Θείας πολιτείας
ἡ ἀγάπη ἐστίν. εὐθὺς γὰρ ἡνίκα ἀποκτήσῃ-
ται ὁ μοναχὸς τὴν ἀγάπην, ἡ καρδία ἀποκτά-
ται τὴν εἰρήνην· αὕτη δὲ ἐστὶ τὸ σκῆνωμα τοῦ
Θεοῦ· καὶ ἀποκλείεται αὐτῷ ἡ θύρα τῆς χά-
ριτος, ἐν ἣ ὁ κύριος ἐν ἡμῖν εἰσελεύσεται καὶ
ἐξελεύσεται, καθὼς εἶπεν· ὅτι ἐγὼ εἰμὶ ἡ θύρα
τῆς ζωῆς· καὶ ἐν ἐμοὶ ὁ ἄνθρωπος εἰσελεύ-
σεται ζῆσαι, καὶ νομὴν εὐρήσει εἰς ἀναστρο-
φὴν τῆς ζωῆς αὐτοῦ τῆς πνευματικῆς· ὅπου οὐκ
ἀναχαιτίζεται, οὔτε ἀπὸ κακίας, οὔτε ἀπὸ πλά-
νης, ἀλλ' ἐν πάσαις ταῖς ἀναβάσεσι τῶν ἀ-
ποκαλύψεων τῆς γνώσεως καὶ τῶν θεωριῶν τῶν
μυστικῶν εἰσάγει αὐτὸν καὶ ἐξάγει ἡ θεία ἀ-
γάπη, κατὰ τοὺς ἐλευθέρους τοὺς τοῦ χρι-
στοῦ.

λ'. Καὶ ἵνα γνῶς τὴν ἀλήθειαν τούτων,
μάθε ἐκ τοῦ μακαρίου ἀποστόλου Παύλου, ὅτι
ἐν ἀληθείᾳ ἡ ζωὴ ἡ πνευματικὴ τοῦ νοῦς ἡ
θεωρία ἡ θεία ἐστίν· αὐτὸς βεβαίως· ὅτι οὐκ εὐ-
δοκῶ ἐν αὐτῇ, χωρὶς τῆς ἀγάπης οὐκ εἰσελεύ-
σομαι πρὸς αὐτήν, ἥτοι πρὸς τὴν θεωρίαν· οὐ-
δὲ ἐπιθυμία ἐπιθυμήσω αὐτήν· καὶ ἐὰν δεθῇ
μοι κατὰ χάριν ἡνίκα οὐκ ἐκτησάμην τὴν ἀ-
γάπην, ἐγὼ οὐ ζητῶ αὐτήν· ἡνίκα οὐκ εἰσῆλ-
θον πρὸς αὐτήν διὰ τῆς θύρας τῆς φυσικῆς
αὐτῆς, ἥτις ἐστὶν ἡ ἀγάπη. Θέλω οὖν πρῶ-
τον κτήσασθαι ἀγάπην, ἥτις ἐστὶ ἡ θεωρία
ἡ προτέρα τῆς ἁγίας Τριάδος· καὶ τότε χωρὶς
δόσεως ἔσται μοι φυσικῶς ἡ θεωρία τῶν πνευ-
ματικῶν. κατανέσχόν μοι τὴν Θείαν σφίαν τοῦ
μακαρίου Παύλου, ὅτι κατέλιπε πάντα τὰ χα-
ρίσματα τὰ μεταδιδόμενα ἀπὸ τῆς χάριτος· καὶ
ἠτήσατο αὐτὸς αὐτήν τὴν ὑπόστασιν τῶν πραγ-

gnoscas illum quidem non ut tu, pater mi,
exquisivisse mysticam et anachoreticam
contemplationem; sed illam desiderasse,
qua saepe nonnulli digni effecti sunt per
gratiam. Accipe quae alio in loco ipse dicit:
Si linguis hominum loquar et angelorum,
charitatem autem non habeam, factus sum
veluti aes sonans, aut cymbalum tinniens;
et si habuero prophetiam, et noverim my-
steria omnia et omnem scientiam, et si ha-
buero omnem fidem, ita ut montes trans-
feram; charitatem autem non habuero, nihil
sum. Siquidem legitima ianua, quae ad haec
ducit, charitas est: et si charitatem ade-
ptus fuero, ad haec me adducet. Si vero
absque charitate donis huiusmodi dignos
per gratiam nos effici censeamus, minime
prorsus ea valebimus possidere. Acquisitio
enim et custodia sublimium sanctarum re-
rum et divinae conversationis charitas est.
Nam vix asceta obtinet charitatem, cor
possidet pacem, et fit habitaculum Dei,
reseratur ei ianua gratiae; qua Christus in
nobis ingreditur et egreditur, sicut dixit:
Ego sum vitae ostium, et in me homo ingre-
diatur ad vivendum, et pascua inveniet ad
vitae suae spiritualis conversionem; ubi
non impeditur neque a malitia neque ab
errore; sed per omnes revelationum cogni-
tionis et contemplationum arcanorum gra-
dus adducit et educit eam charitas divina,
ut fit de iis qui Christi fruuntur libertate.

30. Ut autem horum agnoscas veritatem,
a b. Paulo discite veram spiritualem vitam
mentis esse contemplationem divinam. Ipse
clamat: absque charitate in hac contem-
platione haud mihi complaceo; neque ad
eam accedam, neque desiderio eam concu-
pisco. Et quamvis secundum gratiam mihi
largiatur; si charitatem non acquisivero, il-
lam non quaero; cum per naturalem ipsius
portam, quae est charitas, ad eam non in-
traverim. Prius enim charitatem consequi
volo, quae est prima contemplatio sanctae
Trinitatis; et postea absque donatione spi-
ritualium rerum contemplationem modo na-
turali acquiram. Considera quaeso, divinam
b. Pauli sapientiam, cum praetermissis
omnibus gratiae charismatibus, sibi exqui-
rendum fundamentum harum rerum propo-

suit, quod suscipit supra se et custodit charismata. Sicut quidam dixit; charisma contemplationis creaturarum Moysi datum est, et plurimi eodem digni facti sunt, non pariter in confirmatione, sed in revelatione. Ego vero qui in Spiritu sancto baptizatus sum, et gratia repletus suscipere volo in me ipso sensum Christi in me inhabitantis: Christus enim operatus est naturae renovationem in persona sua; et nos eum induti sumus ex aqua et spiritu; atque in mysterio ineffabili nos sibi univit et fecit nos membra in corpore suo. Heic quidem in arrhabone; sed in novo mundo naturaliter communicat vitam ceteris membris.

31. Cur praeterea vis et quaeris contemplationem prius quam charitatem, cum divinus Paulus contemplationem sine charitate improbandam duxerit? Verba tua-exercitium mandatorum impedit me a contemplatione – manifestant te non curasse charitatem erga proximum, et praeferre contemplationem, illiusque gustum quando nobis, o sapientissime, hanc habere non est concessum. At vero contemplatio haec nobis in loco suo sese tradit spectanda, et sicut physice aetate succrescente anima suscipit scientiae discretionem, et sensum rerum mundi experitur, et in eis exercetur in dies; hoc eodem pacto in iis quae sunt spiritus, spirituales contemplationem et divinum sensum homo percipit, et in iisdem exercetur. Et haec eo magis progrediuntur, quo mens in spirituali conversatione crescit, et ulterius proficit; cum autem ad regionem charitatis pervenerit, spiritualia in loco suo contemplatur. Haec non assequuntur, quantum quis ad se trahere conetur, et audacter phantasiae laxet habenas, speculetur, consideret et caecutiat; profecto visio et phantasiae et imagines quaedam pro veris ei videbuntur. Ut autem quae vera sunt perfecte mente tua discretiva possis suscipere, ne quaeras contemplationem praeter tempus. Quod si tibi videaris iam modo contemplationem videre, umbra haec est et contemplatio phantasiae, sed non vera contemplatio. Cuique enim menti oritur similitudo et imago phantasiae, et insuper in ea vera

μάτων· ἥτις ὑποδέχεται τὰ χαρίσματα καὶ φυλάττει αὐτὰ· καθὼς τις λέγει τὸ χάρισμα τῆς θεωρίας τῶν κτισμάτων καὶ τῷ Μωυσῇ ἐδόθη, καὶ πολλοὶ αὐτῇ ἡξιώθησαν· ὅμως οὐχὶ ἐν βεβαιώσει, ἀλλ' ἐν ἀποκαλύψει· ἐγὼ δὲ ὁ βαπτισθεὶς ἐν τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ καὶ πεπληρωμένος χάριτος ὑπάρχων, θέλω δέξασθαι αἰσθήσιν ἐντός μου τοῦ χριστοῦ τοῦ οἰκοῦντος ἐν ἐμοί· ὁ χριστὸς γάρ ἐποίησεν τὸν ἀνακαινισμόν τῆς φύσεως ἡμῶν ἐν τῇ ὑποστάσει αὐτοῦ. καὶ ἐνεδυσάμεθα αὐτὸν ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος· καὶ ἐν μυστηρίῳ τῷ ἀρρήτῳ ἥνωσεν ἡμᾶς ἑαυτῷ, καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς μέλη ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ· ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν ἐν ἀρραβῶνι, ἐν δὲ τῷ καινῷ κόσμῳ φυσικῶς μεταδίδει τὴν ζωὴν τοῖς λοιποῖς μέλεσι. f. 362. a.

λα'. Τί λοιπὸν θέλεις καὶ ζητεῖς τὴν θεωρίαν πρὸ τῆς ἀγάπης, ὅποτε Παῦλος ὁ θεὸς ἀδίκμων αὐτὴν ἐποίησε χωρὶς ἀγάπης; ἐκεῖνο γάρ ὁ εἶπας, ὅτι ἡ ἐργασία τῶν ἐντολῶν ἀναχαιτίζει με τῆς θεωρίας· δηλὸν ὅτι ἐφεξὺς τὴν ἀγάπην τοῦ πλησίον, καὶ προέκρινας τὴν θεωρίαν καὶ ἐπιθυμεῖς ἰδεῖν αὐτήν, ὅπου οὐ θεωρεῖται· ἕως ὅτε ἡμεῖς οὐ δυνάμεθα ἰδεῖν τὴν θεωρίαν, ὡς σοφώτατε. ἀλλ' ἡ θεωρία αὕτη δεικνύει ἡμῖν ἑαυτήν ἐν τῷ τόπῳ αὐτῆς, καθάπερ ἐν τῇ αὐξήσει τῆς ἡλικίας τῆς φύσεως δέχεται ἡ ψυχὴ τὴν διαφορὰν τῆς γνώσεως καὶ αἰσθάνεται τῶν τοῦ κόσμου καὶ γυμνάζεται ἐν αὐτοῖς ἡμέραν καθ' ἡμέραν· οὕτως καὶ ἐν τοῖς τοῦ πνεύματος δέχεται τις τὴν θεωρίαν τὴν πνευματικὴν καὶ τὴν θεῖαν αἰσθήσιν καὶ γυμνάζεται ἐν τοῖς τοῦ πνεύματος· καὶ καθόσον αὐξάνει ὁ νοῦς ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς διανοίας, καὶ προκίπτει ἐπὶ τὸ ἔμπροσθεν· εἰάν δὲ φθάσῃ τὴν χῶραν τῆς ἀγάπης θεωρεῖ τὰ πνευματικὰ εἰς τὸν τόπον αὐτῶν ταῦτα· ἅτινα καθ' ὅσον εἰάν τις βιάσῃται καταβῆναι πρὸς αὐτὸν οὐ πείθονται. εἰάν δὲ φαντασθῇ τολμηρῶς, καὶ θεωρήσῃ καὶ κατανοήσῃ ἐν αὐτοῖς καὶ ἐν οὐ καιρῷ, ἀμβλυωπεῖ εὐθὺς ἡ ὥρασις αὐτοῦ· καὶ φαντασῆαι καὶ τύποι ἀντὶ τῶν ἀληθινῶν θεωρηθήσονται αὐτῷ. ταῦτα ἀρτίως ἡνίκα λάβῃς ἐν τῷ νοῦ σου τῷ διακριτικῷ μὴ ζητήσης τὴν θεωρίαν ἐν οὐ καιρῷ αὐτῆς· εἰάν δὲ δοκῇ σοι καὶ νῦν ὁρᾶσθαι σοι τὴν θεωρίαν, σκιαῖς ἔσται τις φαντασίας ἡ θεωρία καὶ οὐ θεωρία· ὅτι παντὶ νοῦ γίνεται ὁμοίωμα καὶ τύπος φαντασίας· καὶ γίνεται πάλιν ἐν αὐτῷ θεωρία ἀληθινή. ἰδοὺ γὰρ καὶ ταῖς φύσεσι ταῖς συνθέταις

γίνεται αὐταῖς ἔχειν φαντασίαν· καὶ ἴσθιν ὅτε ἔχουσι θεωρίαν ἀληθινὴν· ἐὰν δὲ ἡ θεωρία ὑ-
γίης, καὶ τὸ φῶς εὐρίσκεται, καὶ ἐκεῖνο τὸ
θεωρούμενον, πλησίον τῇ ἀληθείᾳ θεωρεῖται·
ὅταν δὲ γένηται ἐξεναντίας τούτων σκιάν ἀντὶ
τῆς ἀληθείας θεωρεῖ ὁ ἰψθαλμός· ὅτε θεωρεῖ
ὑδωρ ὅπου οὐκ ἔστιν ὑδωρ, καὶ οἰκοδομὰς ἐπηρ-
μένας καὶ κρεμαμένας ἐν τῷ αἰέρι, καὶ εἰσὶν
ἐν τῇ γῇ κείμεναι. ἐν τοιαύτῃ δηλώσει τῇ ἐπὶ
τῶν σωματικῶν, τὸ αὐτὸ νόει μοι καὶ ἐπὶ τῶν
νοητῶν.

λβ'. Ἐὰν μὴ καθαρισθῇ ἡ ὄρασις τοῦ νοός
ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῶν ἐντολῶν καὶ ἐν ταῖς πρά-
ξεσιν τῶν πολιτειῶν τῆς συντυχίας οὐχί. ἀλ-
λὰ τῆς ἡσυχίας· καὶ κτήσεται τὸ φῶς τῆς ἀ-
γάπης ἐν τελείᾳ καὶ αὐξηθῇ ἐν τῇ ἡλι-
κίᾳ τῆς καινότητος τοῦ χριστοῦ, καὶ ἐν τῇ
διαφορᾷ τῆς γνώσεως πλησιάσῃ ἐγγὺς τῶν φύ-
σεων τῶν πνευματικῶν ἐν τῇ τάξει, ἐν ἣ ζητεῖ
ἐν αὐτῇ τὴν ἀγγελικὴν πολιτείαν τοῦ πνεύμα-
τος, οὐ δύναται θεωρητικὸς ἀληθινὸς γενέσθαι
τῆς θείας θεωρίας. καὶ ὅσα ὁμοιώματά τινα νο-
μίζει ὁ νοῦς ὑπὲρ αὐτὸν ποιῆσθαι, φαντασία
λέγεται καὶ οὐκ ἀλήθεια· καὶ τούτο τὸ ἐκ τοῦ
μὴ καθαρεύειν συμβαίνει τῷ νοί· τοῦ ἰδεῖν τι
ἀντ' ἄλλου· ἡ φύσις δὲ τῆς ἀληθείας ἀναλλοί-
τος μὲν αἰεὶ μένει· μὴ ἀλλοιούμενη ποτὲ εἰς
ὁμοιώματα. ἡ αἰτία δὲ τῆς φαντασίας καὶ τῶν
εἰκόνων ἔστιν ἡ ἀσθένεια τοῦ νοός καὶ οὐχί
ἡ καθαρότης αὐτοῦ. τούτο συνέβη καὶ τοῖς ἔξω
φιλοσόφοις· ἐπειδὴ ἐνόμισαν εἶναι ταῦτα πνευ-
ματικά περὶ ὧν διδάχην ἀληθινὴν ἐκ τοῦ θεοῦ
οὐκ ἰδέξαντο, ἀλλ' ἐκ τοῦ σφυγμοῦ καὶ τῆς
νικήσεως τοῦ λογιστικοῦ αὐτῶν, καὶ ἐκ τῶν ἐν-
νοιῶν τῶν λογισμῶν αὐτῶν, ἔδοξαν τῇ οἰήσει
αὐτῶν ὅτι εἰσὶ τι καὶ μετὰ τούτο καὶ πῶς
εἰσὶ διελογίσαντο, ἵνα ἡ εὕρεσις τῆς γενέσεως
αὐτῶν, καὶ ἡ ἀλλοίωσις τῆς ἀφομοίωσεως αὐ-
τῶν αὐτοῖς γένωνται τὰ ἀμφοτέρω· καὶ διελά-
λησαν περὶ αὐτῶν ἐν οἰήσει τῇ μὴ καθηκούσῃ·
καὶ τὸν ἕνα θεὸν διέμερισαν εἰς πολυθεῖαν·
καὶ ἐλάλησαν καὶ συνέθεντο ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ
τῶν λογισμῶν αὐτῶν· ὅπερ οὐκ ἐστὶ καὶ περὶ
τῶν φύσεων τῶν πνευματικῶν, καὶ τῆς ἐργα-
σίας αὐτῶν διελάλησαν· καὶ διελέχθησαν ἐν
τῇ ἡμιλείᾳ τῶν λογισμῶν αὐτῶν· καὶ ταύτην τὴν
φαντασίαν τῆς παραφρονήσεως τῶν λογισμῶν
αὐτῶν θεωρίαν τῶν φύσεων αὐτῶν ἐκάλουν.

λγ'. Θεωρία οὖν ἡ ἀληθινὴ τῶν φύσεων
τῶν αἰσθητῶν καὶ ἀναισθητῶν· καὶ αὐτῆς τῆς

rerum idea nascitur. En etiam in ipsis com-
positis naturis nasci phantasiam; et hoc
contingit, si rerum habeatur idea vera;
si apprehensio sana sit, tunc lumen re-
peritur apparens et a veritate haud alienum
conspicitur. Si contra evenit, tunc umbram
pro veritate oculus videt; ut quando con-
spicit aquam ubi aqua non est, et aedificia
elata et suspensa in aëre quae revera iacent
in terra. In hac rerum corporearum declara-
tione considera idem in spiritualibus fieri.

32. Nemo potest verus fieri contempla-
tivus visionis divinae, nisi animae facultas
videndi pura evadat in exercitio mandato-
rum et in actionibus vitae non utcumque,
sed ascetico more traductae, atque adipi-
scatur charitatis lumen in perfectione, et
crescat in aetate renovationis Christi, et in
scientiarum diversitate prope accedat ad na-
turas spirituales in ordine, in quo angelicam
spiritus conversationem quaerit. Omnia
vero simulacra, quae mens facere conatur,
non veritas; sed phantasia appellantur. Et
eo quod sese non purgaverit, hoc accidit
menti, ut aliud pro alio videat; natura autem
veritatis semper immutabilis perseverat, et
numquam in simulacrum immutatur. Causa
autem phantasiae et simulacrorum est men-
tis imbellicitas, minime vero eius puritas.
Haec acciderunt profanis philosophis; quo-
niam arbitrati sunt ea esse spiritualia, de
quibus veram doctrinam a Deo non recepe-
runt; sed ex venae pulsu et motu mentis et
cogitationibus opinione sua se aliquid esse
crediderunt. Dein cogitaverunt quomodo
existerent, ut inventio originis et varietas
similitudinis suae ambo sibi forent manife-
sta, et de his multa sermocinati sunt in com-
mentis haud sibi consequentibus, et de uno
Deo commentati sunt dividentes deorum
multitudinem, et locuti sunt, et composue-
runt multa in garrulitate commentationum
suarum. Quod non erat, etiam de naturis
spiritualibus et de earum operatione sunt
loquuti, et ratiocinati in commentis suis;
atque huiusmodi phantasiam delirii cogita-
tionum suarum appellaverunt naturae con-
templationem.

33. Igitur vera naturae tum sensibilis,
tum insensibilis, et ipsius sanctae Trini-

tatis contemplatio nobis adnascitur in revelatione Christi, quam ipse docuit et ostendit hominibus, in primis quando operatus est in persona sua renovationem humanae naturae universae, et ipsam immutavit, illi dedit libertatem pristinam, nobisque viam in seipso complanavit, ut per vivifica mandata sua ad veritatem accederemus. Et hoc pacto natura nostra valida est, ut fiat contemplativa non phantasticae, sed verae visionis. Cum in primis per patientiam cupiditatem et labores et tribulationes aliquis exuerit veterem hominem cupiditatum, sicut infans involucro uteri exuitur; tunc mens spiritualis fieri valet, et sese conspiciere in mundo spiritus collocatam, et accipere contemplationem patriae suae. Reapse igitur contemplatio rerum creaturarum, etsi dulcis sit, tamen est veluti umbra scientiae; et dulcedo illius haud abest a phantasia somniorum. Contemplatio itaque novi mundi in spiritu revelationis, in qua mens spiritualiter oblectatur, est operatio gratiae, non vero umbra scientiae; et deliciae eius haud absunt ab illis, de quibus scripsit Apostolus: Quod oculus non vidit, neque auris audivit, neque in cor hominis ascendit, quae praeeparavit Deus diligentibus se. Sanctis autem revelavit Deus per spiritum eius; ipse autem spiritus omnia scrutatur etiam profunda Dei. Huiusmodi autem contemplatio fit cibus menti, quousque valeat contemplationem sublimiorem accipere primae contemplationis. Etenim contemplatio contemplationi aliquid participat, quousque in regionem perfectae charitatis mens ingreditur. Charitas enim est locus proprius rerum spiritualium, et in puritate animae commoratur. Cum vero mens in regione charitatis stabilita sit, tunc gratia operatur, et mens accipit rerum spiritualium contemplationem, et arcanorum speculatrix evadit.

34. Iam superius dixi bifariam tribui gratiam revelationum mentalis contemplationis; et quidem tribuitur tum ex fidei fervore per gratiam; tum vero ex mandatorum exercitio et puritate, et quidem per gratiam; sicuti factum est beatis Apostolis, qui non per exercitium mandatorum puram effecerunt mentem suam, et tamen digni

ἀγίας τριάδος ἐν τῇ ἀποκαλύψει τοῦ χριστοῦ προσγίνεται, ἣν ἐδίδαξε καὶ ἔδειξε τοῖς ἀνθρώποις, ἡνίκα ἐν πρώτοις ἐποίησεν ἀνακαινισμόν ἐν τῇ ὑποστάσει αὐτοῦ πάσῃ τῇ φύσει τῇ ἀνθρώπινῃ· καὶ ἔτρεψε αὐτὴν καὶ ἔδωκεν τὴν πρώτην ἐλευθερίαν· καὶ κατέτριψεν ἡμῖν ὁδὸν ἐν αὐτῷ τοῦ διαβῆναι ἐν ταῖς ζωοποιοῖς αὐτοῦ ἐντολαῖς πρὸς τὴν ἀλήθειαν· καὶ τότε ἱκανεῖ ἡ φύσις γενέσθαι θεωρητικὴ τῆς ἀληθινῆς θεωρίας καὶ οὐχὶ τῆς φανταστικῆς. ὁπόταν ὁ ἄνθρωπος ἐν πρώτοις ἐν τῇ ὑπομονῇ τῶν παθῶν καὶ τῇ ἐργασίᾳ καὶ τῇ θλίψει καὶ ἀποδύσεται τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τῶν παθῶν, καθὼς ἀποδύεται τὸ βρέφος τὸ εὐθυγενὲς τὸ τῆς μητρὸς ἔνδυμα· τότε ἱκανεῖ ὁ νοῦς γεννηθῆναι πνευματικῶς καὶ ὁραθῆναι ἐν τῷ κόσμῳ τοῦ πνεύματος, καὶ δέξασθαι θεωρίαν τὴν τῆς πατρίδος αὐτοῦ. ἡ θεωρία οὖν ἀρτίως τῶν ποιημάτων καὶ ἐάν ἐστι γλυκεῖα, ἀλλὰ σκιά ἐστὶ τῆς γνώσεως· καὶ οὐκ ἔστιν ἡ γλυκύτης αὐτῆς ἀφορισμένη ἐκ τῆς φαντασίας τῶν ὁνείρων. θεωρία οὖν τοῦ καινοῦ κόσμου ἐν τῷ πνεύματι τῆς ἀποκαλύψεως, ἐν ᾗ κατατρυφᾷ πνευματικῶς ὁ νοῦς, ἐνέργειά ἐστὶ τῆς χάριτος, καὶ οὐχὶ σκιά τῆς γνώσεως· καὶ οὐκ ἔστιν ἡ ἡδύτης αὐτῆς ἀφορισμένη ἐξ ἐκείνης ἧς ἔργαζεν ἀπίστολος. ἂ ὀφθαλμοὶ οὐκ εἶδεν, οὐδὲ οὖς οὐκ ἤκουσεν, I Cor. 2. οὐδὲ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη ἂ ἡ τοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν· τοῖς ἀγίοις δὲ ἀπεκάλυψεν ὁ θεὸς διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ· αὐτὸ δὲ τὸ πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ. καὶ αὕτη ἡ θεωρία γίνεται τῷ νοῖ τροφή ἕως ἀν ἰσχύσῃ καὶ δυνηθῇ δέξασθαι θεωρίαν ὑψηλοτέραν τῆς πρώτης θεωρίας. διότι ἡ θεωρία τῇ θεωρίᾳ μεταδίδει, ἕως ἀν εἰσαχθῇ ὁ νοῦς εἰς τὴν χώραν τῆς τελείας ἀγάπης. ἡ ἀγάπη γὰρ τόπος ἐστὶ τῶν πνευματικῶν, καὶ ἐν τῇ καθαρότητι τῆς ψυχῆς αὐλίζεται· καὶ ὅτε σταθῇ ὁ νοῦς ἐν τῇ χώρᾳ τῆς ἀγάπης, ἐνεργεῖ ἡ χάρις καὶ δέχεται ὁ νοῦς τὴν θεωρίαν τοῦ πνεύματος καὶ θεωρητικὸς γίνεται τῶν κρυπτῶν.

λδ'. Εἶπον γὰρ ὅτι ἐκ δύο δίδεται τὸ χάρισμα τῶν ἀποκαλύψεων τῆς θεωρίας τοῦ νοῦς· καὶ ἔστιν ὡς ἐκ τῆς θερμότητος τῆς πίστεως διὰ τῆς χάριτος δίδεται. ἔστι δὲ ὅτε ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καὶ τῆς καθαρότητος· ἐκ τῆς χάριτος μὲν, καθὼς πρὸς τοὺς ἀποστόλους τοὺς μακαρίους, οἱ οὐκ ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καθῆσαν τὸν νοῦν καὶ ἡξιώ-

- θησαν τῆς ἀποκαλύψεως ὡς τῆς θεωρίας· ἀλλ' ἐκ τῆς θερμῆς τῆς πίστεως. διότι ἐπίστευσαν ἐν ἀπλότητι εἰς τὸν χριστὸν, καὶ ἡκολούθησαν αὐτῷ ἐν καρδίᾳ διαπύρρῳ ἀδιαστάτως· καὶ ὅτε ἐτελείωσε τὴν οἰκονομίαν αὐτοῦ τὴν προσκυνητὴν, ἀπέστειλεν αὐτοῖς τὸ παρακλητὸν πνεῦμα, καὶ κατήρε καὶ ἐτελείωσε τὸν νοῦν αὐτῶν, καὶ ἐνεργητικῶς ἐνέκρωσεν ἐντὸς αὐτῶν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τῶν παθῶν, καὶ ἐνεργητικῶς ἐξωσπίτησεν ἐν αὐτοῖς τὸν καινὸν ἄνθρωπον τοῦ πνεύματος· καὶ ἐδέξαντο τὴν αἰσθησιν τῶν ἀμφοτέρων αὐτῶν. οὕτως καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἀνεκαινίσθη μυστικῶς, καὶ οὕτως ἐδέξατο τὴν θεωρίαν τῆς ἀποκαλύψεως τῶν μυστηρίων, καὶ σὺν τούτοις οὐκ ἦν πεποιθὼς εἰς αὐτήν, ἐνεργητικῶς ἐδέξατο χάριν καὶ δωρεάν· ἀλλ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐποίει τὸν δρόμον, ἵνα ἀνταποδῇ κατὰ τὸ δυνατόν τῇ χάριτι, ἣ ἡξιώθη. ἔξοτε συνωμίλησεν αὐτῷ ἐν τῇ ὁδῷ ὡς οἰκίῳ, καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Δαμασκόν· οὐκ ἐγράφη ὅτι ὠμίλησε μετ' αὐτοῦ φανερώς ὁ Ἰησοῦς· ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀνανίας. οὕτως γράφει ὅτι εἶπεν αὐτῷ.
- Act. 9. Σαυλ ἀδελφε, ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς χριστὸς ὁ ὀφθεῖς σοι ἐν τῇ ὁδῷ ἀπέστειλέ με πρὸς σέ, ἕως ἀναβλέψωσιν οἱ ὀφθαλμοί σου, καὶ πληρωθῇς πνεύματος ἁγίου. καὶ ὅτε ἐβάπτισεν αὐτὸν ἐνεπλήσθη πνεύματος ἁγίου καὶ αἰσθητῶν μυστηρίων τῆς ἀποκαλύψεως τῶν ἀποκρύφων· κατὰ τὴν ἐνεργήσιν καὶ ἐν ταῖς ἀποστολαῖς τοῖς ἁγίοις ἡνίκα συνεστρέφετο μετ' αὐτῶν ὁ σωτὴρ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι· ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, αὐτὸς ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὰ μέλλοντα ἀναγγέλλει ὑμῖν. καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, δηλονότι ἡνίκα ἐδέξατο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἀνεκαινίσθη ἐν τῷ πνεύματι, ἡξιώθη τῆς ἀποκαλύψεως τῶν μυστηρίων, καὶ ἐν τῷ πνεύματι τῆς ἀποκαλύψεως ἐθεώρει· καὶ κατετρύφα ἐν τῇ θείᾳ θεωρίᾳ· καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα, καὶ ἐθεώρει θεωρίαν ὑψηλοτέραν τῆς φύσεως καὶ ἀπῆλαυσεν ἐν ταῖς θεωρίαις τῶν οὐρανίων δυνάμεων καὶ τῶν ταγμάτων τῶν πνευματικῶν ἢ κατατρυφῶν.

λέ. Καὶ τούτο μὴ γένοιτο, ὡς πρᾶφρονες οἱ αἵρετικοὶ οἱ λεγόμενοι Εὐχῆται· ὅτι τὴν ἄνοδον ἐκείνην ἀνῆλθε θελήσει αὐτοῦ· οὐδὲ ὅλως δύναται ὁ νοῦς ἀνελθεῖν ἐκεῖσε· ἀλλ' ἀρπαγὴ ἡρπάγη ἐν τῷ πνεύματι τῶν ἀπο-

facti sunt revelationem contemplationis ob fervidam fidem obtinere. Quandoquidem in simplicitate crediderunt in Christum, et corde ardenti absque haesitatione sequuti sunt eum. Qui cum absolvisset adorabilem oeconomiae suae missionem, misit ad eos Spiritum paraclitum, et puram effecit et perfectam mentem eorum, et operatione sua mortificavit in parte eorum interiori hominem veterem passionum, et hac operatione vivificavit novum hominem spiritus: et tunc utriusque rei sensum ii sunt experti. Ita b. Paulus mystice renovatus est, et revelationis mysteriorum contemplationem accepit; in hac tamen haud totus erat confusus quam acceperat gratiam et donum; sed toto vitae suae tempore cursum conficiebat suum, ut iuxta facultatem suam responderet gratiae, qua dignus fuerat effectus. Cum in itinere conversatus esset cum eo quasi familiari suo Christus, eumque Damascum misisset, non scripsit secum manifeste collocutum esse Iesum, sed Ananiam, quem sic se compellasse scribit: Saul frater, Dominus Noster Iesus Christus, qui apparuit tibi in via misit me ad te, ut videant oculi tui et implearis Spiritu sancto. Et cum baptizatus esset, repletus est, Spiritu sancto et invisibilibus mysteriis revelationis arcanorum. Hoc pacto operatus est ipse servator noster in Apostolis sanctis, quando versatus est cum eis et dicebat: Non potestis portare modo; cum autem venerit Spiritus sanctus, deducet vos ad omnem veritatem, et quae ventura sunt annuntiabit vobis – Beatus itaque Apostolus cum accepisset Spiritum sanctum, et in spiritu esset renovatus, tunc dignus habitus est manifestatione mysteriorum, et in spiritu revelationis contemplatus est, in divina contemplatione est delectatus, audivit arcana verba, vidit sublimiorem naturae contemplationem, elevatus est, et in visionibus caelestium potestatum, et spiritualium ordinum gavisus est.

35. Quae quidem minime facta sunt, ut commentantur haeretici, qui appellantur Euchitae, quasi ascensionem illam voluntate sua ascenderit; minime enim valet mens illuc ascendere, sed raptu raptus

est in spiritu revelationum, ut ipse scripsit in epistola ad Corinthios adversus stultos illos, qui similes se esse sanctis Apostolis comminiscuntur, et phantasias cogitationum suarum praedicant, et has appellant visiones spirituales. Hoc idem adversus multos haereticos manifestum est valere, utpote sectatores Origenis et Valentini, et filii Dissan, et Marcionis et Manetis, aliorumque veterum haeresiarcharum, qui a temporibus Apostolorum ad nostram usque aetatem variis in locis reperti sunt. Quoniam itaque per phantasiam a daemonibus excitatam seductores quidam corrupti doctrinam Apostolorum foedare tentaverunt; ideo iactantias haereticorum, qui se gloriabantur sub umbra operationis daemonum sibi apparentium, Paulo necesse fuit abscindere narrans visionem suam divinam in humilitate et timore multo. Haec eadem in aliena persona collocat dicens: Scio enim hominem talem in Christo ante annos quatuordecim sive in corpore, sive extra corpus nescio, Deus scit, raptum fuisse usque ad tertium coelum. Et scio huiusmodi hominem, quoniam raptus est in paradysum, et audivit arcana verba, quae non licet homini loqui. Et quidem raptu elevatum esse adiunxit, non quidem voluntate sua in visione mentali ad tertium coelum ascendisse; sed et vidisse visionem scribit, et verba audivisse dicit. Quid vero fuerint huiusmodi sermones, quidve imagines visionum, describere non valuit; mens enim quando in spiritu revelationis in loco illarum haec vidit, non accepit facultatem de illis loqui in loco non proprio; quod etsi vellet, nequiret. Iccirco non in sensibus corporeis haec vidit; quandoquidem quae mens in sensibus corporeis percepit, potest rursus in iisdem corporeis sensibus in regione corporum declarare; illud vero quod intra se in spiritali regione mens sensu suo contemplatur, vel audit, vel experitur, baud potis est narrare, ad corpus reversa; sed tantum illa se meminit vidisse.

36. Et ex hoc ipso, quod nullo modo potest illa perspicue declarare, facile improbantur falsae illae scripturae quas Apo-

καλύψων, καθώς γεγράφηκεν ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ ἐξεναντίας τῶν ματαίων ἀνθρώπων· οἵτινες ἐφωμοίουν ἑαυτοὺς τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, καὶ ὁμολογοῦν τὰς φαντασίας αὐτῶν τῶν λογισμῶν καὶ ἐκάλουν αὐτὰς θεωρίας πνευματικὰς· τοῦτο πρὸς αἰρετικούς, πολλοὺς εὐρέθη. λέγω δὴ ἐγγὺς τοῦ Ὁριγένους καὶ τοῦ Οὐαλεντίνου καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Δισσᾶν, καὶ τοῦ Μαρκιωνος, καὶ τοῦ Μάνεντος, καὶ τῶν λοιπῶν παλαιῶν αἰρεσιάρχων τῶν κακῶν αἱρέσεων τῶν ἐκ τῶν καιρῶν τῶν ἀποστόλων ἀρξαμένων καὶ ἕως τῆς σήμερον εὐρισκομένων ἐν τόποις τόποις. διότι ἐν τῇ φαντασίᾳ τῇ ἀπὸ τῶν δαιμόνων ἡθελήσαν τινες πεφθαρμένοι φθεῖραι τὴν διδασχὴν τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ ἠναγκάσθη ὁ ἅγιος Παῦλος καταλύσαι τὸ καύχημα τῶν αἰρετικῶν τῶν καυχωμένων ἐν τῇ φαντασίᾳ τῆς πλάνης· καὶ καυχωμένων ἐν τῇ σκιᾷ τῆς ἐργασίας τῶν δαιμόνων τῶν φαινομένων αὐτοῖς· ἥνικα διηγείτο τὴν θείαν θεωρίαν τὴν ἑαυτοῦ ἐν ταπεινώσει καὶ φόβῳ πολλῷ· καὶ ἐτίθει αὐτὴν εἰς πρόσωπον ἄλλον. οἶδον γάρ, φησιν, ἄνθρωπον ἐν χριστῷ πρὸ δεκατεσσάρων ἐτῶν· εἴτε ἐν σώματι, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος οὐκ οἶδα· ὁ θεὸς οἶδεν· ἄρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον ἕως τρίτου οὐρανοῦ· καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, ὅτι ἠρπάγει εἰς τὸν παράδεισον καὶ ἀκούσαντα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι· καὶ ἄρπαγῇ ἠρπάγῃ λέγει· οὐχὶ ὅτι ἐκουσίως ἀνῆλθεν ἐν τῷ νοῦ αὐτοῦ ἐν τῇ θεωρίᾳ εἰς τὸν τρίτον οὐρανόν, ἀλλ' ὅτι εἶδε θεωρίας ἔγραψεν· καὶ ἤκουσε ῥήματα, εἶπε. τί δὲ εἰσιν οἱ λόγοι· ἢ τί εἰσιν οἱ τύποι τῶν θεωριῶν, οὐκ ἠδυνήθη γραῖναι· ὁ γὰρ νοῦς, ἥνικα ἐν τῷ πνεύματι τῆς ἀποκαλύψεως εἶδεν αὐτὰ ἐν τῷ τόπῳ αὐτῶν, οὐκ ἐδέξατο παράθεσιν λαλῆσαι αὐτὰ ἐν τῷ τόπῳ τῷ μὴ ἰδίῳ αὐτῶν, οὔτε, εἰ ἡθελήσε λαλῆσαι αὐτὰ ἠδυνήθη. διότι οὐχὶ ἐν ταῖς αἰσθήσεσι τοῦ σώματος εἶδεν αὐτὰ· ὥσπερ γὰρ δέχεται ὁ νοῦς ἐν ταῖς αἰσθήσεσι ταῖς σωματικαῖς δύναται πάλιν ἐν αὐταῖς ταῖς αἰσθήσεσιν ἐρμηνεύσαι ἐν τῇ χώρᾳ τῶν σωμάτων· ὅπερ δὲ ἐντὸς αὐτοῦ ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ πνεύματος αἰσθητικῶς θεωρεῖ, ἢ ἀκούει, ἢ αἰσθάνεται ὁ νοῦς, ἥνικα στρέφεται πρὸς τὸ σῶμα, οὐκ ἰκανεῖ διηγῆσθαι αὐτὰ· μνημονεύει δὲ μόνον ὅτι εἶδεν αὐτὰ.

λς'. Πῶς δὲ οὐ τρανῶς γινώσκει διηγῆσθαι, καὶ ἐκ τούτου ἐλέγχονται καὶ αἱ γραφαὶ αἱ ψευδεῖς αἱ καλούμεναι ἀποκαλύψεις,

1. 364. a.

II Cor. 12.

1. 304. b. αἱ ἐκτεθεῖσαι ὑπὸ τῶν αἵρεσιάρχων τῶν πεφθαρμένων αἵρέσεων ἐν τῇ φαντασίᾳ τῶν δαιμόνων, περὶ τῶν μονῶν τοῦ στερεώματος, ἐν αἷς ἀνάγουσι τὸν νοῦν εἰς τὸ μαθεῖν ἐκουσίως· καὶ περὶ τῶν εἰσόδων τοῦ νοῦς εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ περὶ τῶν τόπων τῶν ἀφορισμένων τῇ κρίσει, καὶ περὶ τύπων τῶν πολυτρόπων τῶν ἄνω δυνάμεων· καὶ περὶ τῆς ἐνεργίας αὐτῶν· ἅπερ εἰσὶ πάντα σκιά τοῦ νοῦς τοῦ μεμεθυμένου τῇ οἰήσει καὶ παραπεπληγμένου ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῶν δαιμόνων. ὅθεν ὁ μακάριος Παῦλος, ἐνὶ λόγῳ ἀπέκλεισε τὴν ὕψαν εἰς τὸ πρῶτον τῆς πάσης θεωρίας, καὶ εἰσῆνεγκε τὸν ἀποκλεισμόν αὐτῆς ἐντὸς σιωπῆς· ὅπου οὐδὲ εἰ ἡδυνήθη ὁ νοῦς δεῖξαι αὐτὰ ἐδέξατο παράδεισιν. εἶπε γὰρ πάσας τὰς θεωρίας ἅς ἡ γλῶσσα ἱκανοὶ δεῖξαι αὐτὰς ἐν τῇ χώρᾳ τῶν σωμάτων, φαντασίαι εἰσὶ τῶν λογισμῶν τῆς ψυχῆς, καὶ οὐχὶ ἐνεργεῖα τῆς χάριτος. λοιπὸν ἡ ἐσιότης σου μνημονεύουσα τούτων, παρατήρησαί μοι τὰς φαντασίας τῶν λογισμῶν τῶν βλαβείων. πρὸς μοναχοὺς γὰρ ἔχοντας ἀγχίνουαν, καὶ ἐξετάζοντας τὰς κενοδοξίας καὶ ἐπιθυμούντας τὰς καινουργίας καὶ ἐν προσώπῳ διάγοντας μάλιστα ὁ πόλεμος οὗτος γίνεται.

λζ'. Μαλπάτ γὰρ τις ὀνομαζόμενος, ὃς ἐν καιρῷ τινὶ ἐν Ἐδέσῃ τῇ πόλει ἦν εὐρηκῶς τὴν αἵρεσιν τῶν Εὐχητῶν, καὶ ἐν πολιτείᾳ μεγάλῃ διάγων καὶ ἐν ἔργοις βίαιοτέροις ἐγκαρτερῶν τὰς ὀλίψεις· λέγεται γὰρ ὅτι καὶ μαθητῆς τοῦ μακαρίου Ἰουλιανῦ τοῦ καλουμένου Σαβᾶ καιρὸν ὀλίγον ἦν πρὸς αὐτόν. καὶ ἀπῆλθε μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ Σίναιον καὶ εἰς Αἴγυπτον· καὶ εἶδε τοὺς πατέρας τοὺς μεγάλους τοὺς ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ· εἶδε τὸν μακάριον Ἀντώνιον, καὶ ἤκουσεν ἐξ αὐτοῦ λόγους ἐκείνους τοὺς μυστικούς, οὓς ἐλάλει περὶ καθαρότητος καὶ σωτηρίας τῶν ψυχῶν· καὶ ἤκουσεν ἐρωτήσεις λεπτὰς περὶ τῶν παθῶν· δι' ὧν ἐρμήνευσεν ὅτι ἔχει ὁ νοῦς θεωρίας περὶ τῶν μυστηρίων τοῦ πνεύματος μετὰ τὴν καθάρσιν αὐτοῦ· καὶ ὅτι ἡ ψυχὴ δύναται διὰ τῆς χάριτος ἀξιοῦσθαι τῆς ἀπαθείας ἡνίκα ἀποδύσθαι ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῶν ἐντολῶν τὰ πάθη τὰ παλαιὰ, καὶ σταθῇ ἐν τῇ ὑγείᾳ τῆς φύσεως αὐτῆς πρῶ-

1. 305. a. τῆς. καὶ ὅτε ἤκουσε τοὺς λόγους τούτους Μαλπάτ ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς νεότητος αὐτοῦ ἐθερμάνθη, καθόπερ πῦρ, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν αὐτοῦ, ἡνίκα ἐπυρώθη ἐν αὐτῷ τὸ πάθος τῆς φιλοδοξίας, καὶ ἐξελεξάτο ἑαυτῷ οἶκημα ἀνα-

calypses appellantur, a corruptis haeresiarchis in diabolica phantasia concinnatae; ubi agitur de mansionibus firmamenti, ad quas mentem adducunt, ut ultro addiscat, nec non de vario ingressu mentis in coelum, de locis iudicio segregatis, de variis imaginibus supernarum virtutum et de earumdem potentia. Haec autem omnia simulacra sunt mentis ebriae et diabolico opere plagatae. Proindeque beatus Paulus uno verbo veluti in faciem omnis revelationis portam clausit, et eiusdem reserationem obduxit silentio, ubi mens neque, si valeret, ea declarandi facultatem acciperet. Dicit enim: visiones omnes, quas in regione corporum declarare valet lingua, phantasiae sunt cogitationum animi, minime vero operationes gratiae. Caeterum sanctitas tua haec commemorans vitet, quaeso, profundarum cogitationum phantasias; siquidem bellum istud praecipue agitur adversus ascetas illos, qui excitatae sunt mentis, vanae gloriae cupidi, rerum novarum studiosi, quique sine consilio audacter se gerunt.

37. Fuit siquidem vir nomine Malpat, qui olim in Edessa urbe haeresim Eucharum excitavit, severissimam vitae rationem servans, quaeque magis sunt ardua et fortia faciens et aspera sustinens. Discipulus quoque Iuliani, qui Saba appellabatur, fuisse traditur; quocum cum per breve tempus versatus esset, abiit cum eo ad Sinam atque in Aegyptum et patres magnos, qui tunc florebant, vidit. Vidit beatum Antonium et mysticos illos sermones, quos is de animarum puritate et salute habebat, ab ipsius excepit ore. Audivit etiam de cupiditatibus quaestiones subtiles, in quibus demonstrabatur animam, post purificationem, pervenire ad contemplationem mysteriorum spiritus et per gratiam obtinere a cupiditatibus liberationem, postquam sese per exercitium mandatorum Dei antiquis vitiis spoliaverit atque in integritate naturae pristinae constituerit. Cum in ipso iuventutis flore Malpat sermones huiusmodi audivisset, fervidus, velut ignis, effectus est; urbem suam repetens vanae gloriae cupiditate incensus, sibi anachoreticum selegit ha-

bitaculum, totumque ad opera durissima, ad afflictationes et incessantes orationes se tradidit.

38. Et tunc in eo exarsit cupido ad sublimia quae audiverat obtinenda, ut sperabat, ignorans artem bellandi contra veritatis hostes, neque adversarii insidias et dolos machinationesque intelligens, quibus etiam fortes et strenuos ad perniciem callide pertrahit. Totusque sese confidit operibus et afflictationibus, paupertati, exercitiis et continentiae; cum tamen non esset adeptus suipsius exinanitionem, humilitatem, cordisque contritionem, quae contra hostiles maligni daemonis incursus insuperabilia sunt arma; et minime recorderetur quod scriptum est: Quando consummaveritis opera, et custodieritis mandata, et sustinueritis tribulationes, reputate vos uti servos inutiles. In opinione vero, quam de se ipso sublimem habebat ob exercitationes vitae sibi parta valde aestuabat, et urebatur desiderio rerum sublimium, quae audiverat. Et postquam multum temporis in istiusmodi exercitationibus suis insumpsisset, diabolus eum videns humilitate carentem, et carentem quoque cognitione exercitationis huius virtutis, ac dumtaxat contemplationem arcanorum, quae audiverat, experiri cupientem, sese illi in immenso fulgentem lumine ostendit, dixitque: Ego sum Paraclitus ad te missus a Patre ad remunerationem operum tuorum, ut dignum te efficiam videre contemplationem, quam desideras, atque a cupiditatibus liberationem donem, et ab operibus tuis requiescere te faciam. Et pro his omnibus petiit ab eo ut adoraretur. Ille stultus, et diabolici belli imperitus, haud haesitans eum laetus suscepit et adoravit. Statimque redactus est sub potestate illius qui pro divina contemplatione replevit eum diabolicis phantasiis, eumque ab operibus veritatis cohibuit, exaltavit, illusitque in spe vana apathiae, dicens ei: nunc haud opus est te tradere afflictationibus corporis, et propositum bellum contra passionem et cupiditates gerere; et eum efficit haeresiarcham Euchitarum. Cum vero hi aucti, et horum doctrinae spuriae et profa-

χωρητικὸν· καὶ ἀπαίρεισεν ἑαυτὸν εἰς ἔργα καὶ θλίψεις σκληρὰς καὶ εἰς ἀδιαλήπτους εὐχάς.

λή. Καὶ τότε ἐξεκαύθη ἐν αὐτῷ τὸ πάθος τῆς φιλοδοξίας· ὥστε ἦν ἐλπίς αὐτοῦ φθᾶσαι τὰ ὑψηλὰ ὅπερ ἦν ἀκούσας, ἥνικα οὐκ ἔμαθε τὴν τέχνην τὴν ἐναντιουμένην τοῖς ἐχθροῖς τῆς ἀληθείας. καὶ οὐκ ἐνόησε τὰς ἐνέδρας καὶ τοὺς δόλους καὶ τὰς μηχανὰς τοῦ ἀντιπάλου, ἐν αἷς κλέπτει τοὺς ἰσχυροὺς καὶ τοὺς κραταιοὺς εἰς ἀπώλειαν· ἐξάρρητε δὲ μόνον ἐπὶ τὰ ἔργα καὶ τὰς θλίψεις καὶ τὴν ἀκτημοσύνην καὶ τὴν ἀσκησιν καὶ τὴν ἐγκράτειαν· καὶ οὐκ ἐκτήσατο τὴν ἐξουδένωσιν ἑαυτοῦ καὶ τὴν ταπεινώσιν καὶ συντριμμὸν τῆς καρδίας, ὥστε εἰς ἔπλα ἀήτητα πρὸς τὰ ἐναντιώματα τοῦ πονηροῦ· καὶ οὐκ ἐμνήσθη ὅτι ἐγράφη· ὅταν πληρώσῃτε τὰ ἔργα, καὶ φυλάξῃτε τὰς ἐντολάς καὶ ὑπομείνητε τὰς θλίψεις, λογίσασθε ἑαυτοὺς, δούλους ἀχρείους· ἀλλ' ἐν τῇ οἰήσει τῇ ὑψηλῇ τῇ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τῇ ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν πολιτειῶν αὐτοῦ γινομένη, ἣν πυροῦμενος καὶ κατακαίμενος τῇ ἐπιθυμίᾳ τῶν ὑψηλῶν ὧν ἤκουσε· καὶ μετὰ καιρὸν πολὺν τῆς ἐργασίας αὐτοῦ, ὅτε εἶδεν αὐτὸν ὁ διάβολος κενὸν ἐκ τῆς ταπεινώσεως καὶ κενὸν καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τῆς ἐργασίας αὐτῆς, καὶ ἐπιθυμῶντα αὐτὸν μόνον αἰσθῆσθαι τῆς θεωρίας τῶν μυστηρίων ὧν ἤκουσεν, ἔδειξεν αὐτῷ ἑαυτὸν ἐν φωτὶ ἀπειρώ, λέγοντα αὐτῷ. ἐγὼ εἰμὶ ὁ παράκλητος· καὶ ἐπέμψην πρὸς σὲ παρὰ τοῦ πατρὸς ἀντὶ τοῦ μισθοῦ τῶν ἔργων σου· ἵνα ἀξιῶσω σε ἰδεῖν τὴν θεωρίαν ἣν ἐπιθυμεῖς, καὶ δοῦναι σοὶ τὴν ἀπάθειαν, καὶ ἀνέσαι σε τῶν ἔργων. καὶ ἀντὶ τούτων ἡτήσατο παρ' αὐτοῦ προσκύνησιν. ἐκεῖνος δὲ ὁ μωρὸς διὰ τὸ μὴ αἰσθῆσθαι αὐτὸν τοῦ πολέμου τοῦ ἐκ τοῦ πονηροῦ, εὐθέως μετὰ χαρᾶς ἐδέξατο αὐτὸν, καὶ προσεκύνησεν αὐτὸν· καὶ εὐθέως ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἐγένετο· καὶ ἀντὶ τῆς θεωρίας τῆς θείας ἐπλήρωσεν αὐτὸν φαντασίας δαιμόνων, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀργῆσαι ἐκ τῶν πράξεων τῶν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, καὶ ὑψώσεν αὐτὸν καὶ ἐχλεύασεν αὐτὸν ἐν τῇ ἐλπίδι τῇ κενῇ τῆς ἀπαθείας λέγων αὐτῷ· νῦν οὐ χρήζεις τῶν ἔργων καὶ τῶν κολαφισμάτων τοῦ σώματος· καὶ τὸν ἀγῶνα τὸν ἀντικείμενον τοῖς πάθεσι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις· καὶ ἐποίησεν αὐτὸν αἰρεσιάρχην τῶν Εὐχητῶν. καὶ ὅτε ἐπληρώθησαν καὶ ἐφανερῶθη ἡ διδαχὴ αὐτῶν ἡ βέβηλος

Luc. 17.

1. 385. b.

καὶ νόθος, ἐδιώχθησαν ἐκ τοῦ ἐπισκόπου τοῦ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ.

λβ'. Πάλιν δὲ ἄλλος ἀνθρώπος ἐν αὐτῇ τῇ Ἐδέσσει, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῷ Ἀσὼν ποιήσας πολλά τρίλεξια ψαλλόμενα ἕως τῆς σήμερον· οὗτος ἐν πολιτείᾳ μεγάλη διήγει· καὶ ἐν ἔργοις σκληροτέροις ἀκρίτως ἐδέσμησεν ἑαυτὸν ἕως οὗ δοξασθῇ· καὶ ἐπλάνησεν αὐτὸν ὁ διάβολος καὶ ἐξήνεγκεν αὐτὸν ἐκ τοῦ κελλίου αὐτοῦ, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπάνω τοῦ ὄρους καλουμένου Στορίου· καὶ συνέθετο καὶ ἔδειξεν αὐτῷ σχήματα τῶν ἀρμάτων καὶ τῶν ἱππέων· καὶ εἶπεν αὐτῷ· ὁ Θεὸς ἔπεμψε πρὸς σέ λαβεῖν σε εἰς τὸν παράδεισον κατὰ τὸν Ἥλιαν· καὶ ὡς ἠπατήθη ἐν τῇ νηπιόφροσυνῃ αὐτοῦ· καὶ ἀνῆλθε καθίσαι ἐπὶ τὸ ἄρμα, κατελύθη ἐκείνη πᾶσα ἡ φαντασία καὶ κατελύθη ἀπὸ ὕψους πολλοῦ, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀπέθανε θάνατον γέλωτος.

μ'. Ταῦτα εἶπον ἐνταῦθα οὐ ματαίως· ἀλλ' ἵνα μάθωμεν τὸν ἐμπαιγμὲν τῶν δαιμόνων τῶν διψώντων τὴν ἀπώλειαν τῶν ἀγίων· καὶ μὴ ἐπιθυμήσωμεν ἐν οὐ καιρῷ τὰ ὑψηλὰ τῶν πολιτειῶν τῆς διανοίας· ἵνα μὴ καταγελασθῶμεν ὑπὸ τοῦ πονηροῦ καὶ ἀντιπάλου ἡμῶν· διέτι ὁρῶ σήμερον ὅτι καὶ νεώτεροι οἱ πλήρεις παθῶν βαττολογοῦσι καὶ λαλοῦσι καὶ δογματίζουσι περὶ τῶν μυστηρίων τῆς ἀπαθείας· ἀφ᾽ ἑβδῶς ἐγράφη τινὶ τῶν ἀγίων, ἐξ ἀνθρώπων πεπληρωμένων παθῶν, ἐξεταζόντων περὶ λόγων τῶν σωματικῶν καὶ ἀσωμάτων· οἱ οὐκ ἦσαν ἀφωρισμένοι ἀπὸ τῶν νουσιῶν τῶν δογματιζόντων περὶ ὑγείας. ὁ μακάριος Παῦλος ἡνίκα ἠσθῆθη περὶ τῶν μαθητῶν τῶν καταφρονησάντων τῶν ἐντολῶν, καὶ μὴ νικησάντων τὰ πάθη, καὶ τὴν μακαριότητα τῶν μυστηρίων τῆς θεωρίας τῆς μετὰ κάθαρσιν ἐπιθυμούντων, εἶπε πρὸς αὐτούς· ἐν πρώτοις ἀποδύσασθε τὸν παλαιὸν ἀνθρώπον τῶν παθῶν· καὶ τότε ἐπιθυμήσατε ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν τὸν ἀνακαινούμενον ἐν ἐπιγνώσει τῶν μυστηρίων καθ' ὁμοιότητα τοῦ πσιποῦ· καὶ μὴ ἐπιθυμήσατε ἐκείνην τὴν ἐμὴν καὶ τῶν ἀποστόλων τὴν ἐνεργητικῶς διὰ τῆς χάριτος γενομένην· διότι ὁ Θεὸς ὃν θέλει ἐλεεῖ· ὃν δὲ θέλει σκληρύνει. τίς γὰρ κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ στήσεται; ἢ ἐξεναντίας τοῦ θελήματος αὐτοῦ; ἐστὶ γὰρ ποτε, ὅτι ὠρεᾶν παρέχει ὁ Θεός· ποτὲ δὲ τὰ ἔργα καὶ τὴν κάθαρσιν ζητεῖ; καὶ οὕτως διδίδει· καὶ ἐστὶν, ὅτι οὐδὲ μετὰ τὰ ἔργα

nae essent manifestatae, ab eo qui tunc Episcopus agebat, sunt profligati.

39. Alius quoque fuit in eadem Edessae urbe vir Ason appellatus, qui multa concinnavit trilexia hucusque decantata. Is vitae rationem severam agebat in arduis exercitiis temere se constringens, quousque in opinionem sui elatus est. Diabolus autem decepit illum atque e cella sua educens constituit eum super montem quemdam qui Storion nuncupatur; eique hallucinato ostendit simulacra currum et equitum, aiens: - Dominus misit ad te, ut suscipiaris in paradisum sicut Helias - Cumque deceptus esset in puerilitate sua, et currum consensum adiret, dissipata est omnis illa phantasia, et ab alto cadens ruit praeceps in terram, subitque mortem risu quoque dignam.

40. Haec autem haud frustra heic ego commemoravi; sed ut cognoscamus illusionem daemonum, qui veluti siti rabidi, in ruinam sanctorum anhelant; et minime cupiamus sublimes mentis conversationes, quando tempus nondum est ut eas consequamur, ne risui et ludibrio simus. hosti nostro maligno. Siquidem nunc video iuniores quoque etsi cupiditatibus deditos audacter garrire et dogmatizare de arcanis apathiae. De his qui cupiditatibus pleni tamen de corporeis et incorporeis quaerunt, quique haud alieni sunt a perniciosis doctrinis circa animae curationem, cuidam sanctorum iam scriptum est. B. Paulus cum comperisset discipulos quosdam, praetermissis mandatis, et cupiditatibus non domatis, cupientes beatitudinem arcanorum contemplationis, quae post puritatem oritur, dixit ad eos: Exuite prius veterem hominem, et tunc desiderate novum induere, qui est in agnitione mysteriorum secundum imaginem eius qui creavit illum. Et nolite desiderare contemplationem illam meam et Apostolorum, quae operative per gratiam facta est. Iccirco Deus cuius vult miseretur, et quem vult indurat. Quis ergo stabit ante faciem eius, vel adversus voluntatem eius? Aliquando contingit, ut Deus gratis concedat gratiam; aliquando vero opera et puritatem requirit, et postea donum largitur.

Neque tamen necessario fit, ut post opera et puritatem in hac vita tribuat; sed quoque tardat, ut in loco suo tribuat eam.

41. Nos quidem hoc ab eo fieri reperi-
mus in ea, quae hac inferior est, gratia,
idest in remissione peccatorum. Nosti enim
baptismum gratiam concedere, nihilque
prorsus, nisi fidem requirere. In poenitentia
vero peccatorum, quae est post baptisma,
non donat gratis, sed requirit conatus et
afflictiones et dolorem compunctionis et
lacrymas et multum planctus tempus; et
hoc pacto remittit. Et sane latroni in cruce
per confessionem dumtaxat gratis peccata
remisit, et regnum praenunciavit: a pecca-
trice autem muliere fidem et lacrymas ex-
postulavit; a martyribus vero et confesso-
ribus praeter cordis fidem et oris confes-
sionem requisivit etiam afflictiones, tor-
menta, abrasiones, cruciatus et mortis
varium genus.

42. Tu vero, vir sancte, in his et simili-
bus persuasus considera et prima et ultima;
nec exquiras contemplationem tem-
pore non suo, et quoadusque in carcere
corporis detineris, sollicitus sis operum
poenitentiae, et strenuus adversus cupidi-
tates athleta, multa sustinens in exercitatio-
ne mandatorum; teque custodi ab illusionem
daemonum, et eorum qui quandam prae-
dicant perfectionem numquam mutabilem
in hoc cupiditatibus obnoxio et nutanti mun-
do, ubi quidem non versantur angeli sancti
administri ignis et spiritus, qui mediam
quandam suscipiunt renovationem; ita ut
liberati sint a servitute corruptionis in liber-
tate filiorum Dei. Perfectio enim quam hic
potest haberi, est veluti sol consurgens et
occidens, vel mediis in nubibus vel sereno
coelo vel squalido; nempe modo gaudium et
modo moeror; tempus vero hoc adversum,
ut verbis cuiusdam viri sancti utar, tempus
est luporum. Laus Deo, qui confirmet funda-
menta vitae nostrae spiritualis in vera do-
ctrina sua sancta per omnia saecula. Amen.

καὶ τὴν κάθαρσιν παρέχει ὧδε· ἀλλὰ φυλάτ-
τει αὐτήν, ἵνα δώσῃ αὐτήν εἰς τὸν τόπον
αὐτῆς.

μα'. Καὶ ἡμεῖς εὐρίσκομεν ὅτι τοῦτο ποι-
εῖ, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐλαττοτέρᾳ ταύτης, ἣ
τις ἐστὶ συγχώρησις τῶν ἁμαρτιῶν· ἰδοὺ γάρ
εἰς τὸ βάπτισμα δωρεὰν συγχωρεῖ, καὶ οὐ ζη-
τεῖ ὅλως τι, εἰ μὴ πίστιν· ἐν τῇ μετανοίᾳ
δὲ τῶν ἁμαρτιῶν τῇ μετὰ βάπτισμα οὐχὶ δω-
ρεὰν συγχωρεῖ, ἀλλὰ ζητεῖ κόπους καὶ θλί-
ψεις καὶ λυπὰς τῆς κατανύξεως καὶ δάκρυα
καὶ κλαυθμοῦ καιρὸν πολὺν, καὶ οὕτως συγ-
χωρεῖ τῷ ληστῇ γὰρ ἐν τῇ ἐξομολογήσει μόνον
τῇ ἐν λόγῳ ἐν τῷ σταυρῷ, δωρεὰν συνεχώ-
ρισεν αὐτῷ τὰς ἁμαρτίας, καὶ ἐπηγγείλατο βα-
σιλείαν· καὶ παρὰ τῆς ἁμαρτωλοῦ πάλιν πί-
στιν καὶ δάκρυα ἐζήτησεν· ἐκ τῶν μαρτύρων
δὲ καὶ ὁμολογητῶν, μετὰ τῆς πίστεως τῆς καρ-
δίας αὐτῶν καὶ τῆς ἐξομολογήσεως τοῦ στόματος
αὐτῶν, ἐζήτει παρ' αὐτῶν θλίψεις, βασάνους,
κτενισμὸν, τιμωρίας, θανάτους πολυτρόπους.

μβ'. Ἡ δὲ σὺ ἀγιωσύνη πεπεισμένη ἐν τοῦ-
τοις καὶ τοῖς τοιούτοις, ὅρα ἐν τοῖς πρώτοις
καὶ τοῖς ἐσχάτοις· καὶ μὴ ζητήσης τὴν θεω-
ρίαν ἐν οὐ καιρῷ αὐτῆς· καὶ ὅσον ἐν τῷ τόπῳ
τοῦ σώματος εἰ κεκλεισμένες, γίνου σπουδαῖος
ἐν τοῖς ἔργοις τῆς μετανοίας καὶ παλαιστρίτης
πρὸς τὰ πάθη, καὶ ὑπομονητικὸς ἐν τῇ ἐργα-
σίᾳ τῶν ἐντολῶν· καὶ παραφύλαξαι ἐκ τοῦ ἐμ-
παίγμου τῶν δαιμόνων καὶ τῶν κηρυττόντων τὴν
τελειότητα ἄτρεπτον ἐν τῷ κόσμῳ τῷ ἐμπαθεῖ
καὶ ἐγκλινομένῳ· ὅπου εἰσὶν οὔτε οἱ ἄγγελοι
οἱ ἅγιοι οἱ λειτουργοὶ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ πνεύ-
ματος· οἵτινες ἐκδέχονται τὸν ἀνακαινισμὸν
τῆς μεσότητος τοῦ ἐλευθερωθῆναι τῆς δουλείας
τῆς φθορᾶς ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ τῶν τέκνων τοῦ
Θεοῦ. τελειότης γὰρ ἡ ἐνταῦθα, ἐστὶν ἥλιος
ἀνατέλλων καὶ δύνων, ἐν μέσῳ τῶν νεφελῶν,
ἐν καιρῷ εὐδίας, καὶ ἐν καιρῷ αὐχμοῦ· ἐν και-
ρῷ χαρᾶς, καὶ ἐν καιρῷ κατῆφειας· καὶ ὅπερ
ἐναντίον τούτων μέρος ἐστὶ τῶν λύκων, καθὼς
τις τῶν ἁγίων ἔφη. τῷ Θεῷ δόξα· καὶ ἡμῶν
στηριξάι τὴν βάσιν τῆς πολιτείας ἐν τῇ βε-
βαιώσει τῆς ἀληθινῆς διδαχῆς αὐτοῦ τῆς ἀ-
γίας εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

AD OPERA ISAACI SYRI

VERSUS IAMBICI

A TACHA MONACHO APPOSITI

Hos haud inopportunos versus, quos quidam Tacha monachus, ut in postremo versu legimus, composuit in librum Isaaci nostri e syriaco idiomate in graecum translalum, non incongrue hic exprimere iudicavimus. Post eiusdem Epistolam hi novissimam paginam occupant codicis Barberiniani graeci V, 5 de quo in praefatione diximus, et unde tantum eosdem decerpimus, ut in hac reliqua pagella editionis a Maio susceptae conticeremus. Iambos istos longe diversos esse ab iis quos Amadulius (Anecd. litt. II, 27) edidit vix est animadvertendum. I. C.

Ἡ βίβλος ἰδε πέφυκε θαῦμα μέγα·
 φέρει γάρ ἔνδον ὑψηλῆς πολιτείας
 ἀναχωρητῶν ὁδὸν τὴν τεθλιμμένην.
 καὶ πῶς ἐκάστη ἀρετῶν καθορθοῦται·
 τὸν μονάζοντα διδάσκει θαυμασίως
 ὡς ἀπὸ γραμμῆς ἀρχομένης πανσόφως.
 ἧς πᾶς μονάων κατέχων διακρίσει
 οὐκ ἐμπεσεῖται τῆς εὐθυμόλου τρίβου,
 ἀνάγων τ' αὖθις πρὸς θεωρίας ὕψος
 τὸν προσεχόντως κατεχόμενον ταύτης *).
 ἀλλ' εἴπῃς δ' αὖθις ἔκ τινος ἐπονθήη,
 καὶ πῶς ἀκριβῶς διδάσκειε πανσόφως
 καὶ τίς ἡ κλήσις τοῦ ταύτην ἐκτεθέντος;
 ἐγὼ σοι φράσω, εἴπερ οὐκ εἶδας φίλε.
 ἔγνωσ τὸν Σύρον Ἰσαάκ δὲ τὴν κλήσιν

τὸν ἐν μονασταῖς ἀριστον ἐποφθέντα.
 τοῦτου σύγγραμμα ἡ βίβλος ἰδε πέλει
 ἀρχιερατεύσαντος ψήφῳ τῇ θείᾳ
 τῶν Νινευτῶν πόλει τῇ θαυμασίᾳ
 μεταβληθεῖσα **) πρὸς ἡμετέραν γνῶσιν
 ὑπὸ πατέρων θαυμασίων μεγάλων
 Πατρικίου τε καὶ Ἀβρααμίου κλήσει
 ἀναχωρητῶν καὶ φιλοσόφων μέγα
 ἐν τῇ μονίᾳ τοῦ θαυμαστοῦ Σάββα.
 ἔγνωκας λοιπὸν τὰ πάντα εἴπερ θέλεις·
 καὶ νῦν μόχθησον, εἰς ἅπερ σοι διδάσκει,
 ὅπως τυχεῖας οὐρανῶν βασιλείας
 ἐξευμενιζόμενος αἰεὶ τὸ θεῖον,
 καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ Τάχα μονοτρόπου.

Viden ut liber iste magnum sit miraculum; nam arduam viam complectitur sublimis conversationis anachoretarum; et quomodo quaeque virtus sit dirigenda; et mirabiliter sapienterque ascetam edocet veluti a primis stadii carceribus. A recto tramite haud excidet, quisquis ex ascetis huic prudenter insistat, et ad excelsum contemplationem adducat, qui haec attente sequitur.

At rursus inquires: quis auctor? et quomodo tam diligenter edoceat? et qui hunc vulgavit, quomodo appelletur?

Amice hacc a me accipe, si ignoras: Nosce Syrum nomine Isaac, qui maximus visus est inter ascetas. En liber iste opus est huius, qui Dei nutu egit pontificem in mirabili Ninevitarum urbe; translatus est autem ad nostram cognitionem ab admirandis magnisque patribus, qui vocabantur Patricius et Abraamius, anachoretis et sanctae philosophiae valde studiosis in asceterio Sabae admirabilis

Nosti ergo omnia, si quid velis; nunc adlobora in iis quae te docet, ut caeleste regnum sortiaris, propitiam semper deprecans divinitatem etiam pro me Tacha monacho.

*) Codex hic habet τῶν προσεχόντων; (prius προσεχόντων). — **) Cod. μεταβληθείσης

INDEX TOMI VIII **NOVAE PATRUM BIBLIOTHECAE.**

PIO IX. P. M. VOLUMINIS NUNCUPATIO	pag.	V
PRAEFATIO.	"	IX
I PARS. 1 De novis Epistolis S. Theodori Studitae	"	XI
2 De lacunis editionis Sirmondianae expletis	"	XII
II PARS. De libris historico-dogmaticis Georgii Metochitae diaconi.	"	"
III PARS. 1 De sermone S. Symeonis Mesopotamii	"	XV
2 De Symeonis II Stylitae sermonibus	"	"
3 De authenticis sermonibus S. Symeonis Stylitae in Monte ad- mirabili animadversiones A. Rocchi Mon. Bas.	"	XVII
4 De magna Epistola S. Isaaci Syri	"	XXI

PARS I TOMI VIII

SANCTI THEODORI STUDITAE EPISTOLAE

1, 2. Iosepho fratri archiep.	pag.	1	44-50 Naucratio filio	pag.	37
3 Euthymio Sardium	"	3	51 Gregorio filio	"	43
4 Ignatio Miletii episcopo	"	5	52 Theoctisto filio	"	44
5 Iohanni praeposito	"	6	53 Dorotheo filio	"	"
6 Ireni patriciae	"	7	54 Bassiano filio	"	45
7 Zachariae consuli	"	8	55 Thaddaeo filio et confessori	"	46
8 Athanasio filio	"	"	56 Letoio filio	"	"
9 Timotheo filio	"	9	57 Bessarioni filio	"	47
10 Anatolio et Sabatio filiis	"	"	58 Tito et Philoni filiis	"	48
11 Petro Niceae	"	10	59-60 Ignatio filio	"	"
12 Iosepho praeposito	"	11	61-66 Naucratio filio	"	50
13 Gregorae laico	"	13	67 Iohanni monacho orientali	"	55
14 Annae praepositae	"	"	68 Nicetae mandatori	"	"
15 Leoni patricio	"	14	69 Logothetae uxori	"	56
16 Ireni patriciae	"	15	70 Feminis canonicis	"	57
17 Moscho laico	"	16	71 Praepositae	"	"
18 Eyschemoni Lampsaci	"	17	72 Hypatissae	"	58
19 Hilarioni archimandritae	"	18	73 Sergio hypato et nepoti	"	59
20 Grammaticis duobus fratribus.	"	"	74, 75 Naucratio filio	"	60
21 Stephano consobрино	"	19	76 Praepositae	"	62
22 Venditori cerae	"	20	77 Theodoro spathario	"	64
23 Leoni aromatum venditori	"	"	78-81 Naucratio filio	"	"
24 Politiano domestico	"	21	82, 83 Letoio filio	"	70
25 Annae moniali	"	22	84 Ireni patriciae	"	72
26 Zachariae consuli	"	23	85 Iohanni Sardium episcopo	"	74
27 Leoni amico	"	"	86 Petro Niceae	"	76
28 Consuli	"	"	87 Macario praeposito	"	"
29 <i>Anepigrapha</i>	"	24	88 Amico amicus	"	77
30 Isidoro byzantino	"	"	89 Ireni et Bonae sororibus	"	88
31 Gregorio hospiti	"	25	90 Sergio consuli et consobрино	"	79
32-39 Naucratio filio	"	"	91 Gregorio clerico	"	"
40 Iosepho fratri archiep.	"	32	92 Anatolio filio	"	80
41 Euthymio Sardium	"	33	93 Simeoni filio	"	81
42 Patricio	"	35	94 Theophilo filio	"	82
43 Athanasio filio	"	36	95 Pasarioni (Bessarioni) filio	"	84

96	Laurentio filio	pag. 84	147	Ignatio filio	pag. 130
97	Athanasio hegumeno	" 85	148	Mariae augustae	" "
98	Praeposito Panagri	" 86	149	Spathariae	" 131
99	Parthenio filio	" 87	150	Consulari feminae	" 132
100	Hegesimo filio	" 88	151	Macario praeposito	" "
101	Stephano filio	" "	152	Athanasio hegumeno	" 134
102	Ephraemio filio	" 89	153	Philippo monacho	" 135
103	Epiphanio praeposito	" 90	154	Constantino curatori	" 137
104	Naucratio filio	" 91	155	Sisoi episcopo	" "
105, 106	Tithoio (Letoio) filio	" 93	156	Bessarioni filio	" 138
107	Domitiano filio	" 96	157	Hypatio filio	" 139
108	Euthymio et reliquis fratribus.	" "	158	Bassiano filio	" 140
109	Gennadio filio	" 98	159	Enodio et Iohanni filiis	" "
110	Thaddaeo filio et confessori	" "	160	Dorotheo filio	" 141
111	Ignatio filio	" 99	161	Dorotheo alteri filio	" 142
112	Sergio notario	" 100	162	Tito et Philoni filiis	" "
113	Cledonio filio	" "	163	Nicolao pistori	" 143
114	Dorotheo filio	" 101	164	Isidoro laico	" "
115	Iacobo filio	" 103	165	Praepositae	" 144
116	Theodulo filio	" "	166	Iohanni Chalcedonis	" 166
117	Gregorae laico	" 105	167	Euthymio filio	" 146
118	Annae patriciae et moniali	" 106	168	Hyperechio filio	" 147
119	Spathariae	" 107	169	Aphrodisio	" 148
120	Athanasio filio	" "	170	Amonae filio	" "
121	Iosepho fratri archiep.	" 108	171	Simeoni filio	" 149
122	Eucharisto filio	" 109	172	Theophylacto presbytero	" 150
123	Iohanni hegumeno	" "	173	Bessarioni filio	" "
124	Timotheo filio	" 110	174	Iohanni filio	" 151
125	Bassiano filio	" 111	175	Enodio filio	" "
126	Sororibus Ireni et Pulchrae.	" 112	176	Nicetae praeposito	" 152
127	Antonio praeposito	" 113	177	Antiocho silentiario	" 153
128	Arcadio monacho	" "	178	Gregorio	" "
129	Comiti	" 114	179	Luciano filio	" "
130	Naucratio filio	" 115	180	Myroni	" 154
131	Petro filio	" 116	181	Gregorio Mithani	" 155
132	Patriciae	" 117	182	Pardo Mithani	" "
133	Patriciae alteri	" "	183	Gennadio filio	" 156
134	Hilarioni filio	" 118	184	Cledonio filio	" "
135	Nilo filio	" 119	185	Eustratio archiatro	" 157
136	<i>Anepigrapha</i>	" 120	186	Iosepho fratri archiep.	" 158
137	Ireni et Pulchrae sororibus.	" 121	187	Floro filio	" 159
138	Eusebio filio	" 122	188	Ignatio episcopo Mileti	" "
139	Euthymio filio	" 123	189	Iohanni praeposito	" 160
140	Theophani hegumeno	" 124	190	Gregorio filio	" 162
141	Callisto filio	" 125	191	Protospathariae	" 164
142	Cassiae candidatissae	" "	192	Basilio archimandritae Romae.	" "
143	Meletio filio	" 126	293	Io. ep. Monobasiae et Methodio.	" 166
144	Hypatio filio	" 127	194	Isaaco et Arsenio monach. etc.	" 167
145	Iosepho fratri et archiep.	" "	195	Nicetae praeposito	" 169
146	Naucratio filio	" 129	196	Arsenio monacho	" 170

197 Sergio consuli aërici	<i>pag.</i> 171	250 Simeoni filio	<i>pag.</i> 205
198-201 Naucratio filio	" 172	251 Parthenio filio	" "
202 Silvano filio	" 175	252 Hegesimo filio	" "
203 Annae moniali	" "	253 Dorotheo filio	" 206
204 Ignatio filio	" 176	254 Petro filio	" "
205 Theophani praeposito et conf.	" "	255 Oecono ^{mo} laurae Symboli	" 207
206 Leontio patricio	" 177	256 Iosepho fratri et archiep.	" "
207 Gregorae laico	" 178	257 Letoio filio	" 208
208 Naucratio filio	" "	258 Theodulo filio	" 209
209 Proterio filio	" 179	259 Naucratio filio	" "
210 Iohanni praeposito	" 180	260 Timotheo filio	" 211
211 Nicolao pistori	" "	261 Basilio monacho	" "
212 Constantino laico	" 181	262 Macario praeposito	" 213
213 Proterio filio	" "	263 Constantino praeposito	" "
214 Zachariae consuli	" 182	264 Michaeli Synadoni	" 214
215 Oecono ^{mo}	" 183	265 Tithoi filio	" 215
216 Timotheo filio	" 184	266 Silvano filio	" "
217 Ignatio filio	" 185	267 Enodio et Iohanni filiis	" 216
218 Mariae augustae	" 186	268 Simeoni filio	" "
219 Enodio et Iohanni filiis	" 187	269 Constantino laico	" 217
220 Anatolio filio	" "	270 Casiae	" "
221 Iohanni Chalcedonis	" 188	271 Macario praeposito	" 218
222 Annae praepositae	" 190	272 Ireni patriciae	" 219
223 Iohanni praeposito	" "	273 Paulo filio	" 220
224 Nicetae praeposito	" 191	374 Letoio filio	" "
225 Iohanni praeposito	" "	275 Feminis canonicis	" "
226 Athanasio praeposito	" 192	276, 277 Epiphanio filio	" 222
227 Basilio monacho	" 193	278 Monachis	" 223
228 Gennadio filio	" "	279 Fratribus qui in carceribus etc.	" 225
229 Callisto filio	" 194	280 Monialibus	" 230
230 Cledonio filio	" "	281 Leoni patricio	" 234
231 Meletio filio	" "	282 Macario monacho	" 232
232 Iacobo filio	" 195	283 Simeoni monacho	" 234
233 Euprepiano filio	" "	284 Euthymio Sardium	" "
234 Spathariae Flavii	" 197		
235 Mariae moniali	" "		
236 Athanasio filio	" 198		
237 Anatolio filio	" 199		
238 Eucharisto filio	" 200		
239 Leoni	" "		
240 Constantino	" "		
241 Presbytero	" 201		
242 Theodulo filio	" "		
243 Simeoni filio	" 202		
244 Euthymio filio	" "		
245 Ephraemio filio	" 203		
246 Aphrodisio filio	" "		
247 Hyperechio filio	" "		
248 Amonae filio	" 204		
249 Stephano filio	" "		

Supplementa

lacunarum editionis Sirmondi.

285 Praepositae Gordinensi	" 236
286 Basilio monacho	" 237
287 Eudoconi virgini	" "
288 Nicetae curatori	" 238
289 Fratribus... in Graecia	" 239
290 Abrahamio hospitalario	" 240
291 Catechetica	" "
292 Theodoto duci	" 241
293 Heliae presbytero	" 242
294 Macario monacho	" 243
295 Petro Niceae	" "
296 Philotheo possessori	" 244
Monitum	" "

PARS II

GEORGII METOCHITAE DIACONI HISTORIA DOGMATICA.

LIBER I. Tractatus continens narrationem pacis initae inter utramque Ecclesiam, senioris videlicet Romae atque novae seu nostrae, et quae deinceps subsecuta sunt	<i>pag.</i>	1
LIBER II. Antirrheticus adversus Cyprii tomum	"	179
IOHANNES CHAMETES de opere Georgii Metochitae	"	228

PARS III

SIMEONIS MESOPOTAMII SERMO

Quod semper mente versare debemus diem exitus vitae	"	1
---	---	---

S. SIMEONIS CIONITAE SERMONES

IV De vita ascetica	"	4
V De huius vitae certamine Prophetarum et Apostolorum ac Martyrum	"	13
VI Ad locupletem quendam Antiochensem	"	17
VII De poenitentia et compunctione	"	22
VIII De superbis et secure peccantibus	"	27
IX Doctrinalis ad monachos de singulis daemonum phantasiis	"	37
X De incerta hominum vita	"	45
XI De mala peccatoris morte, et quieti iusti hominis dormitione	"	49
XII De secundo adventu Dei Verbi, et de iusta retributione	"	53
XIII De iis qui superbia promissionibus Dei excidunt	"	57
XIV De temporali divitum fastu phantastico, eorumque apud Christi tribunal condemnatione	"	63
XV De iis qui nuptias divino propemodum praeconio extollunt	"	66
XVI De iis qui in excelso gradu sunt, et secure peccant	"	73
XVII De sanctorum exercendae pietatis theatro, ab exemplo delectabilium in mundo spectaculorum	"	81
XVIII De militia piorum qui ob praestantius certamen (Deo) placent	"	87
XIX De virginitate et divino amore, et de vitae transitu	"	93
XX Didascalicus de divina gratia hominem gubernante	"	98
XXI De praeparata gehenna, et de bonis quae Deus sanctis promisit	"	103
XXII De animae ex corpore exitu, et de spiritualibus nequitiae potestatibus, et de Dei atque Angelorum laudibus, et de iis qui in peccato deprehenduntur.	"	111
XXIII De actuosa monachi vita	"	118
XXIV Admonitio ad virginem	"	121
XXV De virtutibus et constantia monachorum	"	125
XXVI De parte divinarum contemplationum et revelationum quibus Simeonem Deus dignatus est	"	127
XXVII Adhortatio ad eos qui vesana desperatione sunt, et cum carne vitam suam finire autumant	"	137
XXVIII Asceticus	"	140
XXIX Adhortatio ad eos qui se paratos martyrio aiunt, et ne leve quidem verbum tolerant	"	144
XXX Quibus contemplationibus Simeonem Deus dignatus fuerit	"	148
<i>Monitum</i>	"	156
S. P. N. ISAACI SYRI epistola	"	157
Ad opera Isaaci Syri versus iambici a Tacha monacho appositi	"	188

FINIS.

APR 6 1918

APUD EDITOREM HUIUS OPERIS VENEUNT:

Opera ANG. CARD. MAII cura edita:

Η ΠΑΛΑΙΑ ΚΑΙ Η ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ. Vetus et Novum Testamentum ex antiquissimo codice Vaticano. Ro- mae, 1857 volumina V	L. 215 "
Η ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ, Novum Testa- mentum ex vetustissimo codice Va- ticano secundis curis editum, 1859 "	10 75
Scriptorum veterum Collectio Vaticana vol. X	" 215 "
Classicorum Auctorum ex Vaticanis co- dicibus editorum volumina X	" 107 50
Spicilegii Romani volumina X	" 112 85
Nova Patrum Bibliotheca cum adnota- tionibus et latina interpretatione edit. vol. VII	" 189 20
Item in carta praestantiori	" 215 "

Opera a CAROLO VERCELLONE edita:

Variae Lectiones Vulgatae Latinae Bi- bliorum editionis. Romae 1859 in 4. Tom. I. complectens <i>Pentateuchum</i>	L. 40 30
Tom. II. complectens <i>Libros Iosue, Iu- dicum, Ruth et quatuor Regum</i>	" 26 85
Dissertationi accademiche di vario Ar- gomento	" 6 "
SS. <i>Bibliorum Graecus codex Vatica- nus</i> auspice Pio IX P. M. collatis studiis C. Vercellone Sodd. Barnab. et I. Cozza Mon. Basiliani editus etc. Tom. I, II, III, V	" 500 "
Notizie della vita e scritti del p. D. C. Vercellone Barnabita per G. M. Sergio Barnab.	

I. COZZAE aliorumque Ord. S. Basilii Monachorum nonnulla Opera
quae apud eundem Bibliopolam exstant:

<i>De Immaculata Deiparae Conceptione hymnologia Graecorum etc.</i> latina et italica interpretatione, patrologica comparatione etc. illustrata cura T. Toscani et I. Cozza	L. 12 50
<i>De Sepulchro Benedicti IX Pont. Max. etc.</i> diatriba Gregorii Piacentini	" 3 "
<i>Ad Typica Graecorum etc. animadver- siones</i> T. Toscani Ord. S. Basilii M. "	5 "
SS. <i>Bibliorum vetustissima fragmenta graeca et latina</i> eruta atque edita a I. Cozza ex palimpsestis codicibus Bi- bliothecae Cryptoferratensis.	" 18 80
<i>Ad editionem Apocalypseos S. Iohan- nis</i> iuxta cod. Basil. Vat. 2066 Li- psiae anno 1869 evulgatam animad- versiones I. Cozza.	" 1 50
<i>Elementi della Grammatica Greca</i> - edi- zione stereotipa	" 60
Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἰωσαφάτ ἀρχιεπισκόπου Πολωνίας	" 1 "
<i>Vita di S. Giosafat Arciv. e Martire Ruteno dell' Ordine di S. Basilio il Grande</i> scritta da D. Nicola Con- tieri.	L. 3 "
Cozza - <i>Narrazione della vita del Mart. S. Pietro de Arbues Can. Reg. di Sa- ragozza</i>	" 2 "
— <i>Il Tuscolano di M. Tullio Cicerone</i> ricerche	" 1 50
— <i>Sermone di S. Gio. Crisostomo sulla morte dei congiunti</i> versione	" 35
— <i>Honori et memoriae Theodori Tosca- ni Monachi Basiliani</i> ellogium.	" 50
— <i>De Corporea Assumptione Deiparae</i> testimonia liturgica Graecorum.	" 40
— <i>De Romani Pontificis auctoritate do- ctrinali</i> testimonia liturgica Eccle- siae Graecae	" 40
— <i>De Romani Pontificis auctoritate di- sciplinari</i> testimoniis Ecclesiae Grae- cae comprobata disquisitio	" 1 "

